

2015•2016
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef
Crypto-currencies: het nieuwe geld of het nieuwe goud?

Promotor :
Prof. dr. Elly VAN DE VELDE

Jef Horemans
Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2015•2016
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Crypto-currencies: het nieuwe geld of het nieuwe goud?

Promotor :
Prof. dr. Elly VAN DE VELDE

Jef Horemans

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

Samenvatting

Het verlies aan vertrouwen in het bancaire systeem na de financiële crisis van 2007-2008, heeft er voor gezorgd dat er op privaat initiatief nieuwe betaalsystemen werden ontwikkeld. Zo werd er ook de bitcoin ontwikkeld. Het is een betaalmiddel dat functioneert zonder enige inmenging van de overheid en waarbij het vertrouwen dat men normaliter in een derde partij moet stellen, werd vervangen door cryptografie. Bitcoin is de eerste crypto-currency die het levenslicht zag.

Deze ontwikkeling heeft geleid tot een geheel van juridische vraagtekens. Geleidelijk aan wordt hierover gepubliceerd in de rechtsleer. Echter werd aan de fiscale consequenties die verbonden zijn aan crypto-currencies in de rechtsleer niet veel aandacht besteed.

In de eerste plaats dient men zich af te vragen of crypto-currencies kunnen worden gezien als geld dan wel als een ruilmiddel. Deze vraag dient genuanceerd te worden beantwoord. Vanuit economisch perspectief zal men namelijk kunnen stellen dat er sprake is van geld. Vanuit juridisch standpunt is dit echter niet het geval. Daarom dienen crypto-currencies dan ook eerder te worden gezien als een ruilmiddel.

Aangezien crypto-currencies dus niet onder het begrip geld kunnen worden gebracht, stelt zich een geheel van fiscale vragen. Wat betreft de indirecte belastingen is het namelijk zo dat financiële handelingen zoals een wisseltransactie van deviezen onder de btw-vrijstelling valt voor financiële handelingen van artikel 135 van Richtlijn 2006/112/EG. Echter kunnen wisseltransacties van crypto-currencies al dan niet tegen traditioneel geld ook onder deze vrijstelling worden gevat. Hierop dient met zekerheid geantwoord te worden dat wat betreft een wisseltransactie tussen traditioneel geld en een crypto-currency, er gebruik kan gemaakt worden van de btw-vrijstelling van artikel 135, lid 1, e) van Richtlijn 2006/112/EG. Het Hof van Justitie heeft in het arrest Hedqvist in die zin geoordeeld. Het stelde dat een crypto-currency dan fungeert als een alternatief betaalmiddel. Wat betreft een transactie tussen twee crypto-currencies kan mijn inziens dezelfde redeneerwijze worden toegepast. Wat betreft het creëren van crypto-currencies dient er te worden vastgesteld dat dergelijke handeling in tegenstelling tot de verhandeling van crypto-currencies, niet onder het toepassingsgebied van de btw-richtlijn valt.

Voor de directe belastingen stellen er zich minder problemen, de definities van roerend inkomen, divers inkomen en beroepsinkomen zijn voldoende ruim geformuleerd zodat crypto-currencies er door gevat kunnen worden.

Naar de toekomst toe dringt de regulering van crypto-currencies zich op. Gezien de globale schaal waarop crypto-currencies actief zijn, is het aangewezen dat er op internationaal of supranationaal niveau actie wordt ondernomen. Er werden reeds stappen in deze richting gezet. Echter dient er nog wel wat water naar de zee te vloeien vooraleer we kunnen spreken van een goede regeling voor crypto-currencies.

Dankwoord

In de eerste plaats wens ik professor Van de Velde te bedanken omdat zij mij de mogelijkheid heeft geboden om over dit interessante onderwerp mijn masterscriptie te schrijven.

Daarnaast wens ik de UHasselt te bedanken voor de geboden opleiding die ik gedurende vijf jaar heb mogen genieten.

Tot slot wens ik nog mijn moeder te bedanken. Zij heeft namelijk gedurende de werkzaamheden aan deze scriptie als mijn klankbord gefungeerd. Zij maakte het mij mogelijk af te toetsen of ik de tekst met betrekking tot de techniciteit van de ICT niet te complex maakte voor het individu dat hier minder voeling mee heeft. Ook wil ik haar bedanken voor het nalezen van deze masterscriptie.

Jef Horemans

Geel, 15 mei 2016

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Dankwoord	III
Inhoudsopgave	V
1. Inleiding	1
1.1. Situering van het onderwerp	1
1.2. Probleemstelling	1
1.3. Onderzoeksvraag en de daarbij behorende onderzoeksmethoden.....	2
1.3.1. Centrale Onderzoeksvraag	2
1.3.2. Subonderzoeksvragen	2
1.3.3. Afbakening	4
2. Crypto-currencies.....	7
2.1. Algemeen.....	7
2.2. Definitie.....	8
2.2.1. De elementen ontleedt.....	9
2.2.1.1. Virtuele munt	9
2.2.1.2. Gedecentraliseerde munt.....	10
2.2.1.3. Anonieme munt.....	11
2.2.1.4. Munt.....	13
2.2.2. Geldrechtelijke analyse.....	14
2.2.2.1. Munteenheid.....	14
2.2.2.2. Wettig betaalmiddel	15
2.2.3. Geld of ruilmiddel?	16
3. Indirecte Belastingen: de Belasting Over de Toegevoegde Waarde.....	19
3.1. Algemeen.....	19
3.2. Handel tussen traditionele betaalmiddelen en crypto-currencies	20
3.3. Handel tussen twee verschillende crypto-currencies	27
3.4. Betaling in crypto-currencies.....	28
3.5. Btw en <i>mining</i>	29
4. Directe belastingen.....	31
4.1. Roerende inkomsten	31

4.1.1. Algemeen.....	31
4.1.2. Wettelijke grondslag	32
4.1.3. Interesten.....	33
4.1.4. Dividenden	34
4.2. Diverse inkomsten	35
4.2.1. Algemeen.....	35
4.2.2. Normaal beheer	36
4.2.3. Geen beroepswerkzaamheid.....	38
4.2.4. Speculatie.....	39
4.2.5. Bewijs.....	40
4.3. Beroepsinkomsten.....	41
4.3.1. Algemeen.....	41
4.3.2. Types beroepsinkomsten.....	43
4.3.3. Winsten	43
4.3.4. Baten	45
5. Crypto-Currencies de lege ferenda.....	47
5.1. Economische impact.....	47
5.2. Juridische impact.....	49
6. Besluit.....	53
6.1. Crypto-currencies.....	53
6.2. Indirecte belastingen	54
6.3. Directe belastingen.....	55
6.4. De lege ferenda.....	57
7. Bibliografie.....	59
7.1. Wetgeving	59
7.1.1. EU Recht	59
7.1.2. Wetten	59
7.1.3. Koninklijke besluiten	60
7.1.4. Parlementaire stukken.....	60
7.1.5. Administratieve richtlijnen.....	61
7.2. Rechtspraak.....	61
7.2.1. Europa.....	61
7.2.2. België	63

7.2.3. Nederland	64
7.3. Institutionele rapporten en communicatie	64
7.3.1. Rapporten	64
7.3.2. Mededelingen	65
7.4. Rechtsleer.....	65
7.4.1. Doctoraten	65
7.4.2. Boeken.....	65
7.4.3. Verzamelwerken	67
7.4.4. Tijdschriften	67
7.4.5. Bijdragen	69
7.5. Kranten en blogs	69
7.6. Websites.....	71

1. Inleiding

1.1. Situering van het onderwerp

De financiële crisis van 2007-2008 en de vragen omtrent de stabiliteit van ons financieel systeem zijn alles behalve een vage herinnering. Het verlies aan vertrouwen in de bancaire sector en de impact ervan op ons dagelijks leven blijven tot op de dag van vandaag nog steeds voelbaar¹. Op het niveau van de banken werden er strengere vereisten gesteld met betrekking tot de kwaliteit van het kapitaal en de risicodekking. Dit werd veruitwendigd in de Basel III normen².

Toch was deze aanpak niet adequaat om het vertrouwen van de burger ten aanzien van het financieel systeem te herstellen. Dit leidde er toe dat er op privaat initiatief nieuwe systemen werden uitgewerkt. Deze systemen werden grotendeels gebaseerd op theorieën die terug gaan tot de vroege jaren 2000, omtrent virtueel geld dat werd ontwikkeld voor de omgeving van *online gaming*³. Een van deze systemen zijn crypto-currencies. Dit zijn digitale betaalmiddelen die men in de reële economie kan gebruiken voor de aankoop van goederen en diensten, in zoverre de verkoper deze als betaalmiddel aanvaardt.

De term crypto-currencies fungeert als een koepelterm voor allerhande vormen van virtueel geld zoals bitcoin, Litecoin en Dogecoin en zijn tot op heden tamelijk onbekend. Toch zijn crypto-currencies niet onbemind. De bekendste crypto-currency, namelijk de bitcoin, heeft namelijk een marktkapitalisatie van om en bij de 3,2 miljard dollar. Dit maakt dat crypto-currencies niet langer een fait divers zijn.

1.2. Probleemstelling

De hoge marktkapitalisatie geeft ook al aan dat er behoorlijke bedragen te verdienen zijn met crypto-currencies. Zo is er het *mining*-proces waarbij computers met grote rekenkracht worden ingezet om crypto-currencies te ontginnen. Daarnaast zijn er ook de handelaars die winsten boeken door crypto-currencies aan te kopen op markten, ook wel *exchanges* genaamd, waar de koers van een bepaalde crypto-currency laag staat en te verkopen op markten waar de koers hoog staat.

Deze opbrengsten dienen echter ook te worden belast. Daar stelt zich echter een probleem en wel op verschillende vlakken. Enerzijds is er de behandeling van crypto-currencies ten aanzien van de indirecte belasting. Hieromtrent is er in de rechtsleer enige deining ontstaan. De vraag wordt

¹ HIGH LEVEL EXPERT GROUP, *The Future of the Belgian Financial Sector*, 2016, 5, https://www.febelfin.be/sites/default/files/InDepth/hleg_report_the_future_of_the_belgian_financial_sector.pdf ; C. RICHTER, S. KRAUS en R.B. BOUNCKEN, "Virtual Currencies Like Bitcoin As A Paradigm Shift In The Field Of Transactions", *International Business & Economics Research Journal* 2015, 575.

² BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, *Basel III, A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*, 2010, <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.

³ C. RICHTER, S. KRAUS en R. B. BOUNCKEN, "Virtual Currencies Like Bitcoin As A Paradigm Shift In The Field Of Transactions", *International Business & Economics Research Journal* 2015, 575.

gesteld of crypto-currencies onder het toepassingsgebied van de btw-richtlijn te brengen zijn en zo ja of ze zijn vrijgesteld op basis van een van de vrijstellingen voor financiële handelingen uit artikel 135, lid 1, d) tot en met f) van de btw-richtlijn; dan wel of het hier gaat om een elektronische dienst.

De belastingadministratie van Luik heeft zich reeds over deze materie uitgesproken. Echter de betreffende administratie zei expliciet dat haar standpunt voorlopig is, omdat een finale beslissing op Europees vlak dient te vallen. Deze beslissing is ook gevolgd op 22 oktober 2015 met het arrest Hedqvist. Deze zaak moest uitsluitend geven over de vraag of er al dan niet een btw-vrijstelling bestaat voor crypto-currencies. Tot op zekere hoogte slaagt het arrest er in om enige leidraad te bieden maar het laat ook bijvoorbeeld op het gebied van *mining* een aantal facetten ongemoeid.

Daarnaast zijn er ook nog vraagtekens wat betreft de inkomsten uit crypto-currencies ten aanzien van de directe belasting. Op dit vlak is de wetgever stil en ook in de rechtsleer is er op dit punt weinig beweging. Toch is het belangrijk voor de belastingbetaler om te weten onder welke categorie hij zijn inkomsten uit crypto-currencies zal dienen aan te geven.

De fiscale situatie waarin crypto-currencies zich naar Belgisch recht bevinden is slechts in summere mate reeds onderzocht⁴. Dit is dan ook een leemte die ik met deze masterscriptie wil invullen.

1.3. Onderzoeksvraag en de daarbij behorende onderzoeksmethoden

1.3.1. Centrale Onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag die uit de voorgaande probleemstelling voortvloeit, luidt als volgt:
*Hoe dienen crypto-currencies te worden beschouwd: als het nieuwe geld of het nieuwe goud?
Welke fiscale consequenties brengt dit mee ten aanzien van de indirecte en directe belastingen?*

1.3.2. Subonderzoeksvragen

1. *Wat zijn crypto-currencies? Kwalificeren crypto-currencies als geld in de economische zin?
Kwalificeren crypto-currencies als geld in juridische zin?*

In de eerste plaats tracht ik te definiëren wat crypto-currencies zijn. Hierbij zal ik stilstaan bij de vier elementen die een crypto-currency vorm geven, namelijk dat het gaat om een virtuele munt, een gedecentraliseerde munt en een anonieme munt en tot slot of er sprake is van een echte munt. In deze context wordt het begrip geld dat hiermee onlosmakelijk verbonden is, vanuit een

⁴ T. SPAAS, "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, afl.36, 6-9; S. REYNDERS, "Bitcoin: to VAT or not to VAT?", *Fisc. Act.* 2015, afl. 36, 5-6.

economische invalshoek bekeken. Ik tracht dan ook na te gaan of er sprake kan zijn van geld in de economische zin.

Wanneer ik een antwoord heb geformuleerd op die vraag, ga ik na of er ook sprake kan zijn van een munt in de juridische zin van het woord.

Deze vragen zijn essentieel. Afhankelijk van het antwoord, kan het enerzijds zijn dat er andere wetsbepalingen dienen te worden gebruikt en anderzijds dat, gezien het toepassingsgebied, bepaalde wetsbepalingen niet kunnen worden toegepast.

- 2. Zijn handelingen met betrekking tot crypto-currencies aan btw onderworpen? Zijn handelingen met betrekking tot crypto-currencies een elektronische dienst? Zijn deze handelingen vrijgesteld van btw onder artikel 44, §3 Wetboek van 3 juli 1969 van de belasting over de toegevoegde waarde?*

In dit onderdeel behandel ik of crypto-currencies dienen te worden gezien als een elektronische dienst, dan wel of er sprake kan zijn van een vrijstelling van btw op basis van artikel 44, §3 van het WBTW. Daartoe zal worden nagegaan of de handel en het *minen* van crypto-currencies onder het toepassingsgebied van de btw-wetgeving valt.

Deze subonderzoeksvragen moeten me in staat stellen om te bepalen of de btw-wetgeving van toepassing is op aan crypto-currencies gerelateerde handelingen en zo ja of deze onder één van de financiële vrijstellingen kan worden gevat.

- 3. Hoe worden aan crypto-currencies gelieerde handelingen behandeld in de directe belastingen? Hoe dient mining van crypto-currencies te worden belast? Hoe dient de handel in crypto-currencies te worden belast?*

Met deze vragen tracht ik te achterhalen of handelingen met crypto-currencies onder het toepassingsgebied van de roerende-, diverse- en beroepsinkomsten kan worden gebracht. Daarbij zal ook specifiek aandacht worden besteed aan enerzijds het *mining*-proces en anderzijds de handel in crypto-currencies. Dit aangezien uit deze twee activiteiten veruit het merendeel van de inkomsten wordt behaald.

- 4. Crypto-currencies de lege ferenda, hoe zou het moeten zijn?*

Met deze vraag wil ik onderzoeken welke maatregelen er nodig zouden zijn naar de toekomst toe om een goede omgeving voor crypto-currencies en dan meer specifiek ten aanzien van het fiscaal statuut van crypto-currencies te ontwikkelen.

1.3.3. Afbakening

Bij de behandeling van de onderzoeksvragen tracht ik steeds een antwoord te geven vanuit het standpunt van de natuurlijke persoon. Als zodanig zal dan ook de vennootschapsbelasting hier buiten beschouwing worden gelaten.

Wat betreft de indirecte belastingen beperk ik mezelf tot het leerstuk van de belasting over de toegevoegde waarde. Andere vormen van indirecte belastingen komen me namelijk niet als toepasselijk voor ten aanzien van crypto-currencies.

Wat betreft de directe belastingen ga ik na of de regels met betrekking tot de roerende-, diverse- en beroepsinkomsten kunnen worden toegepast op crypto-currencies. Met andere woorden ga ik na of het toepassingsgebied van deze types van belastingen ruim genoeg is om inkomsten verworven in crypto-currencies er onder te vatten. De focus wordt als dusdanig dan ook op de kernpunten gelegd.

Aangezien het leerstuk van de crypto-currencies zeer recent is, is de nationale rechtsleer eerder beperkt. Hetzelfde is waar voor de wetgeving en rechtspraak. Daarom hanteer ik dan ook een bredere set aan bronnenmateriaal. Wat betreft wetgeving die rechtstreeks op crypto-currencies toepasselijk is, dient er te worden opgemerkt dat deze wereldwijd zeer summier is en in de meeste gevallen zelfs onbestaande. Daarom wordt er nagegaan of crypto-currencies onder begrippen kunnen worden gevat van reeds bestaande wetgeving. Wat betreft rechtspraak dien ik op te merken dat er in België zeer weinig rechtspraak voor handen is die handelt over crypto-currencies. Daarnaast bevindt deze rechtspraak zich meestal in de strafrechtelijk sfeer waardoor deze niet geschikt is voor gebruik in deze scriptie. Het gebruik van Belgische rechtspraak blijft dan ook beperkt tot vonnissen en arresten die bepaalde fiscale leerstukken inkleuren en als zodanig dienstig zijn om vast te stellen of crypto-currencies onder bepaalde fiscale wetsbepalingen kunnen vallen. Voor het merendeel van de rechtspraak grijp ik echter naar Europese rechtspraak, dit is zeker met betrekking tot het luik van de indirecte belastingen het meest geschikt. Ook wordt er een relevant Nederlands arrest omtrent de crypto-currency bitcoin aangehaald. Wat betreft de rechtsleer dient er te worden opgemerkt dat deze zeer beperkt is in België. Langs Nederlandstalige zijde zijn er enkele publicaties verschenen die zich specifiek richten op crypto-currencies, langs Franstalige zijde zijn er mij geen publicaties bekend buiten enkele noten omtrent het arrest Hedqvist. Daarom gebruik ik waar mogelijk vaak bronnen uit Nederland aangezien het leerstuk van de crypto-currencies daar al verder werd onderzocht. Daarnaast maak ik ook gebruik van bronnen die afkomstig zijn uit diverse landen.

Waar mogelijk tracht ik in deze masterscriptie aan rechtsvergelijking te doen. Echter dit zal eerder fragmentarisch zijn, aangezien geen enkel land een al omvattende regeling voor crypto-currencies heeft uitgewerkt. Daarom betreft de rechtsvergelijking dan ook eerder *cherry-picking*. Van de wetsbepalingen die bepaalde landen hebben aangenomen zullen er dan ook enkele aan bod komen. Dit kan enerzijds zijn als een vorm van *best practices* en anderzijds als een voorbeeld van hoe het

mijn inziens niet moet. Ik tracht met deze rechtsvergelijking dan ook geen volledigheid na te streven.

Ik werk ook multidisciplinair in deze masterscriptie. De focus ligt uiteraard op het juridische, maar om crypto-currencies als een nieuw betaalmiddel te kunnen plaatsen, wordt er ook gebruik gemaakt van economische bronnen en in mindere mate bronnen uit de informatica. Dit laatste is nodig aangezien het over een volledig elektronisch betaalsysteem gaat.

Daarnaast blijft ook het regulatoire kader grotendeels onaangetast. Het luik van de financiële wetgeving waarbij onder meer te denken valt aan de MIFID wetgeving, blijft volledig buiten het bestek van deze masterscriptie. Enkel in het onderdeel *de lege ferenda* zal kort op enkele instrumenten worden ingegaan die vanuit een fiscaal oogpunt een betere situatie kunnen creëren voor de natuurlijke persoon die inkomsten verwerft door middel van crypto-currencies.

Ik zal ook regelmatig verwijzen naar de meest populaire crypto-currency, namelijk bitcoin. Doorheen deze scriptie zal er echter worden afgewisseld tussen bitcoin en Bitcoin. Het betreft hier geen schrijffout. Met bitcoin wordt er verwezen naar het betaalmiddel, daar waar met Bitcoin de software, het protocol, achter het betaalmiddel wordt bedoeld. Deze wijze van benaming is gebruikelijk binnen de publicaties omtrent crypto-currencies.

2. Crypto-currencies

2.1. Algemeen

De eerste crypto-currency was de bitcoin. Dit nieuwe verschijnsel werd gebaseerd op de ideeën van Satoshi NAKAMOTO, die werden neergelegd in de white paper: "*Bitcoin a Peer-to-Peer Electronic Cash System*"⁵. Deze white paper werd op 1 november 2008 verspreid door the cryptography mailing list⁶. S. NAKAMOTO kondigt er aan dat hij heeft gewerkt aan een nieuw elektronisch betaalsysteem dat volledig *peer-to-peer* werkt en waarbij als zodanig geen betrouwbare derde partij dient betrokken te zijn. Het vertrouwen dat men normaliter in dergelijke derde partij stelt, werd door S. NAKAMOTO vervangen door cryptografisch bewijs⁷. Hij had dus een manier gevonden om op een virtuele manier financiële transacties uit te voeren, zonder daarbij een derde partij te moeten vertrouwen⁸. De eerste versie van de *bitcoin client software* werd in 2009 door S. NAKAMOTO gelanceerd⁹. Hierna bleef hij nog enige tijd samen werken met enkele andere ontwikkelaars via de cryptography mailing list tot hij zich tegen het einde van 2010 langzaam maar zeker begon terug te trekken uit het project. In de lente van 2011 liet hij het laatst van zich weten en uitte hij de boodschap: "I've moved on to other things. It's in good hands with Gavin and everyone"¹⁰. Niemand wist echter of S. NAKAMOTO, een werkelijk bestaande persoon is, dan wel een pseudoniem of een hackerscollectief. Er werd echter wel gesteld dat NAKAMOTO, een hommage zou zijn aan de zeventiende eeuwse Japanse filosoof, handelaar en pleitbezorger voor vrije handel T. NAKAMOTO¹¹.

Er is in het verleden reeds verscheidene malen geprobeerd de ware identiteit van S. NAKAMOTO te achterhalen. Dit was veelal zonder resultaat. Tot journalisten van GIZMO en WIRED in december 2015 naar buiten kwamen met bewijs dat C.S. WRIGHT en zijn in 2013 gestorven vriend D. KLEIMAN de uitvinders van bitcoin zouden zijn¹². Op 2 mei 2016 werd er door C.S. WRIGHT in het bij zijn van journalisten van BBC en The Economist bewijs geleverd dat hij de persoon achter het pseudoniem S. NAKAMOTO zou zijn¹³. Dit bewijs wordt echter wel betwist en verder bewijs zou

⁵ S. NAKAMOTO, "Bitcoin a Peer-to-Peer Electronic Cash System", 2008, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

⁶ S. NAKAMOTO, *Bitcoin P2P e-cash paper*, <http://www.mail-archive.com/cryptography@metzdowd.com/msg09959.html>.

⁷ W.A.K. RANK, "Bitcoins: civielrechtelijke en toezichtrechtelijke aspecten" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 27.

⁸ B. DE BIE en J. VERHULST, "Bitcoins, de ver-van-mijn-bedshow of toch niet?", *Audit, Control & Governance* 2015, nr.6.

⁹ L. MAFTEI, "Bitcoin-Between legal and informal", *CES Working Papers* 2014, 57, http://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2014_VI3_MAF.pdf.

¹⁰ X., *Who is Satoshi Nakamoto?*, <http://www.coindesk.com/information/who-is-satoshi-nakamoto/>.

¹¹ M. SAFI, *Australian Craig Wright claims he is bitcoin founder Satoshi Nakamoto*, 2016, <https://www.theguardian.com/technology/2016/may/02/craig-wright-bitcoin-founder-satoshi-nakamoto-claim>.

¹² S. BIDDLE en A. CUSH, *This Australian Says He and His Dead Friend Invented Bitcoin*, <http://qizmodo.com/this-australian-says-he-and-his-dead-friend-invented-bi-1746958692>; A. GREENBERG en G. BRANWEN, *Bitcoin's creator satoshi nakamoto is probably this unknown australian genius*, 2015, <https://www.wired.com/2015/12/bitcoins-creator-satoshi-nakamoto-is-probably-this-unknown-australian-genius/>.

¹³ THE ECONOMIST, *Craig Wright reveals himself as Satoshi Nakamoto*, 2016, <http://www.economist.com/news/business-and-finance/21698060-craig-wright-reveals-himself-as-satoshi-nakamoto>.

mogelijk volgen¹⁴. Toch ben ik van mening dat de ontdekking van de uitvinder van bitcoin een zegen zou kunnen zijn voor de verdere ontwikkeling van crypto-currencies in het algemeen. Er zou voor eens en altijd een richtinggevend figuur zijn, die enige houvast zou kunnen bieden in de evoluties die crypto-currencies zoals bitcoin binnen afzienbare tijd zullen moeten doorstaan.

Het Bitcoin-protocol is *open source* waardoor het mogelijk is om talloze varianten op basis van de broncode van bitcoin te creëren¹⁵. Doorheen de tijd zagen dan ook systemen het levenslicht die zeer gelijkaardig zijn aan bitcoin en op dezelfde principes zijn gebaseerd maar er in meerdere of mindere mate van afwijken¹⁶. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn voor wat betreft de encryptiemethoden of transactiesnelheid¹⁷. Ze wijken louter af op enkele technische facetten. Deze systemen ging men altcoins noemen. Voorbeelden van dergelijke altcoins zijn: Litecoin, Dogecoin, Peercoin, DASH.

Het geheel van bitcoin en alle altcoins wordt crypto-currencies genoemd¹⁸. Echter heeft bitcoin nog steeds de hoogste koers en blijft het ook de populairste crypto-currency. Daarom zien we in de rechtsleer dat er vaak bijdragen worden geschreven die enkel handelen over bitcoin¹⁹. Echter aangezien bitcoin een crypto-currency is kunnen de bevindingen van deze bijdragen ook worden gebruikt voor alle andere crypto-currencies en dus voor elke altcoin.

2.2. Definitie

Crypto-currencies worden gedefinieerd als een virtuele, gedecentraliseerde en (op het eerste zicht) anonieme munt, die niet ondersteund wordt door een staat, overheid of andere juridische entiteit, en die niet inwisselbaar is voor goud of een andere grondstof.

In wat volgt zal onder de titel "1.2.1 de elementen ontleedt" worden ingegaan op de elementen die zijn terug te vinden in bovenstaande definitie, namelijk een virtuele munt, een gedecentraliseerde munt, een anonieme munt en het begrip "munt". In deze titel zal worden nagegaan of Crypto-currencies economisch kunnen worden gezien als geld. In de titel "1.2.2 Geldrechtelijke analyse" zal worden nagegaan of crypto-currencies juridisch als geld kunnen worden gezien.

¹⁴ R. CELLAN-JONES, *The Bitcoin affair: Craig Wright promises extraordinary proof*, 2016, <http://www.bbc.com/news/technology-36193006>.

¹⁵ A. AH KUN CA, "Bitcoin: The Currency of the Future?", *Chartered Accountants Journal* 2014, 38.

¹⁶ T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 116.

¹⁷ B. DE BIE en J. VERHULST, "Bitcoins, de ver-van-mijn-bedshow of toch niet?", *Audit, Control & Governance* 2015, nr.6; W. J. LUTHER, "Bitcoin and the Future of Digital Payments", *Independent Review* 2016, 399.

¹⁸ ECB, *Virtual currency schemes a further analysis*, 2015, 6, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.

¹⁹ J. LEE, A. LONG, M. MCRAE, J. STEINER en S. G. HANDLER, "Bitcoin Basics: a Primer on Virtual Currencies", *Business Law Journal* 2015, 23.

2.2.1. De elementen ontleedt

2.2.1.1. Virtuele munt

Virtuele munten worden door de Europese Centrale Bank (hierna: 'ECB') gedefinieerd als *een vorm van ongereguleerd digitaal geld, gewoonlijk uitgegeven en gecontroleerd door zijn ontwikkelaars, en gebruikt en geaccepteerd door de leden van een specifieke virtuele gemeenschap*²⁰. De Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (hierna: 'FSMA'), heeft in navolging hiervan, in haar commercialiseringsverbod, virtueel geld gedefinieerd als *elke vorm van niet gereguleerd digitaal geld zonder wettelijke betaalkracht*²¹. Elk van deze definities bevat echter slechts delen van wat virtueel geld is, daarom ben ik van mening dat de definitie van het Amerikaanse *Government Accountability Office* beter geschikt is. Deze instelling definieert virtuele munten als *a digital unit of exchange that is not backed by a government issued legal tender. Virtual currencies can be used entirely within a virtual economy, or can be used in lieu of a government-issued currency to purchase goods and services in the real economy*²².

Afhankelijk van hoe crypto-currencies ageren met de reële economie en traditioneel geld kunnen er drie types van virtuele munten worden onderscheiden²³:

1. Een virtuele munt die enkel in een gesloten toepassing op het internet bruikbaar is, zonder de mogelijkheid om de virtuele munt om te wisselen of te gebruiken buiten de toepassing. Bijvoorbeeld *online games* met als type voorbeeld *World of Warcraft Gold*.
2. Een virtuele munt die in één richting verband houdt met de reële economie (*unidirectional flows*). De virtuele munt wordt aangekocht met een wettelijk betaalmiddel (bv. euro), op basis van een conversievoet tussen beiden, om in een internettoepassing te worden gebruikt. In deze toepassing zal de virtuele munt als een betaalmiddel fungeren waarmee men aan- en verkopen van virtuele goederen en diensten kan verrichten. Echter is het niet mogelijk de virtuele munt terug om te zetten naar een wettelijk betaalmiddel. Een voorbeeld van dit type virtuele munt is de Linden dollars van de online game "Second life".
3. Een virtuele munt die in twee richtingen verband houdt met de reële economie (*bi-directional flows*): er zijn voor zowel de aankoop als de verkoop van de virtuele munt conversievoeten van en naar wettelijke betaalmiddelen. Deze conversievoeten worden bepaald door vraag en aanbod op *exchanges* zoals: Coinbase, Bitstamp, BTC-E²⁴. Met dit type virtuele munt kan men zowel aan- en verkopen doen van virtuele goederen en diensten als van reële goederen en diensten. Tot dit type van virtuele munt, behoren crypto-currencies zoals bitcoin.

²⁰ ECB, "Virtual Currency Schemes", 2012, 5 en 13-19, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.

²¹ KB 24 april 2014 tot goedkeuring van het reglement van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten betreffende het commercialiseringsverbod van bepaalde financiële producten aan niet-professionele cliënten, BS 20 mei 2014, 40.095.

²² GOVERNMENT ACCOUNTABILITY OFFICE, *Virtual economies and currencies. Additional IRS Guidance Could Reduce Tax Compliance Risks*, 2013, <http://www.gao.gov/assets/660/654620.pdf>.

²³ *Vr. en Antw. Senaat*, Vr. nr. 5-10287, 4 november 2013 (M. TAELMAN); ECB, "Virtual Currency Schemes", 2012, 5 en 13-19, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.

²⁴ Zie: <https://www.coinbase.com/?locale=en>; <https://www.bitstamp.net/>; <https://btc-e.com/>.

Het virtuele karakter van bitcoin en de overige crypto-currencies heeft als consequentie dat het zich niet laat veruitwendigen in een fysieke vorm²⁵. Een crypto-currency kan dan ook worden voorgesteld als een computerbestand bewaard op een PC of via een onlineservice in een digitale portefeuille, *wallet* genaamd²⁶.

Het voorgaande verdient enige nuancering. Het grootste deel van de crypto-currencies zal digitaal worden opgeslagen. Echter bestaat er wel, specifiek voor de bitcoin, de mogelijkheid om de publieke en private sleutels die voor elke eenheid van de bitcoin uniek zijn, als tekst af te printen. Dit wordt een *paper wallet* genoemd²⁷. De print incorporeert dan als het ware de bitcoin²⁸. De bitcoin kan in deze vorm als een waardepapier aan toonder worden overgedragen²⁹. Hoewel *paper wallets* een eerder uitzonderlijk fenomeen zijn, merkt R. HOUBEN terecht op dat deze praktijk mogelijk conflicteert met artikel 178bis van het Strafwetboek³⁰. Dit artikel sanctioneert strafrechtelijk de uitgifte van een geldteken bestemd om in het publiek te circuleren als betaalmiddel zonder hiertoe gemachtigd te zijn door de bevoegde overheid.

2.2.1.2. Gedecentraliseerde munt

Crypto-currencies zijn gedecentraliseerde munten. Dit betekent dat zij niet worden uitgegeven door of onder de auspiciën van een centrale bank of andere monetaire autoriteit. Daarnaast is er geen centrale autoriteit zoals een centrale bank of vereffeningsinstelling vereist om de transacties te verifiëren³¹.

Crypto-currencies ontstaan en worden beheerd binnen een online gemeenschap, waardoor elke tussenkomst van een centrale derde wordt uitgesloten. Deze handelswijze laat toe rechtstreeks, kosteloos en zonder interventie van een toezieende overheid betalingen te verrichten. De verwerking van de betalingen gebeurt in een online collectief en publiek logboek³². Dit logboek, ook wel *blockchain* genaamd, is verspreid over alle gebruikers van het *peer-to-peer* netwerk. Elke transactie die binnen het netwerk gebeurt, wordt in de *blockchain* geregistreerd en geverifieerd ten aanzien van de *blockchain* om problemen van double spending te voorkomen³³.

De uitgifte is het gevolg van een "mining" proces. Dit is het gebruik van de rekenkracht van de processor of de grafische kaart van een PC om complexe wiskundige berekeningen door te

²⁵ W.A.K. RANK, "Bitcoins: civielrechtelijke en toezichtrechtelijke aspecten" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 27.

²⁶ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015, 142.

²⁷ R. CAETANO, *Learning Bitcoin*, Birmingham, Packt Publishing, 2015, 59-60.

²⁸ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015, 142; EUROPEAN BANKING AUTHORITY, *EBA Opinion on 'virtual currencies'*, 2014, <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>.

²⁹ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015, 142; M. VANWYNSBERGHE, "Bitcoin heeft het op de grenzen van het goederenrecht gemunt", *RW* 2014-15, 1442.

³⁰ *Ibid.*

³¹ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015, 142.

³² M. VANWYNSBERGHE, "Bitcoin heeft het op de grenzen van het goederenrecht gemunt", *RW* 2014-15, 1442.

³³ Double spending betekent dat men met twee verschillende transacties dezelfde eenheid van een crypto-currency tracht te spenderen. Zie onder meer: P. FRANCO, *Understanding Bitcoin: Cryptography, engineering, and economics*, Chichester, Wiley, 2015, 113; T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 121.

voeren³⁴. Door het oplossen van deze berekeningen, creëert men *blocks*. Voor elke gecreëerde *block* ontvangt men afhankelijk van de crypto-currency, een aantal eenheden van de betreffende currency als vergoeding³⁵.

De regels van de zaakvorming en meer specifiek artikel 571 BW, leiden er dan toe dat de bewerker, namelijk diegene die zijn computer ter beschikking stelde, het eigendomsrecht verkrijgt over de nieuwe gecreëerde crypto-currencies³⁶. De waarde die door het oplossen van de berekeningen wordt gecreëerd overtreft de waarde van de gebruikte stof, in dit geval de software. Deze software is open source en daardoor voor iedereen beschikbaar. Het open source karakter impliceert daarnaast dat de software gratis is.

In de eerste fase van het *mining*-proces van een crypto-currency is de rekenkracht van een gewone PC voldoende om crypto-currencies te kunnen *minen*. Echter de moeilijkheidsgraad wordt steeds hoger waardoor *minen* met een gewone PC niet meer rendabel is. Daarom dient er te worden geïnvesteerd in gesofisticeerde apparatuur. Wat van *minen* een kapitaalintensieve activiteit maakt³⁷. Daarnaast zal er ook vaak in *mining pools*, een groep personen die hun rekenkracht bundelen, worden gewerkt om competitief te blijven. Deze werkwijze heeft fiscale implicaties waarop verder in het kader van de directe belastingen zal worden ingegaan.

De combinatie van decentralisatie enerzijds en het digitale karakter anderzijds leiden ertoe dat crypto-currencies binnen een dode hoek van het recht vallen. Het feit dat crypto-currencies zijn los gekoppeld van een achterliggende waarde is niet bepaald revolutionair. Sinds de invoering van het *fiat* geld, dat niet langer inwisselbaar is voor grondstoffen zoals goud, en dat wordt omschreven als elk wettig betaalmiddel dat als zodanig wordt aangewezen en uitgegeven door een centrale autoriteit, vertrouwt men op de uitgevende autoriteit³⁸. Men is bereid dit betaalmiddel aan te nemen bij het verhandelen van goederen en diensten omdat men op de centrale autoriteit vertrouwt in geval van monetaire problemen. Net daarin zijn crypto-currencies revolutionair. Er wordt een totale abstractie gemaakt van een centrale overheid waaraan de gebruikers hun vertrouwen schenken. Crypto-currencies bevinden zich in de privaatrechtelijke sfeer en hebben dus geen centraal controle- of uitgifte mechanisme³⁹.

2.2.1.3. Anonieme munt

Van crypto-currencies wordt doorgaans aangenomen dat ze anoniem zijn. Dit dient echter te worden genuanceerd. Het is namelijk mogelijk om alle transacties via de *blockchain* in te kijken en als zodanig het spoor van transacties te verifiëren, de identiteit van de personen achter de transacties is echter beschermd, aangezien deze informatie wordt versleuteld door middel van

³⁴ Vr. En Antw. Senaat, Vr. nr. 5-7753, 16 januari 2013 (Y. VASTERSAVENDTS).

³⁵ N.M. KAPLANOV, "Nerdy Money: Bitcoin, the private digital currency, and the case against its regulation", *Temple Law Review* 2012, 2, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2115203; B. SPRINGAEL, "Bitcoins: het virtuele goud?", *TFR* 2014, 760.

³⁶ M. VANWYNSBERGHE, "Bitcoin heeft het op de grenzen van het goederenrecht gemunt", *RW* 2014-15, 1442.

³⁷ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015, 142-143.

³⁸ ECB, "Virtual Currency Schemes", 2012, 9, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.

³⁹ M. VANWYNSBERGHE, "Bitcoin heeft het op de grenzen van het goederenrecht gemunt", *RW* 2014-15, 1442.

cryptografie⁴⁰. Echter wanneer men eenzelfde adres gebruikt voor verschillende transacties kan dit leiden tot de onthulling van de identiteit van de eigenaar van het adres. Dit blijkt uit de originele white paper van SATOSHI NAKAMOTO. Daarin wordt gesteld dat het de bedoeling is om voor iedere transactie die men met bitcoin doet een ander adres te gebruiken, dit om de anonimiteit te bewaren⁴¹.

Ook één van de hoofdontwikkelaars van bitcoin, Gavin Anderson, heeft gezegd dat behalve wanneer je heel voorzichtig bent met het gebruik van bitcoin (en over de kennis beschikt om software zoals Tor te gebruiken), je er vanuit moet gaan dat een gemotiveerd en volhardend persoon er zal in slagen om een IP-adres te linken aan bitcoin transacties⁴².

Onderzoekers van het *Massachusetts Institute of Technology* en *Harvard* onderzochten of het technisch gezien mogelijk was om door het samen te leggen van factoren die een bitcoin transactie begeleiden, de partijen achter dergelijke transactie in kaart te brengen. De conclusie was dat dit mogelijk was en dat als zodanig bitcoin niet volledig anoniem is⁴³.

Binnen de *altcoins* zijn er echter wel initiatieven genomen om een crypto-currency te ontwikkelen die volledig anoniem is. Een goed voorbeeld hiervan is de Darkcoin. Echter wordt er nog regelmatig gerapporteerd dat er nieuwe beveiligingsfouten in deze anonieme *altcoins* worden gevonden. Er kan dus worden gesteld dat crypto-currencies niet volledig anoniem zijn. Daarom is het beter crypto-currencies te omschrijven als een pseudo-anoniem systeem dan een volledig anoniem systeem⁴⁴.

In het verleden leidde het vermeende anonieme karakter van crypto-currencies ertoe dat bepaalde organisatie die avers zijn van overheden, zoals criminele organisatie (bijvoorbeeld Silk Roads) maar ook politiek georiënteerde organisaties (bijvoorbeeld Wikileaks), zich wendde tot het gebruik van crypto-currencies. Vooral de populariteit bij criminele organisaties is de reden waarom crypto-currencies en dan in het bijzonder bitcoin, negatief werden geportretteerd. Echter ligt het probleem niet bij de munt zelf, maar wel bij het ongeoorloofde gebruik ervan door bepaalde organisaties. Dit probleem is ook bij traditionele munten zoals de Euro en de Dollar terug te vinden, toch wordt de legitimiteit van deze betaalmiddelen niet in vraag gesteld⁴⁵.

⁴⁰ J. LEE, A LONG, M MCRAE, J STEINER en S G HANDLER, *Business Law Journal* Vol 16 No 1 January 2015,22.

⁴¹ S. NAKAMOTO, "Bitcoin a Peer-to-Peer Electronic Cash System", 2008, 6, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

⁴² Deze uitspraak gebeurde op een forum dat als communicatie platform wordt gebruikt voor de Bitcoin gemeenschap, <https://bitcointalk.org/index.php?topic=957500.5;imode>.

⁴³ M. FLEDER, M.S. KESTER en S. PILLAI, *Bitcoin Transactions Graph Analysis*, 2014, 7, <http://people.csail.mit.edu/spillai/data/papers/bitcoin-transaction-graph-analysis.pdf>.

⁴⁴ J. LEE, A LONG, M MCRAE, J STEINER en S G HANDLER, *Business Law Journal* Vol 16 No 1 January 2015,22; T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 114.

⁴⁵ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015,144; ECB, "Virtual Currency Schemes", 2012, 25; M. VANWYNSBERGHE, "Bitcoin heeft het op de grenzen van het goederenrecht gemunt", *RW* 2014-15, 1442.

2.2.1.4. Munt

Crypto-currencies worden gezien als een munt en houden als zodanig dan ook verband met het begrip 'geld'.

Doorheen de geschiedenis heeft 'geld' vele evoluties doorgemaakt. Aanvankelijk was geld een intrinsieke waarde zoals goud of zilver. Later werd ook papier als geld aangenomen, dit vertegenwoordigde echter nog steeds een bepaalde hoeveelheid aan grondstoffen. Dit systeem werd op zijn beurt opgevolgd door het moderne *fiat* geld dat als wettig betaalmiddel fungeert en wordt uitgegeven door een centrale autoriteit. Er is geen koppeling meer met grondstoffen en men vertrouwt dus louter op de centrale autoriteit in geval van monetaire problemen⁴⁶. Uit deze uiteenzetting blijkt dat men van de term 'geld' op zijn minst kan zeggen dat het een evolutief begrip is. Ook de ECB is deze mening toegedaan. Het stelt dat geld een sociaal instituut is en een instrument gecreëerd en gevormd door de evolutie van de samenleving. Ook vindt de ECB het niet verbazingwekkend dat het begrip geld recent wordt beïnvloed door technologische ontwikkelingen en dan specifiek door de draagwijdte van het internet⁴⁷.

Ongeacht de vorm worden aan geld traditioneel drie economische functies toegedicht, namelijk:

1. Een ruil of circulatiemiddel dat de handel vereenvoudigt in vergelijking met ruilhandel⁴⁸.
2. Geld heeft de functie van rekeneenheid of waardemeter⁴⁹
3. Geld is een spaar- of reservemiddel⁵⁰

Volgens sommige auteurs hebben crypto-currencies het potentieel om aan alle drie deze voorwaarden te voldoen. Bovendien stellen zij dat crypto-currencies deze functies op een efficiëntere manier zouden invullen dan traditioneel geld⁵¹. Voor andere is dit minder evident, zij stellen dat er zowel argumenten pro als contra bestaan en stellen dat er op termijn een duidelijker antwoord zal kunnen worden gegeven⁵².

Ik ben eerder geneigd de eerste strekking bij te treden. Vooral als ruil of circulatiemiddel bieden crypto-currencies voordelen. De globalisatie heeft er voor gezorgd dat de wereldhandel zich verhoudt tot hoe de handel in een dorp zou gebeuren. Echter krijgt men bij internationale handel vaak af te rekenen met wisselkoers risico's wanneer men gebruik maakt van het traditionele elektronische betaalverkeer. Daarnaast zijn dergelijke transactie vaak duur en wekt het onderhandelen over de prijs in een andere munteenheid dan de eigen munteenheid vaak irritatie op. Bovendien zal men zijn eigen munteenheid moeten inwisselen voor een andere wat kosten meebrengt. Deze kosten en ergernissen kunnen sterk verminderd worden door crypto-currencies te

⁴⁶ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015,144.

⁴⁷ ECB, "Virtual Currencies", 2012, 10, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ N.A. PLASSARAS, "Regulating Digital Currencies: Bringing Bitcoin Within the Reach of the IMF", *Chicago Journal of International Law* 2013, 9, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2248419; K.L. MACINTOSH, "How to Encourage Global Electronic Commerce: The Case for Private Currencies on the Internet", *Harvard Journal of Law & Technology* 1998, 756, <http://jolt.law.harvard.edu/articles/pdf/v11/11HarvJLTech733.pdf>.

⁵² R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015,145.

gebruiken. Men handelt dan in één munt en de transactiekost zou een derde tot soms zelfs de helft lager liggen⁵³.

Munteenheden hebben de eigenschappen schaars, deelbaar, draagbaar en makkelijk bewaarbaar te zijn⁵⁴. Van bitcoin, om een voorbeeld te nemen, kan gezegd worden dat het schaars is. Er kunnen namelijk nooit meer dan 21 miljoen bitcoins in omloop worden gebracht. Bitcoins zijn ook deelbaar, eenheden kunnen worden opgedeeld tot acht cijfers na de komma. Bovendien zijn bitcoins eenvoudig in een online *wallet* te bewaren of zelfs op papier indien gewenst. Voor de opslag in een online *wallet* zal men enkel een account dienen aan te maken en een gebruikersnaam en wachtwoord dienen te onthouden. Wat betreft *paper* wallets zal men louter een afgeprint document moeten opbergen.

Naar mijn mening kunnen crypto-currencies dan ook worden gezien als geld in de economische zin. Echter hebben munteenheden in een heel aantal landen een wettelijk statuut, dat samenhangt met soevereiniteit en de term wettig betaalmiddel. Dit is het geld in de juridische zin. Hierop zal worden ingegaan in het onderdeel geldrechtelijke analyse⁵⁵.

2.2.2. Geldrechtelijke analyse

2.2.1. Munteenheid

Om een betaalmiddel als geld in de juridische zin te kunnen kwalificeren, is het noodzakelijk dat dit betaalmiddel een bepaalde band met een rekeneenheid heeft⁵⁶. NUSSBAUM, de autoriteit inzake geld, geldschuld en betaling, verwoordt dit als volgt:

*'Only the relationship of the money piece to a certain ideal unit (dollar, pound-sterling, franc, mark etc.) has relevancy in as much the thing is treated as money and not as a mere piece of metal or a scrap of paper'*⁵⁷.

In dezelfde zin kan er mijn inziens worden gezegd dat crypto-currencies als geld kunnen fungeren zo lang de digitale sleutels die crypto-currencies zijn als meer worden gezien dan enkel een stuk software.

⁵³ N.A. PLASSARAS, "Regulating Digital Currencies: Bringing Bitcoin Within the Reach of the IMF", *Chicago Journal of International Law* 2013, 9, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2248419; K.L. MACINTOSH, "How to Encourage Global Electronic Commerce: The Case for Private Currencies on the Internet", *Harvard Journal of Law & Technology* 1998, 756, <http://jolt.law.harvard.edu/articles/pdf/v11/11HarvJLTech733.pdf>.

⁵⁴ R. BOLLEN, "The Legal Status of online currencies: are Bitcoins the future?", 2013, 1, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2736021.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ P. RANK, "Betaling in Bitcoins: geld of ruilmiddel, betaling of inbetalinggeving?", *Ars Aequi* 2015, 179.

⁵⁷ A. NUSSBAUM, *Money in the Law*, New York, Foundation Press 1950, 13.

2.2.2. Wettig betaalmiddel

Gedurende lange tijd was geld een privaatrechtelijke manier van betaling in die zin dat overheden geen formeel monopolie hadden op de uitgifte en het gebruik van geld binnen hun territorium. Slechts vanaf de negentiende eeuw werden monetaire instrumenten gestandaardiseerd en kregen de officiële munteenheden, het hedendaags traditioneel geld, het statuut van wettig betaalmiddel⁵⁸.

Doorheen de tijd ontwikkelde de officiële munteenheden zich tot *fiat* geld. Dit is een vorm van geld die niet langer inwisselbaar is voor onderliggende waarden zoals goud of zilver en waarbij men deze munteenheden aanvaard in ruil voor goederen en diensten omdat men vertrouwen heeft in de emittent van deze munteenheid⁵⁹.

Om als geld in de juridische zin te kunnen kwalificeren zijn er naast de kwalificatie als geld in economische zin nog drie andere kenmerken noodzakelijk. Er dient sprake te zijn van een status als wettelijk betaalmiddel, er dient een centraal beheer te zijn en het moet een fysieke drager hebben⁶⁰.

Dit impliceert dat het juridisch concept geld is verbonden met de macht van het staatshoofd om een juridisch kader te creëren waar binnen op centrale wijze bankbiljetten en munten kunnen worden uitgegeven⁶¹. Dit principe is ook terug te vinden in de Belgische Grondwet, artikel 112 GW bepaalt namelijk: *De Koning heeft het recht munt te slaan, ter uitvoering van de wet*. Daarnaast is het juridisch concept van geld ook gebaseerd op de macht van de Staat om wetgevend in te grijpen in het monetaire systeem⁶².

Gelet op de hiervoor omschreven voorwaarden, om te kwalificeren als juridisch geld, dient er te worden vastgesteld dat crypto-currencies vooralsnog geen juridisch geld zijn. Crypto-currencies vallen niet onder artikel 112 GW en zijn als zodanig dan ook geen wettig betaalmiddel. Er is geen centraal beheer, één van de kenmerken van crypto-currencies is net haar gedecentraliseerd karakter. Daarnaast bestaan crypto-currencies, met de *paper wallet* bij bitcoin als uitzondering, niet in de vorm van een fysieke drager. Toch lijkt mij dit in de toekomst niet denkbeeldig. Staten kunnen namelijk crypto-currencies erkennen als geld. Waardoor het kan gezien worden als een wettig betaalmiddel. In die zin valt te verwijzen naar Japan, waar een wet werd aangenomen, waardoor crypto-currencies er als geld worden erkend en kunnen gebruikt worden voor betalingen⁶³. Wat betreft het centraal beheer zouden er, zoals E.J. CREEMERS voorstelt, afspraken kunnen worden gemaakt tussen de centrale banken en de aanbieders van de crypto-currencies⁶⁴.

⁵⁸ R. WOLF, "Bitcoin and EU VAT", *International VAT Monitor* 2014, 254.

⁵⁹ S. LOOSVELD, *Geld, geldschulden en deviezen: Belgisch, Europees en internationaal perspectief*, Brussel, Larcier, 2007, 11; R. WOLF, "Bitcoin and EU VAT", *International VAT Monitor* 2014, 254.

⁶⁰ A.M. BAL, *Taxation of virtual currency*, 2014, 238, <http://hdl.handle.net/1887/29963>.

⁶¹ D. HE, K. HABERMEIER, R. LECKOW, V. HAKSAR, Y. ALMEIDA, M. KASHIMA, N. KYRIAKOS-SAAD, H. OURA, T. SAADI SEDIK, N. STETSENKO, C. VERDUGO-YEPES, *Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations*, 2016, 30, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.

⁶² *Ibid.*

⁶³ J. MOREAU, *Japan's Cabinet Passes Bills to Officially Recognize Digital Currencies As Real Money*, 2016, <https://www.cryptocoinsnews.com/japans-cabinet-passes-bills-offiically-recognize-digital-currencies-real-money/>.

⁶⁴ E.J. CREEMERS, *Virtuele valuta in de btw*, 2014, 19, <http://www.europesefiscalestudies.nl/upload/EJ%20Creemers.pdf>.

Zodra er naast een erkenning door de Staat ook goede afspraken zijn gemaakt met de centrale bank, lijkt het mij mogelijk dat crypto-currencies als wettig betaalmiddel kan worden aangemerkt. Normaliter is dit echter enkel mogelijk indien ook aan de derde voorwaarde is voldaan en dient er dus een vorm van chartaal geld voor handen te zijn. Het is namelijk zo dat enkel wanneer een partij een transactie van goederen of diensten betaalt met chartaal geld, deze door de tegenpartij als bevrijdende betaling dient aanvaard te worden⁶⁵. Crypto-currencies zijn geen chartaal geld, aangezien ze niet fysiek, noch onder overheidsgezag worden uitgegeven. Crypto-currencies zijn ook geen giraal geld aangezien er geen sprake is van een tegoed bij een financiële instelling. Echter gelet op de evolutie die het giraal geld heeft doorgemaakt, lijkt mij deze derde voorwaarde te zijn afgezwakt. Bepaalde rechtsleer bepleit namelijk dat het traditioneel geld begrip in de zin van wettelijke betaalmiddelen te beperkt is rekening houdend met het juridische statuut en praktisch gebruik van andere betaalmiddelen zoals giraal geld⁶⁶.

2.2.3. Geld of ruilmiddel?

Crypto-currencies laten zich moeilijk inpassen binnen definities met financieelrechtelijk regulerende gevolgen, dit komt onder meer door het feit dat crypto-currencies zich bevinden in een vacuüm tussen lichamelijke goederen en schuldvorderingen. Hierdoor valt men vaak terug op de vage privaatrechtelijke term "(immaterieel) ruilmiddel"⁶⁷.

De federale belastingadministratie van de Verenigde Staten, de Internal Revenue Service (hierna IRS), heeft zich in notice 2014-21 uitgesproken over de positie die, specifiek bitcoin, inneemt voor fiscale doeleinden. De IRS is van mening dat bitcoin dient gezien te worden als *property* en niet als *currency*⁶⁸. Dit impliceert dus dat de IRS, crypto-currencies zoals bitcoin beschouwt als een ruilmiddel.

Ook in Nederland werd er een standpunt ingenomen omtrent de positie van crypto-currencies, opnieuw op basis van de bitcoin. Op 14 mei 2014 werd er door de rechtbank van Overijssel het eerste vonnis omtrent bitcoins in Nederland geveld⁶⁹. Het vonnis handelde specifiek over de vraag of bitcoins als geld in juridische zin gekwalificeerd kunnen worden. De rechtbank start met te onderzoeken of bitcoins kunnen kwalificeren als giraal geld onder artikel 6:114 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek (hierna NBW). Dit blijkt echter niet het geval te zijn, aangezien er geen verbintenisrechtelijke verhouding bestaat tussen de rechthebbende van de bitcoins en de giro-instelling. Daarom wordt er overgegaan tot de vraag of bitcoins gangbaar (chartaal) geld zijn in de zin van artikel 6:112 NBW. Daarbij dient chartaal geld gezien te worden als wettig betaalmiddel. Dit begrip is terug te vinden in de artikelen 10 en 11 van de EG-Verordening 974/98 en is beperkt tot uitsluitend euromunten en -biljetten. Op basis daarvan kunnen bitcoins dan ook niet worden gezien als chartaal geld. Finaal komt de rechtbank tot de eindbeslissing dat bitcoins niet kunnen

⁶⁵ E. WYMEERSCH, R. STEENNOT en M. TISON, "Overzicht van rechtspraak. Privaat bankrecht (1999-2007)", *TPR* 2008, afl. 3, 1140.

⁶⁶ S. LOOSVELD, *Geld, geldschulden en deviezen: Belgisch, Europees en internationaal perspectief*, Brussel, Laricer, 2007, 11-17; G. SCHRANS en R. STEENNOT, *Algemeen deel van het financieel recht*, Antwerpen-Groningen-Oxford, Intersentia, 2003, 59-61.

⁶⁷ M. VANWYNSBERGHE, "Bitcoin heeft het op de grenzen van het goederenrecht gemunt", *RW* 2014-15, 1442.

⁶⁸ IRS, notice 2014-21, <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.

⁶⁹ Rb. Overijssel 14 mei 2014, ECLI: NL: RBOVE: 2014:2667.

worden gezien als geld in de zin van afdeling 6.1.11 NBW, maar dient gezien te worden als een ruilmiddel.

Op het niveau van de Europese Unie is het moeilijk om crypto-currencies als geld te kwalificeren aangezien betaalmiddelen duidelijk worden gedefinieerd in het Europees recht. Zo vallen crypto-currencies niet onder het begrip "*payment services*" van richtlijn 97/489/EC en ook niet onder het begrip "*payment instruments*" van aanbeveling 97/489/EC. Daarom is het ook moeilijk om crypto-currencies als geld in juridische zin te kwalificeren. Toch dient er hier reeds op het arrest Hedqvist te worden gewezen.

Uit dit arrest, dat handelt over het btw-vraagstuk ten aanzien van bitcoins en dat verder zal worden besproken in het hoofdstuk omtrent de indirecte belastingen, zou men de conclusie kunnen trekken dat crypto-currencies zoals bitcoin juridisch als geld kunnen worden gekwalificeerd. Dit is zoals R. HOUBEN terecht opmerkt niet het geval⁷⁰. Bitcoins dienen namelijk te worden gezien als een alternatief betaalmiddel. Dit geldt mijn inziens bij uitbreiding ook voor de andere crypto-currencies.

De interpretatie van de bewoordingen ter omschrijving van vrijstellingen in de btw-richtlijn door het Hof van Justitie dient namelijk strikt te worden geïnterpreteerd. Dit aangezien vrijstellingen een afwijking zijn van het algemeen beginsel dat btw wordt geheven over elke dienst die onder bezwarende titel door de belastingplichtige wordt verricht. Dit is het beginsel van strikte uitlegging en is vaste rechtspraak⁷¹. Echter mag men ook niet dermate strikt interpreteren, zodat de bewoordingen die ter omschrijving van de vrijstellingen zijn gebruikt aldus worden uitgelegd dat zij geen effect meer sorteren⁷². Daarom dienen de bewoordingen van de betreffende bepaling steeds te worden uitgelegd in het licht van hun context, de doelstellingen en het opzet van de btw-richtlijn, waarbij bijzondere aandacht uitgaat naar de *ratio legis*⁷³.

De interpretatie van het Hof in het arrest Hedqvist is mijn inziens een toepassing van dit laatste. Een strikte interpretatie van artikel 135,1, e) van de btw-richtlijn, gelet op de bewoordingen *betreffende deviezen, bankbiljetten en munten die wettig betaalmiddel zijn*, zou leiden tot de conclusie dat de term wettig betaalmiddel aangeeft dat het in casu uitsluitend gaat om traditioneel geld. Echter afhankelijk van de taal waarin men artikel 135,1, e) van de btw-richtlijn leest kan men, zoals Advocaat-Generaal J. KOKOTT aanhaalt in de punten 31 en 34 van haar conclusie, niet ondubbelzinnig vast stellen of de bepaling slechts van toepassing is op handelingen die traditionele valuta's betreffen of dat zij ook is gericht op handelingen waarbij een andere valuta betrokken is.

⁷⁰ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718, *TBH* 2016, 178, noot R. HOUBEN.

⁷¹ HvJ 21 juni 2007, nr. C-453/05, ECLI:EU:C:2007:369, punt 21; HvJ 5 juli 2012, nr. C-259/11, ECLI:EU:C:2012:423, punt 20; HvJ 15 juni 1989, nr. C-348/87, ECLI:EU:C:1989:246, *B.T.W.-Revue* 1996, 627-633 en FJF 1989, 309-311, noot.

⁷² Zie onder meer: HvJ 19 november 2009, nr. C-461/08, ECLI:EU:C:2009:722, punt 25; HvJ 5 juli 2012, nr. C-259/11, ECLI:EU:C:2012:423, punt 21; HvJ 12 juli 2012, nr. C-326/11, ECLI:EU:C:2012:461, punt 20.

⁷³ HvJ 16 oktober 2008, nr. C-253/07, ECLI:EU:C:2008:571; E.J. CREEMERS, *Virtuele valuta in de btw*, 2014, 14, <http://www.europesefiscalestudies.nl/upload/RC%20van%20der%20Aalst.pdf>.

Om die reden vond het Hof dat de strekking van die uitdrukking niet kan worden vastgesteld op basis van een *letterlijke uitlegging* alleen en dat de uitdrukking moet worden uitgelegd op basis van de context waarin zij wordt gebruikt, alsook de doelstellingen en de opzet van de btw-richtlijn. Mijn inziens moet hierin worden gezien dat het Hof tracht de fiscale neutraliteit en de ratio legis van de bepaling te waarborgen, maar ook dat er een teleologische interpretatie van de bepaling wordt gemaakt. Het Hof tracht namelijk om de bewoordingen van de vrijstelling in het juiste perspectief te plaatsen aangezien de terminologie van de bepaling in casu niet goed aansluit bij de doelstelling van artikel 135,1, e) btw-richtlijn.

Gelet op het bovenstaande en het voorgaande onder titel 1.2.2 (wettig) betaalmiddel kunnen crypto-currencies voor als nog niet in een derde categorie, naast chartaal en giraal geld worden geplaatst. De erkenning als alternatief betaalmiddel in het arrest Hedqvist is wel reeds een stap in de goede richting. Echter daar het alleen van toepassing is voor btw, is het niet doorslaggevend. Toch lijkt een erkenning als een derde categorie mij niet ondenkbeeldig. Centrale banken beginnen namelijk steeds meer de technische en economische voordelen zoals verbeterde transactiesnelheid en de significante reductie van transactiekosten in te zien. Om die reden beginnen een aantal centrale banken ook het ontwikkelen van een eigen crypto-currency te onderzoeken⁷⁴. Een goed voorbeeld hiervan is de RScoin. Op afzienbare termijn lijkt mij in die optiek een erkenning van crypto-currencies naast chartaal en giraal geld mogelijk. Het is echter jammer dat bij dit type van crypto-currencies het element decentralisatie wordt verlaten.

Zodoende dienen crypto-currencies tot op heden naar mijn mening nog steeds te worden aanzien als ruilmiddelen die worden gebruikt alsof het geld is.

⁷⁴ G. DANEZIS en S. MEIKLEJOHN, *Centrally Banked Cryptocurrencies*, 1, 2016, <https://eprint.iacr.org/2015/502.pdf>.

3. Indirecte Belastingen: de Belasting Over de Toegevoegde Waarde

3.1. Algemeen

In de jaren 1960 werd er op Europees niveau gestart met het harmoniseren van de btw-wetgeving en dus ook het Wetboek van 3 juli 1969 van de belasting over de toegevoegde waarde (hierna WBTW)⁷⁵ en haar uitvoeringsbesluiten. De btw is namelijk geen Belgische uitvinding, maar heeft qua oorsprong een Europees karakter⁷⁶. Dit was nodig om de goede werking van de interne markt te kunnen waarborgen. In 1967 volgde de eerste en tweede btw-richtlijn⁷⁷. Deze werden doorheen de jaren een aantal keer gewijzigd en vervangen. Finaal leidde dit tot de huidige richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde (hierna btw-richtlijn)⁷⁸. Deze zesde richtlijn is veruit het belangrijkste, omdat ze een harmonisatie invoerde die veel diepgaander was dan de harmonisatie die de eerste en tweede btw-richtlijn brachten⁷⁹.

De Europese harmonisatie maakt dat in het kader van btw niet enkel de commentaar van de fiscus en nationale rechtbanken relevant zijn, maar dat vooral de rechtspraak van het Hof van Justitie een rol zal spelen. Dit zowel naar aanleiding van prejudiciële vragen van nationale rechters over de interpretatie van de btw-richtlijn, als over de inbreukprocedures opgestart door de Europese Commissie wegens niet-nakoming van de verplichtingen door nationale overheden, alsook de niet-tijdige of incorrecte omzetting van een richtlijn naar nationaal recht⁸⁰.

Een groot aantal bepalingen van richtlijn 2006/112/EG zijn ontworpen voor het digitale tijdperk. De bepalingen vinden en evolueren niet mee met de technologische ontwikkelingen. Dit maakt dat de betreffende bepalingen dan ook vaak niet op een adequate en praktische manier kunnen worden aangewend ten aanzien van crypto-currencies⁸¹. Dit komt de rechtszekerheid allerminst ten goede.

⁷⁵ Wetboek van 3 juli 1969 van de belasting over de toegevoegde waarde, BS 17 juli 1969.

⁷⁶ E. DEBRUYNE, "Hoofdstuk 5 De Belasting over de Toegevoegde Waarde" in L. MAES en H. DE CRIJF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012, (269) 269.

⁷⁷ Eerste Richtlijn 67/227/EEG van de Raad van 11 april 1967 betreffende de harmonisatie van de wetgevingen der Lid-Staten inzake omzetbelasting; Tweede Richtlijn 67/228/EEG van de Raad van 11 april 1967 betreffende de harmonisatie van de wetgevingen der Lid-Staten inzake omzetbelasting - Structuur en wijze van toepassing van het gemeenschappelijk stelsel van belasting over de toegevoegde waarde.

⁷⁸ Richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde, *Pb.L.* 11 december 2006, L 347/1.

⁷⁹ K. VYNCKE, I. MASSIN en D. STAS, *Handboek Belasting Toegevoegde Waarde*, Brugge, die Keure, 5.

⁸⁰ L. DEBROE (ed.), *Vademecum Fiscale Falconis 2015*, Mechelen, Kluwer, 2015, 407.

⁸¹ M.L. VELDHIJZEN, R. VAN DE BERG, E.A. VAN GOOR, "Bitcoin, income taxes and vat-current legislation & policy and an outlook on the future" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 63.

3.2. Handel tussen traditionele betaalmiddelen en crypto-currencies

Over de heffing van btw op de verhandeling van crypto-currencies zijn in de rechtsleer al een aantal discussies gevoerd. De hoofdvraag daarbij is echter of crypto-currencies dienen te worden behandeld als gelijkaardig aan geld of als zijnde geld voor btw doeleinden. Dit maakt een danig verschil, aangezien een betaling met geld voor btw doeleinden geen belastbaar feit uitmaakt⁸². Het wordt namelijk algemeen aanvaard dat een zuivere betaling in geld geen belastbaar feit is. Dit gegeven is niet specifiek gecodificeerd, doch bevestigd in het arrest *Mirror Group*⁸³. Men zou kunnen stellen dat het volgt uit de algemene structuur van de btw-richtlijn. De belasting over de toegevoegde waarde is namelijk bedoeld als een algemene belasting op het eindverbruik, de consumptie in verhouding tot de prijs van de betreffende goederen en diensten⁸⁴. In dat opzicht dient er te worden vastgesteld dat men geld niet consumeert en dit dus niet onderworpen is aan de heffing van btw. Dit werd bepaald in de arresten *Mirror Group* en *Cantor Fitzgerald* beiden d.d. 9 oktober 2001 en werd herhaald in het arrest BUPA⁸⁵. In geen enkel van deze arresten stelt het Hof dat het zou moeten gaan om betalingen met wettige betaalmiddelen. Naar mijn mening komt het arrest *Granton Advertising* hier als nuttig voor. In de conclusie van de Advocaat-generaal bij dit arrest, wordt namelijk gesteld dat rechten die op een gelijkaardige wijze als geld worden gebruikt, ook als zijnde geld dienen te worden behandeld voor btw doeleinden⁸⁶.

Er kan dus worden geargumenteed dat een loutere ruil van betaalmiddelen niet onder het toepassingsgebied van de btw-richtlijn valt. Het is daarbij op te merken dat er een gelijke waarde dient te worden ontvangen voor het geruilde geld. Indien dit niet het geval zou zijn, zal één partij meer ontvangen en kan deze bijkomstige betaling gezien worden als een vergoeding, commissie voor het ruilen van de betaalmiddelen⁸⁷. Deze commissie zal mijn inziens wel onder het toepassingsgebied van de btw-richtlijn vallen. Het is namelijk zo dat, zoals werd erkend in het arrest *First National Bank of Chicago*, deviezentransacties diensten zijn die worden verricht in ruil voor een tegenprestatie⁸⁸. Het gaat hier om een dienst onder bezwarende titel, waarvan wordt aangenomen dat er een rechtstreeks verband bestaat tussen de verrichte dienst en de ontvangen tegenwaarde⁸⁹. Echter voegt de handel in crypto-currencies niets toe aan de digitale code van de crypto-currencies, om die reden dient de handel in crypto-currencies dan ook in het kader van de btw te worden gezien als een afzonderlijke prestatie. Dit kan worden afgeleid uit de arresten

⁸² HvJ 13 maart 2014, nr. C-464/12, ECLI:EU:C:2014:139; HvJ 12 juni 2014 nr. C-461/12, ECLI:EU:C:2014:1745.

⁸³ HvJ 9 oktober 2001, nr. C-409/98, ECLI:EU:C:2001:524, punt 26; R.A. WOLF, "Bitcoin and EU VAT" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 72.

⁸⁴ HvJ 21 februari 2008, nr. C-271/06, ECLI:EU:C:2008:105, punt 21; HvJ 6 maart 2014, nr. C-606/12, ECLI:EU:C:2014:125, punt 28; E. DEBRUYNE, "Hoofdstuk 5 De Belasting over de Toegevoegde Waarde" in L. MAES en H. DE CRIJF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012, (269) 269.

⁸⁵ HvJ 9 oktober 2001, nr. C-409/98, ECLI:EU:C:2001:524, punt 26; HvJ 9 oktober 2001, nr. C-108/99, ECLI:EU:C:2001:526, paragraaf 17; HvJ 21 februari 2006, nr. C-419/02, ECLI:EU:C:2006:122.

⁸⁶ HvJ 12 juni 2014, C-461/12, ECLI:EU:C:2013:700, concl. J. KOKOTT.

⁸⁷ R.A. WOLF, "Bitcoin and EU VAT" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 73.

⁸⁸ HvJ 14 juli 1998, C-172/96, ECLI:EU:C:1998:354.

⁸⁹ W. PANIS en J. PERMEKE, "Hoofdstuk I Algemene beginselen en toepassingsgebied" in W. PANIS, *Fiscale Rechtspraakoverzichten BTW 2009-2014*, Gent, Larcier, 2015, 2.

Graphic Procedé en *Levob Verzekeringen BV*⁹⁰. Aangezien de handel in crypto-currencies een afzonderlijke prestatie betreft, die onder het toepassingsgebied van de btw valt, dient er te worden nagegaan of er een btw-vrijstelling van toepassing is.

Daaromtrent zijn er in de rechtsleer verschillende visies te vinden. Zo verdedigde A.M. BAL in haar doctoraat dat crypto-currencies niet onder een btw-vrijstelling zouden vallen. Zij is van mening dat uit de bepalingen van artikel 135 van de btw-richtlijn duidelijk blijkt dat men onder geld het wettelijk betaalmiddel verstaat. Hoewel crypto-currencies veel gelijkenissen vertonen met geld als wettelijk betaalmiddel, is het zelf geen wettelijk betaalmiddel. Daarom zouden voor btw doeleinden crypto-currencies moeten worden gezien als de levering van elektronische diensten⁹¹. Ook B. SPRINGAEL oordeelt in die zin. Hij is van mening dat bij gebrek aan enige materiële vorm, het onder de ruime definitie van diensten en in het bijzonder elektronische dienstverlening dient te vallen⁹².

Om van elektronische diensten te kunnen spreken is het noodzakelijk dat informatietechnologie een belangrijke rol speelt⁹³. Daarnaast heeft de Europese btw-wetgever enkele criteria uitgewerkt. Dit maakt van elektronische diensten, diensten die over het internet of een elektronisch netwerk worden verleend, wegens hun aard grotendeels geautomatiseerd zijn en slechts in geringe mate menselijk ingrijpen vergen en zonder informatietechnologie niet kunnen worden verricht⁹⁴.

Mijn inziens hoeft het geen betoog dat crypto-currencies binnen de definitie van elektronische diensten kunnen worden gebracht. Handelingen waarbij crypto-currencies betrokken zijn, kunnen niet op een andere wijze dan via het internet worden verricht. De transactie dient namelijk steeds in de *blockchain* van de betreffende crypto-currency te worden ingeschreven. Daarnaast worden de handelingen waarbij crypto-currencies betrokken zijn, op een geautomatiseerde wijze behandeld door de *mining*-software. Deze software zal vrijwel steeds vierentwintig uur op vierentwintig transacties verwerken en hoeft om die reden dan ook enkel menselijk ingrijpen in het kader van het onderhoud van de *hardware*. Zonder gebruik te maken van een *wallet* is het niet mogelijk om handelingen betreffende crypto-currencies te treffen. Dit maakt dat deze handelingen niet zonder informatietechnologie kunnen worden verricht. In dat opzicht zijn de visies van A.M. BAL en B. SPRINGAEL dan ook aannemelijk. Echter ben ik het niet met A.M. BAL eens, daar waar zij beweert dat in artikel 135 van de btw-richtlijn onder geld het wettelijk betaalmiddel zou bedoeld worden. Ten eerste is deze zienswijze niet in lijn met de hierboven aangehaalde rechtspraak van het Hof van Justitie.

Daarbij komt dat indien men deze bepaling op dergelijke wijze zou lezen, men zich de vraag dient te stellen of er geen problemen rijzen op het vlak van de fiscale neutraliteit. Crypto-currencies worden namelijk als een betaalmiddel gebruikt net zoals dit het geval is voor wettige

⁹⁰ HvJ 11 januari 2010, nr. C-88/09, ECLI:EU:C:2010:76 ; HvJ 27 oktober 2005, nr. C-41/04, ECLI:EU:C:2005:649.

⁹¹ A.M. BAL, *Taxation of virtual currency*, 2014, 63-64, <http://hdl.handle.net/1887/29963>.

⁹² B. SPRINGAEL, "Bitcoins: het virtuele goud?", *TFR* 2014, (759) 761.

⁹³ L. DEBROE (ed.), *Vademecum Fiscale Falconis 2015*, Mechelen, Kluwer, 2015, 462.

⁹⁴ Art. 7 Verord.Raad nr.282/2011, 15 maart 2011 houdende vaststelling van maatregelen ter uitvoering van richtlijn 2006/112/EG betreffende het gemeenschappelijk stelsel van belasting over de toegevoegde waarde, *Pb.L.* 23 maart 2011, L 77, 1.

betaalmiddelen. Wanneer men dan crypto-currencies zou onderwerpen aan het btw-regime en de wettige betaalmiddelen niet, kan hierin mijn inziens een ongelijke behandeling worden gezien. Er is mijn inziens namelijk geen, voor de btw, wezenlijk verschil te vinden dat een ongelijke behandeling kan verklaren. Dergelijke ongelijke behandeling is dan ook op basis van het algemeen beginsel van gelijke behandeling, waarvan de fiscale neutraliteit een onderdeel is, zoals vastgelegd in artikel 20 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, niet toelaatbaar⁹⁵.

Daarnaast lijkt mij het argument van A.M. BAL ook niet sterk wanneer men de btw-richtlijn in verschillende talen vergelijkt. Alle talen van de Europese Unie, zoals vermeldt in artikel 55 VEU, zijn namelijk authentiek⁹⁶. Daarnaast is het ook vaste rechtspraak dat de bepalingen van het Unierecht eenvormig worden uitgelegd en toegepast, met betrekking tot de tekst, in alle talen van de Unie⁹⁷. Wanneer er echter toch verschillen in de taalversies bestaan, moet bij de uitlegging van de betrokken bepaling worden gelet op het algemeen opzet en de doelstelling van de regeling waarvan zij een onderdeel vormt⁹⁸. In het Nederlands wordt er gesproken over *munten die wettig betaalmiddel zijn*. In het Engels klinkt dit al anders, daar wordt er gesteld *coins used as legal tender*. Er bestaat hier dus een onderscheid afhankelijk van de taalversie. Aangezien crypto-currencies op eenzelfde manier functioneren als wettige betaalmiddelen zouden zij kunnen gezien worden als *coins used as legal tender*. Deze zienswijze lijkt mij gelet op het algemeen opzet om financiële transacties vrij te stellen de enige juiste oplossing⁹⁹. Bovendien is deze zienswijze ook in het licht van de fiscale neutraliteit te verdedigen.

Ook S. CAPACCIOLO heeft zijn mening over een eventuele btw-vrijstelling voor crypto-currencies. Hij stelt dat aangezien de term *securities*, in de Nederlandse versie andere waardepapieren, niet gedefinieerd is in artikel 135, lid 1 btw-richtlijn en *documenten die goederen vertegenwoordigen en de in artikel 16, lid 2, bedoelde rechten of effecten uitsluit*; de term *securities* te wazig en open is. Hij is namelijk van mening dat crypto-currencies zoals bitcoin functioneren als een *security* en dat het feit dat er geen emittent is, niet beslissend is onder de btw-richtlijn. Omdat crypto-currencies zoals bitcoin fungeren als een betaalmiddel, voegen zij geen waarde toe en dat zou een vrijstelling onder artikel 135, lid 1, f) btw-richtlijn rechtvaardigen. Dit omdat artikel 135, lid 1, f) de vrijstelling is voor financiële diensten¹⁰⁰.

Mijn inziens zou deze redenering steek kunnen houden in zoverre dat er bij de verhandeling van crypto-currencies daadwerkelijk geen waarde wordt toegevoegd. Echter veelal zal de wisseltransactie van traditioneel geld naar een crypto-currency gebeuren door een partij die deze dienst levert tegen een commissie. Deze commissie zal er in bestaan dat er wordt verkocht tegen

⁹⁵ Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, Pb.C. 18 december 2000, C.364/1.

⁹⁶ Art. 4, Verord.Raad nr.1, 15 april 1958 tot regeling van het taalgebruik in de Europese Economische Gemeenschap, *Pb.L.* 6 oktober 1958, 385.

⁹⁷ HvJ 26 september 2013, nr. C-189/11, ECLI:EU:C:2013:587, punt 56; HvJ 19 april 2007, nr. C-455/05, ECLI:EU:C:2007:232, punt 16; HvJ 7 december 1995, nr. C-449/93, ECLI:EU:C:1995:420, punt 28; HvJ 8 december 2005, nr. C-280/04, ECLI:EU:C:2005:753, punt 31.

⁹⁸ HvJ 8 december 2005, nr. C-280/04, ECLI:EU:C:2005:753, punt 31; HvJ 9 maart 2000, nr. C-437/97, ECLI:EU:C:2000:110, punt 42; HvJ 1 april 2004, nr. C-1/02, ECLI:EU:C:2004:202, punt 25.

⁹⁹ HvJ 12 juni 2014 nr. C-461/12, ECLI:EU:C:2014:1745, punt 29; E. RIVERA en A. SOLDAI, *Manuel TVA*, Limal, Anthemis, 2015, 52.

¹⁰⁰ S. CAPACCIOLI, "vat & bitcoin", *EC Tax Review* 2014, 362.

een premie ten aanzien van de aankoop prijs, de zogenaamde *spread*¹⁰¹. Deze *spread* zou kunnen worden gezien als een toegevoegde waarde en bij gevolg dienen te worden belast aan het tarief van de btw. In zoverre het bovenstaande het geval is valt de visie van S. CAPACCIOLO dan ook niet bij te treden.

Ook de Belgische belastingadministratie werd reeds met het vraagstuk van de heffing van btw op handelingen met betrekking tot crypto-currencies geconfronteerd. Op een vraag van de heer M. André Powroznik heeft de belastingadministratie van Luik in een voorlopige beslissing van 9 september 2014 geantwoord dat het verhandelen van virtuele betaalmiddelen zou zijn vrijgesteld van de heffing van btw. Het doet daarbij een beroep op de vrijstelling van artikel 44, §3, 7° WBTW. Deze vrijstelling slaat op *handelingen, bemiddeling daaronder begrepen, betreffende deposito's, rekening-courantverkeer, schuldvorderingen, cheques en andere handelspapieren met uitzondering van de invordering van schuldvorderingen*.

Deze beslissing steunt de belastingadministratie op het feit dat de minister als antwoord op de parlementaire vraag van mevrouw Gennez nr. 762 dd. 7 februari 2014 stelde dat virtueel geld geen wettig betaalmiddel is¹⁰². Hieruit leidt de administratie af dat virtuele betaalmiddelen zoals bitcoin en Litecoin dienen te worden beschouwd als virtueel geld zonder wettelijke koers en dat het geen wettig betaalmiddel is. Deze visie kan mijn inziens worden bijgetreden in het licht van de fiscale neutraliteit. Hoewel crypto-currencies geen wettig betaalmiddel zijn, zullen ze voor btw doeleinden, door deze eveneens vrij te stellen, op een gelijke manier worden behandeld.

Toch kan de vraag worden gesteld of men wel degelijk gebruik kan maken van de uitzondering van artikel 44, §3, 7° WBTW. Moeten deze handelingen namelijk niet worden gesteld door banken of kredietinstellingen¹⁰³? Deze vraag is hier pertinent omdat niet elke handelaar in crypto-currencies ook een bank of kredietinstelling is. Over deze vraag is discussie gerezen in de rechtspraak. Uiteindelijk besliste het Hof van Justitie in *Sparekassernes Data-center*¹⁰⁴ dat de hoedanigheid van de dienstverrichter in principe irrelevant is voor de toepassing van de vrijstelling. Er dient te worden gekeken naar de aard van de verrichte diensten. Dit maakt dat ook belastingplichtigen die niet de hoedanigheid van bank- of verzekeringsmaatschappij hebben van deze btw-vrijstelling kan genieten. Dit zou toepassing van artikel 44, §3, 7° WBTW mogelijk maken.

Artikel 44, §3, 7° WBTW is een omzetting van artikel 135, lid 1, d) van de btw-richtlijn¹⁰⁵. Daarom is het van belang ook deze bepaling van de richtlijn in de interpretatie te betrekken. Bij zowel artikel 44, §3, 7° WBTW als artikel 135, lid 1, d) btw-richtlijn rijst de vraag wat er dient te worden verstaan onder "andere handelspapieren" en of crypto-currencies onder deze categorie ressorteren. In het arrest *Granton Advertising* heeft het Hof van Justitie gesteld dat de vrijstelling verschillende

¹⁰¹ R.A. WOLF, "Bitcoin and EU VAT" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 73.

¹⁰² *Vr. en Antw.* Kamer 2013-2014, 7 februari 2014, nr. 53/152, 250 (Vr. nr.762 C.GENNEZ).

¹⁰³ P. VANDENDRIESSCHE en K. VYNCKE, Hoofdstuk V Diensten, in P. VANDENDRIESSCHE EN K. VYNCKE (eds.), *Handboek Belasting Toegevoegde Waarde*, die keure, Brugge, 2011, (129) 141.

¹⁰⁴ HvJ 5 juni 1997, nr. C-2/95, ECLI:EU:C:1997:278.

¹⁰⁵ Richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde, *Pb.L.* 11 december 2006, L 347/1.

vormen van geldoverdracht omvat¹⁰⁶. Het Hof oordeelde dat de kortingskaart waarvan in het arrest sprake was, geen handeling betreffende andere waardepapieren of andere handelspapieren vormt in de zin van artikel 135, lid 1, d) van de btw-richtlijn¹⁰⁷. Hiermee volgde het de conclusie van Advocaat-generaal J. KOKOTT. Deze stelde dat het doel van de belastingvrijstelling is om rechten die in het handelsverkeer net als geld worden beschouwd, voor de toepassing van de btw te behandelen als de overdracht van geld zelf en derhalve vrij te stellen van belasting. In die zin zouden crypto-currencies dan ook onder de vrijstelling van artikel 44, §3, 7° WBTW vallen.

Op 2 juni 2014 werd er een prejudiciële vraag aanhangig gemaakt bij het Hof van Justitie. Hierin werd de vraag naar de aanrekening van btw in transacties tussen traditionele betaalmiddelen en crypto-currencies gesteld¹⁰⁸.

Op 16 juli 2015 volgde de conclusie van Advocaat-generaal J. KOKOTT in deze zaak¹⁰⁹. J. KOKOTT onderzoekt in haar conclusie enerzijds of de ruil van bitcoins een dienst onder bezwarende titel is, in de zin van artikel 2, lid 1, c) van de btw-richtlijn. Anderzijds gaat zij na of er een belastingvrijstelling is voor de ruil van bitcoins in de zin van artikel 135, lid 1, d), e) of f) van de btw-richtlijn.

Volgens J. KOKOTT voldoet de zuivere overdracht van bitcoins niet aan de voorwaarden voor de heffing van btw¹¹⁰. Dergelijke overdracht kan in beginsel namelijk slechts de tegenprestatie vormen van een belaste handeling¹¹¹. Echter wanneer de aan- en verkoop van bitcoins tegen traditioneel geld wordt verricht tegen een prijs waarin een opslag is begrepen ten opzichte van de op een bepaalde website vastgestelde wisselkoers, zal deze ruil, kunnen worden gezien als het verrichten van diensten onder bezwarende titel zoals in artikel 2, lid 1, onder c) van de btw-richtlijn. Dit is in lijn met de vroegere rechtspraak in de zaak *First National Bank of Chicago*, die over een gelijkaardige kwestie handelde. In dat arrest werd beslist dat de ruil van deviezen waarbij een bank verschillende koersen voor de aan- en verkoop van de betrokken deviezen, wettelijke betaalmiddelen, vaststelt; een dienst onder bezwarende titel is¹¹². J. KOKOTT is van mening dat, in het licht van de fiscale neutraliteit; dat wat geldt voor wettelijke betaalmiddelen ook dient te gelden voor andere betaalmiddelen met dezelfde beperkte functie. Dit omdat ze vanuit btw-standpunt dezelfde functie vervullen en daardoor volgens het beginsel van fiscale neutraliteit in beginsel gelijk worden behandeld. Dit is in lijn met de vroegere rechtspraak die wettige en overige zuivere betaalmiddelen zoals waardebonnen met een nominale waarde in wezen gelijk behandelt¹¹³.

Mijn inziens is de zienswijze van J. KOKOTT de enige juiste. Wanneer men wettelijke betaalmiddelen anders zou behandelen dan crypto-currencies, zou dit naar mijn mening op zijn

¹⁰⁶ Zie in die zin: HvJ 12 juni 2014 nr. C-461/12, ECLI:EU:C:2014:1745, punt 37.

¹⁰⁷ M. GOVERS, *BTW actua 2014*, Het BTW Huis, s.l., 2015, 242.

¹⁰⁸ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718.

¹⁰⁹ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT.

¹¹⁰ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT. randnummer 18.

¹¹¹ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT. randnummer 14.

¹¹² HvJ 14 juli 1998, nr. C-172/96, ECLI:EU:C:1998:354, punten 25-35.

¹¹³ HvJ 24 oktober 1996, nr. C-288/94, ECLI:EU:C:1996:398; HvJ 29 juli 2010, nr. C-40/09, ECLI:EU:C:2010:450.

minst het gebruik ervan onaantrekkelijk maken en op langere termijn de technologische innovatie fnuiken.

Het Hof van Justitie is in haar arrest de Advocaat-generaal gevolgd met betrekking tot de vraag of artikel 2, lid 1, onder c) van de btw-richtlijn moet worden uitgelegd in die zin dat de inwisseling van crypto-currencies tegen traditionele betaalmiddelen en omgekeerd, verricht voor een tegenprestatie die door de dienstverrichter in de wisselkoers wordt verrekend, een dienst onder bezwarende titel is. Het Hof kwam tot dit besluit onder verwijzing naar het arrest *First National Bank of Chicago* en de conclusie van Advocaat-generaal J. KOKOTT¹¹⁴.

Daarna gaat J. KOKOTT over tot de bespreking van de mogelijke vrijstellingen waar bitcoin mogelijk kan ondergebracht worden.

Op basis van artikel 135, lid 1, f) van de btw-richtlijn worden handelingen, waaronder ook bemiddeling wordt begrepen, met uitzondering van bewaring en beheer, inzake aandelen, deelnemingen in vennootschappen of verenigingen, obligaties en andere waardepapieren met uitzondering van documenten die goederen vertegenwoordigen en van de in artikel 16, lid 2 van de btw-richtlijn bedoelde rechten en effecten vrijgesteld van belasting. Volgens J. KOKOTT kan de ruil van bitcoins tegen een traditionele munt, in casu Zweedse kronen, niet onder de vrijstelling van artikel 135, lid 1, f) van de btw-richtlijn worden gebracht. Zij komt hiertoe op basis van wat werd bepaald in het arrest *Granton Advertising*. Daar stelde het Hof van Justitie dat de vrijstelling van artikel 135, lid 1, f) van de btw-richtlijn enkel eigendomsrechten op rechtspersonen, geldvorderingen op een bepaalde schuldenaar en de daarmee samenhangende rechten omvat. Aangezien nog Zweedse kronen, nog bitcoins onder deze categorieën kunnen worden gebracht, kan de ruil tussen beide niet op basis van deze vrijstelling worden vrijgesteld¹¹⁵.

Daarnaast stelt J. KOKOTT in haar conclusie dat er ook geen vrijstelling op basis van artikel 135, lid 1, d) van de btw-richtlijn mogelijk is. Zij komt daartoe op basis van twee redenen. Ten eerste dat artikel 135, lid 1, d) btw-richtlijn enkel gaat over derivaten van valuta en niet over de valuta zelf. Bitcoins worden geruild en niet de rechten over bitcoins in de zaak Hedqvist¹¹⁶. Daarnaast bestaat er een specifiekere bepaling die wel handelt over valuta zelf namelijk artikel 135, lid 1, e) btw-richtlijn¹¹⁷.

Artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn stelt handelingen, bemiddeling daaronder begrepen, betreffende deviezen, bankbiljetten en munten die wettig betaalmiddel zijn, met uitzondering van munten en biljetten die verzamelobject zijn, die normaal niet als wettig betaalmiddel worden gebruikt of die een numismatische waarde hebben vrij van belasting.

In deze bepaling is vooral de zinsnede *deviezen, bankbiljetten en munten die wettig betaalmiddel zijn* van belang. Er dient een verband te zijn met de notie betaalmiddelen. Dit is echter zoals

¹¹⁴ HvJ 14 juli 1998, nr. C-172/96, ECLI:EU:C:1998:354.

¹¹⁵ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT, randnummer 20-23.

¹¹⁶ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718.

¹¹⁷ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT, randnummer 46-53.

J.KOKOTT in haar conclusie stelt, niet zo eenvoudig om te bepalen. De bewoordingen van artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn zijn namelijk uiterst ruim omdat finaal iedere met geld betaalde handeling ook betaalmiddelen betreft¹¹⁸.

Naar de mening van J.KOKOTT zal de belastingvrijstelling van artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn van toepassing zijn wanneer een traditioneel betaalmiddel, zoals in casu Zweedse kronen, wordt geruild tegen een ander betaalmiddel en daarvoor een vergoeding wordt gevraagd. De belaste handeling is dan de wisseldienst en zal een dienst vormen die een handeling betreffende betaalmiddelen in de zin van artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn uitmaakt. Echter blijft de vraag bestaande of één van beide betaalmiddelen een wettig betaalmiddel dient te zijn, dan wel beiden een wettig betaalmiddel dienen te zijn. Daarover valt namelijk op basis van de taalversies van de richtlijn te twijfelen. Uit de Duitse versie kan afgeleid worden dat beide een wettig betaalmiddel moeten zijn. Deze versie spreekt namelijk van *Devisen die gesetzliches Zahlungsmittel sind*. Waar uit de Engelse taalversie dan weer kan worden afgeleid dat slechts één van beide een wettig betaalmiddel dient te zijn. Nog ruimer is de Finse taalversie die niet vereist dat de deviezen wettig betaalmiddel zijn en deze vereiste enkel oplegt ten aanzien van bankbiljetten en munten. Onder deze versie zouden dus alle valuta en dus ook bitcoin onder de belastingvrijstelling vallen. De Italiaanse taalversie gaat nog verder, daarin dienen de betaalmiddelen geen wettige status te hebben, maar wordt de schuld bevrijdende werking van het betaalmiddel als doorslaggevend beschouwd. Onder deze vrijstelling zouden ook bitcoins zijn vrijgesteld aangezien ook deze bevrijdende werking hebben, weliswaar mits akkoord tussen de betrokken partijen¹¹⁹.

Aangezien er voor artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn verschillen in de taalversies bestaan, dient er te worden geoordeeld op basis van het doel van de vrijstelling. J.KOKOTT is van mening dat, aangezien het gevolg van een btw-vrijstelling is dat de kosten van de prestatie steeds lager uitvallen, het doel en strekking van de vrijstelling van handelingen betreffende betaalmiddelen inhoudt dat de converteerbaarheid van zuivere betaalmiddelen niet wordt belemmerd door de heffing van btw. In overeenstemming met dat doel moet dan ook de ruil van wettige betaalmiddelen tegen betaalmiddelen die geen wettige status hebben maar wel zuivere betaalmiddelen zijn, worden vrijgesteld van belasting¹²⁰.

Ook wat betreft de vrijstelling van btw volgt het Hof de zienswijze van J.KOKOTT. De transactie van traditionele betaalmiddelen naar de crypto-currency bitcoin, waar het in casu overging, wordt vrijgesteld op basis van artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn.

Dit arrest houdt in dat de voorlopige beslissing van de belastingadministratie van Luik, die gebaseerd was op artikel 44, §3, 7° WBTW, dat een omzetting is van artikel 135, lid 1, d) van de btw-richtlijn, dient te worden herzien.

¹¹⁸ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT, randnummer 24-26.

¹¹⁹ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT, randnummer 24-34.

¹²⁰ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:498, concl. J.KOKOTT, randnummer 35-45.

Desalniettemin is wel een nieuwe gelijkaardige beslissing mogelijk op basis van artikel 44, §3, 9° WBTW, dat correspondeert met artikel 135, lid 1, e) btw-richtlijn. Artikel 44, §3, 9° WBTW stelt dat *handelingen, bemiddeling daaronder begrepen, betreffende deviezen, bankbiljetten en munten die wettig betaalmiddel zijn, met uitzondering van munten en biljetten die als verzamelobject worden beschouwd; als zodanig worden beschouwd gouden, zilveren of uit een ander metaal geslagen munten, alsmede biljetten, die normaliter niet als wettig betaalmiddel worden gebruikt of die een numismatische waarde hebben* worden vrijgesteld van btw.

Deze zienswijze werd ook aangenomen in het antwoord op een mondelinge vraag van de Heer DISPA¹²¹. De Minister van Financiën antwoordde namelijk dat er aanvankelijk in België net als in de meeste andere lidstaten, werd aangenomen dat bitcoins geen wettig betaalmiddel zijn. Bijgevolg kwam het arrest van 22 oktober 2015 onverwacht. Op basis van het arrest gaat men er echter wel vanuit dat bitcoins zijn vrijgesteld op basis van artikel 44, § 3, nr.9 WBTW.

3.3. Handel tussen twee verschillende crypto-currencies

Naar aanleiding van het arrest Hedqvist verschenen er in de rechtsleer een reeks artikels over de btw-vrijstelling die aan de handel tussen bitcoin en traditionele betaalmiddelen werd toegekend¹²². Wat mij hierbij als verrassend voorkomt, is dat de meerderheid van de auteurs er schijnbaar van blijkt uit te gaan dat met dit arrest het btw vraagstuk omtrent crypto-currencies is opgelost¹²³. Het is echter zoals R. HOUBEN stelt dat één zwaluw de lente niet maakt¹²⁴. Zij het dat deze auteur eerder doelt op de problemen die nog steeds blijven bestaan ten aanzien van de financiële wetgeving.

Mijn inziens is er nog steeds niet onderzocht hoe men een transactie tussen twee verschillende crypto-currencies dient te benaderen. Dergelijke transactie valt namelijk niet binnen de draagwijdte van het arrest Hedqvist dat enkel van toepassing is in de verhouding tussen één crypto-currency en één traditioneel betaalmiddel.

Mijn inziens zal een transactie tussen twee crypto-currencies eveneens binnen het toepassingsgebied van de btw-richtlijn vallen, indien er voor deze wisseltransactie een vergoeding wordt verrekend in de koers. In die zin zal er dus ook een dienst onder bezwarende titel zijn zoals in artikel 2, lid 1, onder c) van de btw-richtlijn.

Het probleem stelt zich echter of er voor een transactie tussen twee crypto-currencies ook een vrijstelling van toepassing is. Dit lijkt mij niet het geval te zijn, wat de artikelen 135, lid 1, d) van de btw-richtlijn en 135, lid 1, f) van de btw-richtlijn betreft. Deze bepalingen komen niet in aanmerking om de redenen zoals vermeld in Hedqvist. Wat betreft artikel 135, lid 1, e) van de

¹²¹ Integraal verslag van de Commissie Financiën en Begroting, *Parl. St.* Kamer 2015-2016, nr. 54 COM 267.

¹²² E. CRUYSMANS, "Pas de T.V.A. pour les bitcoins!", *les pages* 2016, 4; W. PANIS en K. VERBEECK, "Actualiteiten Hof van Justitie Indirecte belastingen- Conclusies advocaat-generaal 16 juli 2015, C-264/14, Skatteverket/ David Hedqvist", *TFR* 2016, 49-50.

¹²³ T. SPAAS, "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, (6) 6.

¹²⁴ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718, *TBH* 2016, 178, noot R. HOUBEN.

btw-richtlijn kan gesteld worden dat dit wel het geval kan zijn. In Hedqvist werd geoordeeld dat *handelingen betreffende niet-traditionele valuta's, voor zover deze valuta's door de partijen bij een transactie zijn aanvaard als alternatief betaalmiddel op de wettelijke betaalmiddelen en geen ander doel hebben dan te worden gebruikt als betaalmiddel, financiële handelingen vormen*¹²⁵.

Mijn inziens kan hieruit worden afgeleid dat ook een transactie tussen twee crypto-currencies een financiële handeling is en bijgevolg deze transactie ook onder de vrijstelling van artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn kan worden gebracht. Echter moet hier uitdrukkelijk bij opgemerkt worden dat deze interpretatie verder reikt dan de uitspraak van het Hof van Justitie in de zaak Hedqvist. Om klaarheid te scheppen in deze kwestie, is het wachten op een nieuw arrest van het Hof van Justitie of op eventuele regulering op Europees niveau.

3.4. Betaling in crypto-currencies

Crypto-currencies zijn ontwikkeld als een betalingssysteem en kunnen bij gevolg ook enkel daarvoor gebruikt worden. Echter zoals voorgaand reeds uiteengezet, kunnen crypto-currencies worden gezien als geld in economische zin maar niet als geld in juridische zin. Daarom dient toch de vraag te worden gesteld of betalen met bitcoins kan gekwalificeerd worden als een daadwerkelijke betaling of moet worden gezien als een betaling in natura.

Gebaseerd op de duidelijke rechtspraak van het Hof van Justitie zoals eerder vermeld, dient er te worden vastgesteld dat betalen met crypto-currencies buiten de toepassing van de btw-richtlijn valt. Het alternatief waarbij het zou gaan om een betaling in natura is nefast te noemen voor de verdere ontwikkeling van crypto-currencies voornamelijk als betaalmiddel maar ook als technologie. Een betaling in natura zou wel binnen het toepassingsgebied van de btw-richtlijn vallen, maar niet onder een vrijstelling kunnen worden gebracht. Dit zou als resultaat hebben dat handelaars die betalingen in crypto-currencies zoals bijvoorbeeld bitcoin ontvangen, geconfronteerd worden met een additionele heffing van btw¹²⁶. Buiten de btw verschuldigd op de aangekochte goederen en diensten zou er ook nog eens btw dienen te worden gerekend over de crypto-currency waarmee wordt betaald. Dit zou crypto-currencies totaal ongeschikt maken voor commerciële transacties.

Wat echter wel buiten kijf staat is dat wanneer een handelaar crypto-currencies aanvaard als vergoeding voor goederen en diensten, dat er btw verschuldigd zal zijn op de waarde van deze goederen en diensten in crypto-currencies. De praktische moeilijkheid is echter dat er een manier dient te worden gevonden om het belastbaar bedrag te bepalen. Dit zal, gelet op artikel 91, tweede paragraaf van de btw-richtlijn, dienen te gebeuren aan de hand van een wisselkoers. Het is echter de vraag welke wisselkoers hiervoor in aanmerking zal komen, gelet op de grote variëteit aan *exchanges* voor crypto-currencies, alsook of crypto-currencies onder het begrip munteenheid van de betreffende bepaling kunnen worden gebracht. Met betrekking tot het laatste lijkt dit mij, gelet op de uitspraak van het Hof van Justitie in het arrest Hedqvist, geen probleem te vormen. Wat

¹²⁵ HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718, punt 49.

¹²⁶ R.A. WOLF, "Bitcoin and EU VAT" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 75.

betreft de wisselkoers zijn er evenveel wisselkoersen als *exchanges*. Daarom is het mijn inziens aanbevelingswaardig om naar onafhankelijke converteersites te kijken zoals COINDESK, COINMARKETCAP of XE, die hun wisselkoersdata halen bij verschillende *exchanges* en een gemiddelde koers weergeven¹²⁷. Daarbij lijkt het redelijk en praktisch om steeds de wisselkoers van één van deze converteersites te gebruiken. Indien men voor elke transactie een andere site zou gebruiken om zo steeds de meest gunstige koers te hebben, is er sprake van *forum shopping* wat mijn inziens door de fiscus niet zal worden aanvaard¹²⁸.

3.5. Btw en *mining*

T. SPAAS stelde dat het btw-statuut van bitcoin is uitgeklaard¹²⁹. Deze mening valt echter niet bij te treden. De auteur heeft gelijk in die zin dat het arrest *Hedqvist* door de vragen omtrent artikel 2 en de vrijstelling van artikel 135 van de btw-richtlijn te beantwoorden een groot deel van de discussies in de rechtsleer heeft opgelost. Toch blijven er mijn inziens nog steeds bepaalde vraagstukken onbeantwoord.

Een van deze vraagstukken is zoals door het Internationaal Monetair Fonds (IMF) terecht wordt opgemerkt, hoe *mining* dient te worden behandeld voor btw-doeleinden¹³⁰. In het *mining*-proces worden namelijk nieuwe eenheden van een crypto-currency gecreëerd en aldus zou men kunnen stellen dat er toegevoegde waarde wordt gecreëerd. Dit zou volgens R.A. WOLF echter niet het geval zijn¹³¹. Hij is van mening dat aangezien de crypto-currencies automatisch gegenereerd worden door het netwerk zelf, er geen specifieke consument is voor de *mining* activiteiten. Ook B. SPRINGAEL is van mening dat het moeilijk zal zijn om in het geval van *mining* een link aan te tonen tussen de verleende diensten en de verkregen vergoeding¹³². De zienswijze van beide heren geniet, gelet op het arrest *Tolsma*, aanbeveling; aangezien er in het geval van *mining* geen rechtsverhouding ontstaat tussen de aanbieder van een dienst en een consument¹³³. Bijgevolg valt *mining* dan ook niet binnen het toepassingsgebied van de btw-richtlijn.

Toch dient de vraag te worden gesteld of bovenstaande ook opgaat voor *transaction fees*. In tegenstelling tot wat het woord laat vermoeden gaat het hier om een vorm van fooi die extra wordt toegevoegd door de persoon die een transactie in crypto-currencies wil verrichten. Dit met als doel dat de transactie wegens de vergoeding sneller zal worden behandeld door de *miners*. Er bestaan dus juridisch geen verplichting om deze vergoeding te betalen. Daarnaast heeft het individu dat de transactie laat uitvoeren geen vat op welke *miner* zijn transactie zal verwerken. Om die reden lijkt het dan ook niet waarschijnlijk dat *transaction fees* voor btw-doeleinden kunnen gezien worden als

¹²⁷ Voor coindesk zie <http://www.coindesk.com/price/>; voor coinmarketcap zie <https://coinmarketcap.com/>; voor xe zie <http://www.xe.com/>.

¹²⁸ B. SPRINGAEL, "Bitcoins: het virtuele goud?", *TFR* 2014, (759) 762.

¹²⁹ T. SPAAS, "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, (6) 6.

¹³⁰ D. HE, K. HABERMEIER, R. LECKOW, V. HAKSAR, Y. ALMEIDA, M. KASHIMA, N. KYRIAKOS-SAAD, H. OURA, T. SAADI SEDIK, N. STETSENKO, C. VERDUGO-YEPES, *Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations*, 2016, 16, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.

¹³¹ R.A. WOLF, "Bitcoin and EU VAT" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 75.

¹³² B. SPRINGAEL, "Bitcoins: het virtuele goud?", *TFR* 2014, (759) 760.

¹³³ HvJ 3 maart 1994, nr. C 16/93, ECLI:EU:C:1994:80.

een vergoeding voor het uitvoeren van de transactie, bijgevolg zal het dan ook buiten het toepassingsgebied van de btw-richtlijn vallen¹³⁴.

¹³⁴ E.J. CREEMERS, *Virtuele valuta in de btw*, 2014, 13, <http://www.europesefiscalestudies.nl/upload/EJ%20Creemers.pdf>; R.A. WOLF, "Bitcoin and EU VAT" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 75.

4. Directe belastingen

4.1. Roerende inkomsten

4.1.1. Algemeen

Het louter aanhouden van crypto-currencies an sich, geeft geen aanleiding tot het ontstaan van roerende inkomsten¹³⁵. Er is namelijk geen automatische aangroei van crypto-currencies, naar mate men deze langer aanhoudt in zijn *wallet*. Hooguit kunnen de waardeinstijgingen of waardedalingen, ingegeven door de volatiliteit van crypto-currencies, aanleiding geven tot een herwaarderingsmeerwaarde of een waardevermindering. Voor de natuurlijke personen die het voorwerp zijn van deze masterscriptie zijn deze herwaarderingsmeerwaarde of waardevermindering niet belastbaar of aftrekbaar¹³⁶.

Echter worden crypto-currencies wel steeds vaker gebruikt voor financiële handelingen zoals leningen en het verschaffen van kapitaal aan opstartende bedrijven in de *fintech*-sector. Deze sector bevat bedrijven die nieuwe en innovatieve financiële technologieën ontwikkelen. Het verschaffen van deze leningen en kapitaal, gebeurt via platformen zoals BTC-JAM, Loanbase, BTC POP¹³⁷. Daarnaast bestaan er ook systemen zoals magnr, waar men zijn crypto-currencies kan plaatsen en waarvoor men jaarlijks een vaste vergoeding zal ontvangen¹³⁸. Dit systeem vertoont karakteristieken van een spaarrekening.

Voor het verschaffen van deze financiële middelen wordt uiteraard een vergoeding toegekend. Voor een lening gebeurt dit in de vorm van een periodieke vergoeding. Voor het verschaffen van kapitaal aan opstartende bedrijven bestaan er verschillende varianten. Hier wordt er soms voor geopteerd om eveneens periodiek, veelal per kwartaal, in een vastgestelde vergoeding te voorzien. Anderzijds wordt er soms voor geopteerd een variabele vergoeding toe te kennen, een percentage van de winst. In wat volgt zal worden nagegaan of deze vergoedingen kunnen worden ingebed in de bepalingen omtrent roerende inkomsten en dan meer bepaald binnen de bepalingen omtrent interest en dividend.

¹³⁵ T. SPAAS, "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, (6) 7.

¹³⁶ B. SPRINGAEL, "Bitcoins: het virtuele goud?", *TFR* 2014, (759) 761.

¹³⁷ Zie: <https://btcjam.com/>; <https://loanbase.com/>; <https://btcpop.co/home.php#welcome>.

¹³⁸ Zie onder meer: <https://magnr.com/>.

4.1.2. Wettelijke grondslag

De bepalingen omtrent roerende inkomsten zijn terug te vinden in de artikelen 17-22 WIB 92. Ons systeem van roerende inkomsten is een typedwang en is daardoor op te vatten als een *numerus clausus*-systeem. Dit houdt concreet in, dat om belastbaar te zijn als roerend inkomen, de inkomsten dienen te kunnen worden ondergebracht in één van de categorieën van het limitatieve artikel 17 WIB 92¹³⁹. De categorieën van dit artikel zijn:

1. *dividenden*
2. *interest*
3. *inkomsten van verhuring, verpachting, gebruik en concessie van roerende goederen (royalty's)*
4. *inkomsten begrepen in lijfrenten of tijdelijke renten*
5. *de inkomsten verkregen uit de cessie of de concessie van auteursrechten en naburige rechten, alsook van de wettelijke en verplichte licenties bedoeld in de wet van 27 december 2005 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten of in overeenkomstige bepalingen in het buitenlands recht.*

Daarnaast bepaalt artikel 17 WIB 92 dat inkomsten uit roerende goederen en kapitalen “*alle opbrengsten*” van roerend vermogen aangewend “*uit welken hoofde ook*” zijn. De uitdrukking “*aangewend uit welken hoofde ook*”, dient te worden geïnterpreteerd als volgt: alle opbrengsten die moeten worden belast, moeten het voorwerp zijn van een overeenkomst over de beschikking van het roerend goed¹⁴⁰. De inkomsten zijn dus de door de schuldenaar betaalde prijs voor het genot van het kapitaal, zoals is overeengekomen met het individu dat het kapitaal heeft belegd of geïnvesteerd¹⁴¹. Uit de formulering van artikel 17 WIB 92 blijkt mijn inziens dat deze bepaling zich niet beperkt tot traditionele valuta, maar ook kan worden aangewend voor inkomsten verkregen uit crypto-currencies.

Voor de bespreking van de belastbaarheid van crypto-currencies als roerend inkomen zullen artikel 17,1° WIB 92 en artikel 17,2° WIB 92 verder worden uitgewerkt.

¹³⁹ C. COUDRON, “Inkomen van roerende goederen”, in A.TIBERGHIE, *Handboek voor fiscaal recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (89) 90.

¹⁴⁰ M. DEMEY, L. MAES en E. SMETS, “Hoofdstuk 2 Personenbelasting” in L. MAES en H. DE CRIJF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012,,(41) 57.

¹⁴¹ Verslag namens de commissie voor de financiën en begroting bij het wetsontwerp houdende fiscale en andere bepalingen van 12 november 1998, *Parl.St.* Kamer 1998-1999, nr.49-1608/8, 5.

4.1.3. Interesten

Interesten zijn belastbaar gesteld als roerend inkomen in de zin van artikelen 17 en 19 WIB 92 als zij de opbrengst zijn van een geplaatst kapitaal¹⁴².

Dit begrip wordt uitgewerkt in artikel 19, §1, 1° WIB 92 waar het wordt omschreven als: *interest, premies en alle andere opbrengsten van leningen, daaronder begrepen zakelijke-zekerheidsovereenkomsten met betrekking tot financiële instrumenten, van gelddeposito's en van elke andere schuldvordering*. Voor de toepassing van deze bepaling is het van belang te weten dat het voor een belastbare interest noodzakelijk is dat een vermogensbestanddeel wordt geplaatst met de bedoeling hieruit een opbrengst te genereren¹⁴³. Dit volgt ook uit de term 'aangewend' in de aanhef van artikel 17, § 1 WIB 92¹⁴⁴.

Voor de toepassing van artikel 19, §1, 1° WIB 92, dient er geen onderscheid te worden gemaakt tussen de opbrengsten van Belgische of van buitenlandse oorsprong. Inkomsten uit buitenlandse roerende waarden of uit in het buitenland gedeponeerde geldsommen zijn door het beginsel van de wereldwijde taxatie evenzeer belastbaar als elke gelijkaardige Belgische opbrengst¹⁴⁵. De belasting die plaatselijk in het buitenland wordt geheven zal echter wel worden afgetrokken van de opbrengst en als zodanig zal slechts het saldo in België belastbaar zijn¹⁴⁶. In de regel kan gesteld worden dat de belastbare grondslag bestaat uit iedere som die de belegger ontvangt bovenop het belegde kapitaal¹⁴⁷.

Artikel 19, §1, 1° WIB 92 zal echter geen toepassing vinden indien de inkomsten van roerende goederen en kapitalen worden aangemerkt als beroepsinkomsten. Dit is het geval wanneer die goederen en kapitalen worden gebruikt voor het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid van de verkrijger. Dit volgt uit artikel 37 WIB 92.

In de andere gevallen dient interest verkregen door de plaatsing van crypto-currencies mijn inziens te worden gezien als roerende inkomsten.

Dan rest er echter nog de vraag, op welke wijze interesten verkregen in crypto-currencies dienen te worden vermeld op een aanslagformulier. Artikel 17, § 2 WIB 92 bepaalt dat indien het bedrag van de inkomsten in een vreemde valuta zijn bepaald, dat deze in euro worden omgezet volgens de wisselkoers op het moment van betaling of op het moment van de toekenning van de inkomsten. Echter valt niet met zekerheid te zeggen of crypto-currencies onder het begrip valuta,

¹⁴² C. HENDRICKX, "Hoofdstuk VI-Diverse inkomsten" in C. HENDRICKX, *Inkomstenbelasting 2011-2013*, Gent, Larcier, 2015, (81) 125.

¹⁴³ I. VAN DE WOESTEYNE, *Handboek personenbelasting 2015-2016*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, , 2015, 123.

¹⁴⁴ MvT wetsontwerp betreffende financiële zekerheden en houdende diverse fiscale bepalingen inzake zakelijke-zekerheidsovereenkomsten en leningen met betrekking tot financiële instrumenten, *Parl. St. Kamer* 2004-05, nr.51-1407/1, 60.

¹⁴⁵ J. J. COUTURIER, B. PEETERS en N. PLETS, *Belgisch Belastingrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 157.

¹⁴⁶ M. DEMEY, L. MAES en E. SMETS, "Hoofdstuk 2 Personenbelasting" in L. MAES en H. DE CRIJF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012,,(41) 58.

¹⁴⁷ M. DEMEY, L. MAES en E. SMETS, "Hoofdstuk 2 Personenbelasting" in L. MAES en H. DE CRIJF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012,,(41) 62.

in de zin van deze bepaling, te plaatsen zijn. Toch levert dit geen noemenswaardige problemen op, omdat artikel 20bis WIB 92 voorziet in een parallelle bepaling met betrekking tot roerende inkomsten in de vorm van goederen in natura. Desalniettemin dient te worden opgemerkt dat de belastingplichtige onder artikel 17, § 2 WIB 92 de mogelijkheid heeft de wisselkoers op het moment van betaling of het moment van toekenning te gebruiken, daar waar er onder artikel 20bis WIB 92 enkel de verkoopwaarde van de goederen op de dag van de toekenning of betaalbaarstelling kan worden gebruikt. Zelfs wanneer de werkelijke overdracht van de goederen pas later plaatsvindt.

Aangezien er op heden geen concrete richtlijnen bestaan omtrent het gebruik van ofwel artikel 17, §2 WIB 92 dan wel artikel 20bis WIB 92, is het verdedigbaar dat de tegenwaarde in euro op het moment van toekenning door de belastingplichtige op eigen initiatief wordt vermeld¹⁴⁸.

4.1.4. Dividenden

In de *fintech* sector zien we steeds meer bedrijven ontstaan die de mogelijkheid bieden om via hun platform, een *initial public offering* te doen. Dit betekent dat er aan individuen met een businessplan de mogelijkheid wordt gegeven om gelden op te halen bij de participanten van het platform, in ruil voor deze inbreng krijgen zij een "aandeel" in de winsten van de op te zetten onderneming. Mijn inziens zal het echter, gezien het om een deel van de winst gaat, eerder gaan om een winstbewijs dan een effectief aandeel.

De moeilijkheid van de hierboven geschetste situatie lijkt in de eerste plaats te bepalen of er überhaupt sprake kan zijn van een dividend in de fiscale zin, indien voormelde onderneming een deel van de winst uitkeert. Daarvoor dient te worden gekeken naar de artikelen 17, § 1 en 18 WIB 92. Deze geven een zeer ruime definitie van wat als belastbaar dividend moet worden beschouwd¹⁴⁹. Het toepassingsgebied van deze artikelen is veel ruimer dan wat burgerrechtelijk onder een dividend wordt verstaan¹⁵⁰.

Alle voordelen die een vennootschap toekent aan aandelen of winstbewijzen, vormen een belastbaar dividend, ongeacht de benaming die hieraan wordt gegeven, uit welke hoofde ook en op welke wijze de toekenning ook gebeurt¹⁵¹. Daarbij dient geen onderscheid te worden gemaakt naar de aard van de aandelen, hun vorm of de wijze waarop ze worden overgedragen¹⁵².

De schuldenaar dient wel een vennootschap in fiscale zin te zijn. Dit betekent een vereniging, inrichting, instelling of enigerlei vennootschap die op regelmatige wijze is opgericht,

¹⁴⁸ T. SPAAS, "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, (6) 7.

¹⁴⁹ S. VAN CROMBRUGGE, "'Meegekocht' dividend blijft fiscaal 'dividend'", *Fiscoloog* 2011, afl. 1259, (1) 2; C. HENDRICKX, "Hoofdstuk VI-Diverse inkomsten" in C. HENDRICKX, *Inkomstenbelasting 2011-2013*, Gent, Larcier, 2015, (81) 114.

¹⁵⁰ I. VAN DE WOESTEYNE, *Handboek personenbelasting*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2015, 101.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² *Com.IB* 1992, nr.18/4.

rechtspersoonlijkheid bezit en een onderneming exploiteert of zich bezighoudt met verrichtingen van winstgevende aard in de zin van artikel 2, § 1, 5°, a) WIB 92¹⁵³.

Zelfs wanneer men crypto-currencies bekijkt als een *commodity* en niet als een munteenheid, zal dit weinig problemen stellen. Dividenden kunnen namelijk ook in de vorm van goederen in natura worden uitgekeerd. Wanneer dit gebeurt, is het bedrag van het belastbaar inkomen gelijk aan de verkoopwaarde van de goederen op de dag van de toekenning of betaalbaarstelling ervan, zelfs wanneer de effectieve overdracht van de goederen pas op een later tijdstip plaats heeft¹⁵⁴.

Het bruto dividend dat in het buitenland ontvangen wordt, zal na aftrek van de aldaar geheven belasting belastbaar zijn. De roerende voorheffing die in België verschuldigd is op het inkomen blijft dan ook deel uitmaken van de belastbare grondslag¹⁵⁵.

Dit leidt er mijn inziens toe dat de vergoeding die men uit zijn winstbewijs zal ontvangen, fiscaalrechtelijk zal kunnen worden behandeld als een dividend. Wat maakt dat de gemeenrechtelijke regels die voor dividenden gelden hierop toegepast kunnen worden.

4.2. Diverse inkomsten

4.2.1. Algemeen

Artikel 90, 1° WIB 92 bepaalt dat *winst of baten, hoe ook genaamd, die zelfs occasioneel of toevallig, buiten het uitoefenen van een beroepswerkzaamheid, voortkomen uit enige prestatie, verrichting of speculatie of uit diensten bewezen aan derden, daaronder niet begrepen normale verrichtingen van beheer van een privé-vermogen bestaande uit onroerende goederen, portefeuillewaarden en roerende voorwerpen* kwalificeren als diverse inkomsten.

De administratie kent een ruime draagwijdte toe aan artikel 90, 1° WIB 92. Concreet betekent dit dat de administratie meent dat alle types van inkomsten, ook roerende en onroerende, als divers inkomen kunnen worden belast. Dit indien de toets van het normale beheer van het privé-vermogen niet wordt doorstaan¹⁵⁶. Dit houdt in, de prestaties die door een goede huisvader worden gedaan in het kader van het behoud of de aangroei van het privé-vermogen en betrekking hebben op onroerende goederen, portefeuillewaarden of roerende waarden¹⁵⁷. De vrijstelling van belasting is aldus de uitzondering en kan dus niet worden beperkt tot louter speculatieve verrichtingen¹⁵⁸.

¹⁵³ I. VAN DE WOESTEYNE, *Fiscaal recht in essentie*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2016, 91.

¹⁵⁴ Art.20bis, eerste alinea WIB 92; I. VAN DE WOESTEYNE, *Handboek personenbelasting*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2015, 103.

¹⁵⁵ M. DEMEY, L. MAES en E. SMETS, "Hoofdstuk 2 Personenbelasting" in L. MAES en H. DE CRIJF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012,,(41) 60.

¹⁵⁶ Cass. 6 mei 2011, *Fiscoloog* 2011, nr.1254, 3; S. DE RAEDT, "Artikel 90, 1° WIB 1992 en de koker-theorie", *TFR* 2012, 379.

¹⁵⁷ F. VANDENBERGHE, *Handboek Personenbelasting 2015*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 988.

¹⁵⁸ L. VANHEESWIJCK en L. KELL, "De belastbaarheid van abnormale verrichtingen van beheer" in L. MAES, H. DE CRIJF en L. DE BROECK, *Fiscaal Praktijkboek directe belastingen 2007-2008*, Mechelen, Kluwer, 2007, 59.

4.2.2. Normaal beheer

Het begrip normaal beheer werd door de wetgever niet gedefinieerd. Traditioneel wordt er echter voorgehouden dat verrichtingen met betrekking tot het privé-vermogen buiten het normaal beheer vallen, wanneer zij speculatief of van professionele aard zijn¹⁵⁹.

Er zijn drie voorwaarden te voldoen om te kunnen besluiten dat winst voortkomt uit "het normale beheer van privévermogen" in de zin van artikel 90, 1° WIB en al dus niet belastbaar is als divers inkomen¹⁶⁰.

1. De winst moet het gevolg zijn van een normaal beheer

Het begrip "normaal" is voor interpretatie vatbaar. Zo oordeelde het Hof van Beroep te Brussel in een arrest van 25 januari 2012 dat het beheer van een privé-vermogen niet per definitie en in elke hypothese als normaal kan worden aanschouwd, zelfs buiten de hypothese van speculatie. Artikel 90, 1° WIB 92 beoogt namelijk niet enkel winsten en baten uit speculatieve verrichtingen maar ook winsten en baten uit niet speculatieve verrichtingen, die buiten het normaal beheer van het privé-vermogen vallen. Om te bepalen of er binnen de grenzen van het normaal beheer is gebleven, zal er een analyse dienen te worden gemaakt van het geheel aan feiten, verrichtingen en handelingen die hebben geleid tot het resultaat dat de administratie ziet als een winst of een baat. Hieruit mag echter niet worden afgeleid dat een goede huisvader zijn vermogen op een simplistische wijze zou beheren, noch dat beroep doen op een fiscalist of het gebruik maken van fiscale spits technologie in strijd is met het normale beheer van het privévermogen¹⁶¹.

De handelingen die een goede huisvader stelt, dienen gezien te worden als het beleid dat een doorsneeburger voert met betrekking tot zijn privé-vermogen. In dat opzicht is aanvaard dat handelingen kaderen binnen het normaal beheer van privé-vermogen indien ze niet door herhaling de aard van winstgevendende activiteiten verkrijgen, zonder speculatieve bedoelingen gebeuren en niet abnormaal zijn¹⁶².

Naar aanleiding van het verzoek tot het stellen van een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof, werd gesteld dat het begrip "normaal" reeds voldoende door de rechtspraak verscherpt werd; waardoor het geen vaag begrip meer zou zijn¹⁶³. In het arrest wordt gesteld dat "normaal" dient gezien te worden als daden die een goede huisvader verricht met het oog op het winstgevend maken, te gelde maken en het weder beleggen van bestanddelen in een vermogen¹⁶⁴. Daarbij werpen G. GOYVAERTS en P. SOUFFRIAU terecht op dat het moeilijk denkbaar is dat een beheer abnormaal zou zijn omdat het op een ongebruikelijke of intelligente manier zou gebeurd zijn. Dit is in dezelfde lijn als het Hof van Beroep te Brussel had geoordeeld. Daarnaast merken G.

¹⁵⁹ H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMANS en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht 2005*, Brugge, die keure, 2005, (219) 225.

¹⁶⁰ G. GOYVAERTS en P. SOUFFRIAU, "Diverse inkomsten" in A. TIBERGHIEN, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (305) 307.

¹⁶¹ Brussel 25 januari 2012, *FJF* 2013, No. 2013/75, 285; C. HENDRICKX, "Hoofdstuk VI-Diverse inkomsten" in C. HENDRICKX, *Inkomstenbelasting 2011-2013*, Gent, Larcier, 2015, (81) 238-239.

¹⁶² A. MEYUS, *Beleggingen en fiscus: Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 95.

¹⁶³ Rb. Hasselt 24 oktober 2013, *FJF* 2015, No 2015/75, 81 en *Fisc.Koer.* 2013, (583) 584.

¹⁶⁴ Verslag namens de Commissie voor de Financien, *Parl. St.* Senaat 1961-1962, nr. 366, 147.

GOYVAERTS en P. SOUFFRIAU terecht op dat naast het criterium van de goede huisvader er ook sprake moet zijn van het nemen van abnormaal hoge risico's. Van individuen die handelen in crypto-currencies of individuen die deze *minen* kan mijn inziens worden gezegd dat deze abnormaal hoge risico's nemen gelet op de volatiliteit die eigen is aan crypto-currencies in het algemeen.

2. *De winst moet worden gecreëerd vanuit een privé-vermogen*

Er mag dus evident geen gebruik worden gemaakt van een professioneel vermogen¹⁶⁵. Indien een meerwaarde wordt gecreëerd op een actief dat niet behoort tot het privé-vermogen, dan is die meerwaarde in ieder geval belastbaar als divers inkomen¹⁶⁶.

3. *De winst moet worden voortgebracht door onroerende goederen, waarden in portefeuille of roerende voorwerpen.*

De opsomming van onroerende goederen, waarden in portefeuille of roerende waarden is limitatief op te vatten.

Crypto-currencies zijn geen roerende voorwerpen, dat begrip heeft namelijk slechts betrekking op stoffelijke roerende goederen, in die zin oordeelde het Hof van Cassatie dat onlichamelijke goederen, in casu knowhow, niet kunnen worden gebracht onder deze bepaling¹⁶⁷. Er kan dus worden gesteld dat de notie roerend voorwerp samen valt met het begrip roerende goederen maar met uitsluiting van onlichamelijke goederen¹⁶⁸. De waakzame lezer zal hier misschien opmerken dat eerder werd gesteld dat met name bitcoin kan worden omgezet in een *paper wallet*. Op die manier zou er kunnen worden geargumenteed dat er een roerend goed zoals een effect aan toonder wordt gecreëerd. Deze zienswijze dient mijn inziens ontkennend te worden beantwoord. Het is niet omdat men de sleutel van bitcoins in een fysieke drager kan vatten, dat deze bitcoins op zichzelf van stoffelijke aard worden. Op dat vlak treed ik dan ook T. SPAAS bij¹⁶⁹.

De vraag rijst dan nog of crypto-currencies kunnen worden gezien als portefeuillewaarden. Van dit begrip is geen definitie in het Wetboek Inkomstenbelasting terug te vinden. In de parlementaire voorbereiding van de wet van 20 november 1962 wordt er over portefeuillewaarden gesproken als roerende waarden die worden gekocht en verkocht, zowel op termijn als contant¹⁷⁰. Echter wordt ook dit begrip niet gedefinieerd¹⁷¹. Noch in de parlementaire voorbereiding, noch in het Wetboek Inkomstenbelasting.

Rechtsleer en rechtspraak hebben echter aan het begrip portefeuillewaarden steeds een evolutieve interpretatie gegeven. Dit maakt dat nieuwe financiële producten consequent werden gezien als

¹⁶⁵ G. GOYVAERTS en P. SOUFFRIAU, "Diverse inkomsten" in A. TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (305) 307.

¹⁶⁶ H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMANS en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht*, Brugge, die keure, 2005, (219) 224.

¹⁶⁷ Cass. 24 oktober 1975, *Arr.Cass.* 1976, 244; Cass. 10 september 2010, AR F.08.0086.N, *Fiscoloog* 2010, afl. 1224, 1213.

¹⁶⁸ *Vr. en Antw.* Kamer 2002-03, nr. 161, 20724-20725 (Vr. nr. 1204 VAN CAMPENHOUT).

¹⁶⁹ T. SPAAS, "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, (6) 8.

¹⁷⁰ Verslag namens de Commissie voor de Financiën, *Parl. St.* Senaat 1961-1962, nr. 366, 148.

¹⁷¹ H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMANS en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht*, Brugge, die keure, 2005, (219) 225.

potentieel vrijgestelde portefeuillewaarden¹⁷². Vereist daarbij is wel dat het gaat om ruim verhandelbare waarden¹⁷³. Dit mag in het geval van crypto-currencies geen probleem stellen aangezien er voldoende handelsplatformen beschikbaar zijn. Het lijkt namelijk niet vereist dat het gaat om een georganiseerde markt zoals bedoeld in artikel 2, 4° van de Wet van 2 augustus 2002, zoals H. VANHULLE terecht opmerkt¹⁷⁴.

Daarom kan er mijn inziens worden gesteld dat crypto-currencies ook kunnen worden beschouwd als een portefeuillewaarde.

De minister van Financiën heeft gesteld dat er algemeen mag worden aangenomen dat meerwaarden die door een natuurlijk persoon worden verwezenlijkt buiten de uitoefening van een beroepswerkzaamheid bij de verkoop van portefeuillewaarden, voortvloeien uit het normaal beheer van een privé-vermogen. Daarbij is het echter wel van belang dat er geen speculatieve bedoeling was en dat ze door herhaling niet kunnen worden gekwalificeerd als een winstgevende bezigheid¹⁷⁵.

VANHULLE beweert dat algemeen wordt aangenomen dat buiten de hypothese van de beroepswerkzaamheden, er speculatie vereist is om een handeling buiten het normaal beheer van het privé-vermogen te doen vallen¹⁷⁶. Deze zienswijze valt mijn inziens niet bij te treden¹⁷⁷.

4.2.3. Geen beroepswerkzaamheid

Van zodra er sprake is van winst of baten die verwezenlijkt worden in het kader van een beroepswerkzaamheid, zal er sprake zijn van beroepsinkomsten en is het uiteraard niet meer mogelijk om te belasten onder de diverse inkomsten¹⁷⁸.

Het uitoefenen van een bijkomende activiteit, die nauw samenhangt met het hoofdberoep, is op zich geen relevant criterium om te beslissen dat er een bijkomende beroepswerkzaamheid wordt uitgeoefend.

Daarbij komt ook dat beroepsverliezen nooit kunnen worden afgetrokken van toevallige winst of baten¹⁷⁹.

¹⁷² T. SPAAS, "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, (6) 8.

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht*, Brugge, die keure, 2005, (219) 225.

¹⁷⁵ *Vr. en Antw.* Senaat 2000, 9 mei 2000, nrs. 2-20, 929 (Vr. nr. 632 VAN QUICKENBORNE); Com. IB 90/5.2.

¹⁷⁶ H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht*, Brugge, die keure, 2005, (219) 222.

¹⁷⁷ Cass. 30 november 2006, *RGCF* 2007, nr.1,40; Cass. 15 april 2010, *TFR* 2012, nr. 424, 570; Brussel 24 juni 2004, *JDF* 2005, afl. 7-8, 230; Rb. Leuven 11 januari 2002, *TFR* 2002, nr. 225, 695, noot G.D. GOYVAERTS; Rb. Leuven 25 februari 2005, *FJF* 2005, afl. 8, 778; Rb. Hasselt 5 oktober 2005, *Fisc. Koer.* 2005, 611; Rb. Luik 30 januari 2006, *TFR* 2006, afl. 308, 756, noot W. VERMEULEN en O. DE KEUKELAERE; C. HENDRICKX, "Hoofdstuk VI-Diverse inkomsten" in C. HENDRICKX, *Inkomstenbelasting 2011-2013*, Gent, Larcier, 2015, (81) 229.

¹⁷⁸ G. GOYVAERTS en P. SOUFFRIAU, "Diverse inkomsten" in A. TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (305) 307; H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht*, Brugge, die keure, 2005, (219) 225.

Toevallige winsten of baten vormen diverse inkomsten indien zij voortvloeien uit enige prestatie, verrichting of speculatie; of uit een dienstenprestatie aan derden; zelfs toevallig of occasioneel¹⁸⁰.

4.2.4. Speculatie

Het volatiele karakter brengt mee dat crypto-currencies ook investeerders en speculanten aantrekken naast de gebruikers die crypto-currencies als betaalmiddel gebruiken¹⁸¹.

Speculatieve verrichtingen zijn in de regel uitgesloten van het normaal beheer van het privévermogen. Dit maakt dat zij belastbaar zullen zijn als diverse inkomsten of beroepsinkomsten¹⁸².

Speculaties zijn verrichtingen met veel risico, zelfs individuele verrichtingen, die gedaan worden in het licht van verwachte waardeschommelingen, van in casu crypto-currencies en waarbij men bij een zich voordoende prijsstijging of prijsdaling kans maakt om veel winst, maar ook veel verlies te maken¹⁸³. Daarbij is het ook noodzakelijk dat er binnen een korte tijd na de aankoop een wederverkoop plaats heeft¹⁸⁴.

Dit leidt tot het vraagstuk van *day trading*, het kopen en verkopen van eenzelfde portefeuillewaarde op zeer korte termijn en meestal binnen eenzelfde dag¹⁸⁵. Dit type handel is schering en inslag bij crypto-currencies, wat mijn inziens ook in grote mate de volatiliteit van de meerderheid van de crypto-currencies verklaart. Door de jaren heen heeft de grootste crypto-currency, bitcoin, een zeer volatiel verloop gekend. Echter op dit moment, wanneer de voordelen van bitcoin worden erkend; dient te worden vastgesteld dat de koers een relatief vlak verloop kent in vergelijking met andere crypto-currencies.

In een antwoord op een parlementaire vraag omtrent *day trading* in aandelen, antwoordde de minister van Financiën dat de meerwaarden die behoren tot het privé-vermogen van de belastingplichtige in principe zijn vrijgesteld van personenbelasting, behalve in het geval de baten of winsten een speculatieve aard hebben. Om te bepalen of dit het geval is werden enkele beoordelingscriteria gegeven: een wanverhouding tussen de verkoopprijs en de aankoopprijs, de financiering met ontleende kapitalen in plaats van met eigen geld, de omvang van de aangewende middelen ten opzichte van de omvang van het privé-vermogen. Daarbij spelen de feitelijke omstandigheden een aanzienlijke rol¹⁸⁶.

Wat betreft crypto-currencies kan er naar mijn mening worden gesteld dat opbrengsten uit *day-trading* als speculatief dienen te worden gekwalificeerd. Het is namelijk zo dat het volatiele karakter

¹⁷⁹ F. VANDENBERGHE, *Handboek Personenbelasting 2015*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 991.

¹⁸⁰ F. VANDENBERGHE, *Handboek Personenbelasting 2015*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 987.

¹⁸¹ R. HOUBEN, "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015, 143.

¹⁸² A. MEYUS, *Beleggingen en fiscus: Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 95.

¹⁸³ H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMANS en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht*, Brugge, die keure, 2005, (219)223.

¹⁸⁴ A. MEYUS, *Beleggingen en fiscus: Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 95.

¹⁸⁵ A. MEYUS, *Beleggingen en fiscus: Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 96.

¹⁸⁶ *Vr. en Antw.* Kamer 2000-2001, 7 juni 2000, nr.48, 5687-5690 (Vr. nr. 386 Y. LETERME); zie ook: *Vr. en Antw.* Senaat 2000, nrs. 2-20, 929 (Vr. nr. 632 VAN QUICKENBORNE).

van crypto-currencies een wanverhouding tussen aankoopprijs en verkoopprijs op een korte termijn mogelijk maken. Daarnaast zijn er ook steeds een aantal *daytraders* die via peer-to-peer lending platformen zoals eerder reeds vermeld, middelen op halen tegen vergoeding om hun handel te financieren.

Wanneer deze speculaties gebeuren met goederen die tot het beroepsvermogen behoren, zijn de inkomsten belastbaar als winst¹⁸⁷. Dit wordt ook geëxpliciteerd in artikel 25, 3° WIB 92. Indien zij niet tot het beroepsvermogen behoren, kunnen inkomsten uit speculatieve verrichtingen als divers inkomen worden belast (artikel 90, 1° WIB 92).

Het is aan de fiscus om aan te tonen dat de verrichting niet kadert in het normaal beheer van het privé-vermogen en aldus speculatief is¹⁸⁸. Volgens Cassatie dient het speculatief opzet aanwezig te zijn bij de aankoop van object¹⁸⁹.

4.2.5. Bewijs

De administratie draagt de bewijslast betreffende de belastbaarheid van een inkomen. De administratie zal dan ook dienen te bewijzen dat een handeling buiten het normaal beheer van een privé-vermogen valt.

Echter zal de belastingplichtige die stelt dat een winst of baat niet belastbaar is en aldus deel uitmaakt van het normaal beheer van het privévermogen, niet kunnen volstaan met een loutere ontkenning van het standpunt van de administratie. Hij zal met feitelijke gegevens de niet belastbaarheid van zijn winst of baat moeten rechtvaardigen. Dit komt praktisch gezien haast neer op het leveren van het bewijs dat de belastingplichtige zijn vermogen op een normale maar verstandige manier heeft beheerd¹⁹⁰.

¹⁸⁷ I. VAN DE WOESTEYNE, *Fiscaal recht in essentie*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2016, 140.

¹⁸⁸ Verslag van de Commissie van Financiën van de Senaat, *Parl. St.* Senaat 1961-62, nr.366, 148.

¹⁸⁹ Cass. 6 mei 1988, *FJF* 1988, nr.88/156, 294.

¹⁹⁰ A. MEYUS, *Beleggingen en fiscus: Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 96.

4.3. Beroepsinkomsten

4.3.1. Algemeen

Het begrip “beroepsinkomsten” wordt zeer ruim opgevat¹⁹¹. Het omvat namelijk overeenkomstig artikel 23 WIB 92 alle inkomsten die men rechtstreeks of onrechtstreeks ontvangt uit de uitoefening van een beroepsactiviteit. Daarbij is het niet van belang in welke vorm men deze inkomsten bekomt, in geld, in natura of in een andere vorm¹⁹². We hebben eerder gezien dat er discussie bestaat over de kwalificatie van crypto-currencies als geld dan wel ruilmiddel. Uit deze fiscale commentaar blijkt mijn inziens dat, wat de beroepsinkomsten betreft, het van geen tel is hoe men crypto-currencies kwalificeert. Echter wordt de ruime draagwijdte van artikel 23 WIB 92 wel beperkt door artikel 90,1° WIB 92. De winst en baten die men bekomt uit activiteiten buiten de uitoefening van een beroepswerkzaamheid, dienen te worden gerangschikt als diverse inkomsten¹⁹³.

Of er al dan niet sprake is van een beroepsactiviteit zal aan de hand van concrete en feitelijke omstandigheden dienen te worden vastgesteld. Uit de uitgebreide rechtspraak kan echter wel worden besloten dat een beroepsactiviteit wordt gekarakteriseerd door een geheel van verrichtingen die voldoende talrijk en onderling verbonden zijn om een gewone en voortgezette bezigheid uit te maken die het verwerven van inkomsten als doel heeft¹⁹⁴. Hierbij is ook een bijzondere vaardigheid of organisatie vereist¹⁹⁵.

Daarnaast kunnen bepaalde criteria bepalend zijn om te besluiten tot kwalificatie als beroepsinkomen. Dit zijn onder meer de financiering via kredieten, het aanwenden van hulpmiddelen zoals publiciteit, tussenpersonen en adviseurs; maar ook de inzet van specifieke bedrijfsmiddelen, de vereiste van een constante intellectuele bedrijvigheid en kennis van de sector, de onderlinge verbondenheid van de diverse verrichtingen en het aantal en frequentie van de verrichtingen en vergoedingen. Algemeen kan worden gesteld dat als de verrichtingen gepaard gaan met het ontvangen van een tegenprestatie voor de geleverde arbeid of met bepaalde

¹⁹¹ *Com.IB* 1992, nr. 23/3.; L. DEBROE (ed.), *Vademecum Fiscale Falconis 2015*, Mechelen, Kluwer, 2015, 158.

¹⁹² *Com.IB* 1992, nr. 23/5.

¹⁹³ I. VAN DE WOESTEYNE, *Handboek personenbelasting 2015-2016*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 154.

¹⁹⁴ Cass. 12 juni 1974, *Bull.Bel.* 1975, nr.528, 595; Cass. 27 oktober 1983, *Bull.Bel.* 1985, afl. 637, 471; Cass. 1 februari 2002, RG F.00.0053 F, *Arr.Cass.* 2002, deel II, 338; Luik 2 juni 1975, *Bull.Bel.* 1977, nr.547, 134; Gent 21 mei 2002, *Fiscoloog* 2002, afl. 855, 9; Rb. Brussel 22 februari 2002, *Fiscoloog* 2002, afl. 851, 9; Rb. Leuven 10 maart 2006, RG 00/2340/A, www.monKEY.com, LE1 06/3; Zie ook T. AFSCHRIFT en M. DAUBE, *Impôt des personnes physiques- Chronique de jurisprudence 2000-2008*, Brussel, Larcier, 2009, 494; FSKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 1980-1998 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 1999, 53-56,72,159-169; FSKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 1999-2001 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2003, 85; FSKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 2002-2004 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2005, 124, 256-260, 368-369; FSKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 2005-2007 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2009, 90; FSKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 2008-2010 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2012, 92.

¹⁹⁵ I. VAN DE WOESTEYNE, *Handboek personenbelasting 2015-2016*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 154; J. J. COUTURIER, B. PEETERS en N. PLETS, *Belgisch Belastingrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 157; M. DEMEY, L. MAES en E. SMETS, “Hoofdstuk 2 Personenbelasting” in L. MAES en H. DE CRIJFF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012,,(41) 70.

methoden die professionelen gebruiken, dan zullen zij doorgaans als beroepsmatig worden beschouwd¹⁹⁶.

Mijn inziens kan er worden gesteld dat inkomsten die men behaalt uit de handel of het *minen* van crypto-currencies afgaande op deze criteria op zijn minst in een aantal gevallen onder beroepsinkomen zullen vallen.

Wat betreft de handel in crypto-currencies is het namelijk cruciaal de nieuwsberichtgeving omtrent de te verhandelen crypto-currency op de voet te volgen. Ook wordt er steeds meer en meer, niet in het minst door *day traders*, gebruik gemaakt van software om hun handel te automatiseren¹⁹⁷. Dit zou men kunnen zien als de inzet van specifieke bedrijfsmiddelen. Daarnaast is er ook op zijn minst enige kennis van de sector vereist¹⁹⁸. Mijn inziens zullen dan ook op zijn minst deze *day traders* moeten worden ondergebracht onder de bepalingen van de beroepsinkomen. Echter zijn er ook individuen die handelen zonder automatisatie van handel en minder frequent. Voor deze individuen zal er dan ook mijn inziens individueel moeten worden nagegaan op basis van de feitelijkeheden of er sprake is van een beroepsinkomen. Indien dit echter niet het geval is, kan het wel zo zijn dat er kan worden belast onder de diverse inkomsten.

Wat betreft het *minen* van crypto-currencies, kan men mijn inziens twee categorieën onderscheiden: zij die een eigen installatie hebben opgezet, ook wel *mining rigg* genaamd, en zij die een aandeel kopen in een installatie van een *cloud hosting* onderneming. Wat betreft de individuen die een *mining rigg* opzetten, kan er mijn inziens worden gesteld dat deze een activiteit uitoefenen die voldoet aan de definitie van de beroepsinkomen en de inkomsten die uit deze activiteit volgen, dan ook als beroepsinkomen kunnen worden belast. Wat betreft de personen die een aandeel kopen in een installatie van een *cloud mining* installatie zal er mijn inziens geen sprake zijn van een beroepsinkomen. Het gaat daarbij niet om een voortgezette bezigheid. Mijn inziens is het beter deze inkomsten te zien als een dividend dat volgt uit een winstbewijs. Met zijn aandeel in de installatie van een *cloud mining* bedrijf koopt men ten slotte een deel van het winst potentieel dat deze installatie zal leveren. Daarom lijkt het me beter de inkomsten uit deze activiteit te belasten als een roerend inkomen.

Vanaf het moment dat inkomsten voortkomen uit een beroepswerkzaamheid, zijn ze aan belasting onderworpen, zonder dat er andere voorwaarden dienen te worden vervuld¹⁹⁹. Zelfs onrechtmatig

¹⁹⁶ Rb. Namen 27 november 2002, *FJF* 2003, No. 2003/40, 150; Circ. nr. Ci.RH.241/467.430, 8 augustus 1997, *Bull.Bel.* 1997, afl. 775, 2069; A. WEYN, B. DE COCK, B. LIEVENS, C. COUDRON, D. BUYLAERT, G. DELFOSSE, K. BOLLEN, K. DIRIX, M. HOEFMAN, N. DEMEYERE, Q. MASURE, R. GEENS, R. MINJAUW en T. GERNAY, "Personenbelasting" in A. TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (134) 135.

¹⁹⁷ N. HAJDARBEGOVIC, *Review: Haasbot 2.0 Brings Automatic Trading to the Next Level*, 2015 <http://www.coindesk.com/review-haasbot-automated-trading/>.

¹⁹⁸ D. BRADBURY, *Meet the Bots That Let You Trade Bitcoin in Your Sleep*, 2014, <http://www.coindesk.com/how-to-trade-bitcoins-bot-software-sleep/>.

¹⁹⁹ A. WEYN, B. DE COCK, B. LIEVENS, C. COUDRON, D. BUYLAERT, G. DELFOSSE, K. BOLLEN, K. DIRIX, M. HOEFMAN, N. DEMEYERE, Q. MASURE, R. GEENS, R. MINJAUW en T. GERNAY, "Personenbelasting" in A. TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (134) 136.

verkregen inkomsten zullen worden belast als beroepsinkomsten²⁰⁰. Het enige criterium is dat het gaat om een werkzaamheid die als beroep wordt uitgeoefend²⁰¹.

Daarnaast is het niet noodzakelijk dat het inkomen in geld wordt geïnd. Als beroepsinkomsten dienen namelijk ook te worden aanzien, de voordelen van alle aard anders dan in geld verkregen en uit hoofde of ter gelegenheid van het uitoefenen van een beroepswerkzaamheid²⁰².

4.3.2. Types beroepsinkomsten

Er zijn vijf types van beroepsinkomsten, afhankelijk van de hoedanigheid waarin men beroepsinkomsten verwerft (artikel 23 WIB 92):

1. Winsten (artikel 24-26 WIB 92)
2. Baten (artikel 27 WIB 92)
3. Winsten en baten van een vorige beroepswerkzaamheid (artikel 28 WIB 92)
4. Bezoldigingen (artikel 30-33*bis* WIB 92)
5. Pensioen, renten en als dusdanig geldende toelagen (artikel 34-35 WIB 92)

In het kader van de bespreking van crypto-currencies komen de winsten en baten als relevant voor. Deze zullen hieronder dan ook verder besproken worden.

4.3.3. Winsten

Het begrip winst wordt nader gespecificeerd in artikel 24 WIB 92. Winst bestaat als zodanig uit alle inkomsten van een natuurlijk persoon die een nijverheids-, handels- of landbouwonderneming uitbaat²⁰³.

Dit lijkt er in eerste instantie op te duiden dat er een registratie als handelaar noodzakelijk is. Dit is echter niet het geval. Het fiscaal recht steunt namelijk op de werkelijke en niet op de fictieve toestand²⁰⁴. Of er al dan niet sprake is van een ondernemingsactiviteit zal dus dienen te worden vastgesteld op basis van feitelijke omstandigheden²⁰⁵. Om als handelaar te worden beschouwd is het voldoende dat er gewoonlijk en herhaaldelijk daden van koophandel (artikel 2-3 Wetboek van Koophandel) worden gesteld en dat men hiervan zijn gewoon beroep, of zelfs aanvullend beroep heeft gemaakt. De inschrijving in het handelsregister geldt enkel als vermoeden van de hoedanigheid van handelaar, het doet niet noodzakelijk de hoedanigheid van handelaar ontstaan²⁰⁶. De inkomsten van een handelsonderneming worden belast als winsten, zelfs als er

²⁰⁰ S. HUYSMAN, "Het fiscale regime van ontvangsten uit onverschuldigde betaling en van opbrengsten uit strafbare of andere ongeoorloofde verrichtingen", *TFR* 1996, afl. 146, 318.

²⁰¹ *Com.IB* 1992, nr.24/25; Cass. 21 mei 1982, *T.Not.* 1984, 272.

²⁰² A. WEYN, B. DE COCK, B. LIEVENS, C. COUDRON, D. BUYLAERT, G. DELFOSSE, K. BOLLEN, K. DIRIX, M. HOEFMAN, N. DEMEYERE, Q. MASURE, R. GEENS, R. MINJAUW en T. GERNAY, "Personenbelasting" in A. TIBERGHEN, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (134) 137.

²⁰³ Cass. 29 september 1964, *Pas.* 1965, I, 94.

²⁰⁴ *Com.IB* 1992, nr. 23/28.

²⁰⁵ L. DEBROE (ed.), *Vademecum Fiscale Falconis 2015*, Mechelen, Kluwer, 2015, 160.

²⁰⁶ *Com.IB* 1992, nr. 23/28.; Cass. 11 februari 1946, *Bull.Bel.* 1946, 210, 82.

geen inschrijving is in de Kruispuntbank van Ondernemingen of indien andere economische of sociale wetgevingen niet worden nageleefd²⁰⁷.

Dit gegeven is van belang voor handelaars in en *miners* van crypto-currencies. Gelet op de vaak onduidelijke positie die op wetgevend vlak wordt ingenomen, hebben zij veelal hun activiteiten niet geformaliseerd²⁰⁸. Dit geeft een aantal problemen en niet in het minst op boekhoudkundig vlak. Het artikel III 82 WER bepaalt namelijk dat elke onderneming een voor de aard en de omvang van haar bedrijf passende boekhouding dient te voeren; waarbij in casu onder onderneming de natuurlijke persoon die koopman is, zal worden verstaan²⁰⁹.

Het winstbegrip wordt niet expliciet gedefinieerd in het Wetboek Inkomstenbelasting. Enkel wordt er in artikel 24, eerste alinea WIB 92 een opsomming gegeven van wat moet worden aanzien als de essentiële bestanddelen waaruit winst is samengesteld. Dit is de eigenlijke exploitatiewinst, de inkomsten uit enige waardevermeerdering van activa of waardevermindering van passiva die voor de uitoefening van de beroepswerkzaamheid wordt gebruikt, inkomsten uit financiële vaste activa en andere effecten in portefeuille die voor het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid gebruikt wordt, inkomsten uit onderwaardering van activa of overwaardering van passiva.

Aangezien het winstbegrip niet wordt gedefinieerd moet de definitie gezocht worden in het gemeen recht, volgens het beginsel dat het gemeen recht het fiscaal recht beheerst zolang het niet uitdrukkelijk anders is bepaald. Voor ondernemingen dient dan te worden gekeken naar het Wetboek Vennootschappen en de bepalingen inzake de jaarrekening. De administratie gaat met dit principe akkoord²¹⁰.

De vraag blijft dan echter welke regels dienen te worden toegepast door ondernemingen die niet onder voormelde wet vallen en in casu dus ook zij die een inkomen verwerven uit crypto-currencies. Mijn inziens dient voor deze situatie de visie die in het *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016* wordt uiteengezet te worden gevolgd²¹¹. In dit handboek zijn de auteurs namelijk van mening dat in dergelijk geval de algemene bepalingen van het Wetboek van Koophandel van toepassing zijn.

Tot slot gelden de beginselen om het belastbaar inkomen te bepalen ook ten aanzien van de verliezen. Dit betekent dat indien er winst te belasten is, dat ook de verliezen zullen kunnen worden afgetrokken²¹².

²⁰⁷ J. J. COUTURIER, B. PEETERS en N. PLETS, *Belgisch Belastingrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 161.

²⁰⁸ *Vr. en Antw.* Kamer 2013-2014, 7 februari 2014, nr. 53/152, 250 (Vr. nr.762 C.GENNEZ) vgl. Integraal verslag van de Commissie Financiën en Begroting, *Parl. St.* Kamer 2015-2016, nr. 54 COM 267.

²⁰⁹ J. J. COUTURIER, B. PEETERS en N. PLETS, *Belgisch Belastingrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 167.

²¹⁰ Circ. nr. Ci.RH.421/290.379, 31 maart 1978, *Bull.Bel.*, afl. 562, 716.

²¹¹ A. WEYN, B. DE COCK, B. LIEVENS, C. COUDRON, D. BUYLAERT, G. DELFOSSE, K. BOLLEN, K. DIRIX, M. HOEFMAN, N. DEMEYERE, Q. MASURE, R. GEENS, R. MINJAUW en T. GERNAY, "Personenbelasting" in A. TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (134) 141.

²¹² A. WEYN, B. DE COCK, B. LIEVENS, C. COUDRON, D. BUYLAERT, G. DELFOSSE, K. BOLLEN, K. DIRIX, M. HOEFMAN, N. DEMEYERE, Q. MASURE, R. GEENS, R. MINJAUW en T. GERNAY, "Personenbelasting" in A. TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (134) 137.

Dit is in de eerste plaats logisch, maar lijkt mij, zeker voor handelaars in crypto-currencies, eerder noodzakelijk. Het verhandelen van crypto-currencies bestaat er namelijk in het juiste tijdstip van aankoop en verkoop te bepalen om een winst te kunnen maken. Echter zal dit niet steeds goed uitpakken. Een markt van vraag en aanbod is niet steeds een rationeel gegeven. Verliezen zijn dan ook onvermijdelijk en het is dan ook niet meer dan terecht dat deze van de gemaakte belastbare winsten mogen worden afgetrokken.

4.3.4. Baten

Baten zijn alle inkomsten die een natuurlijk persoon rechtstreeks of onrechtstreeks ontvangt in het kader van de uitoefening van een vrij beroep, de bekleding van een ambt of post, uit winstgevende handelingen binnen een burgerlijke vennootschap dan wel een winstgevende bezigheid die niet als een ondernemingsactiviteit of bezoldiging kwalificeert (artikel 27 WIB 92)²¹³.

De voormelde opsomming is onnodig lang. Er zou namelijk kunnen worden volstaan met deze opsomming te vervangen door inkomsten uit alle andere winstgevende werkzaamheden²¹⁴. De categorie van de baten bevat namelijk alle andere winstgevende werkzaamheden die niet vermeld werden onder de categorie van de winst noch onder deze van de bezoldigingen²¹⁵.

Een winstgevende bezigheid is het geheel van verrichtingen die voldoende talrijk en onderling verbonden zijn om een gewone en voortgezette bezigheid uit te maken, en die, buiten de grenzen van het normale beheer van een privé-vermogen vallen en om die reden een beroeps karakter hebben²¹⁶.

Indien de verrichtingen geen beroeps karakter hebben en zich binnen het beheer van het privé-vermogen situeren, kunnen de daaruit voortvloeiende inkomsten als divers inkomen worden belast. Dit is ook het geval indien de uitgevoerde verrichtingen niet voldoende talrijk zijn om een winstgevende activiteit uit te maken²¹⁷. Het is in het voordeel van de belastingplichtige om belast te worden onder de diverse inkomsten, aangezien dit een gunstiger belastingregime tot gevolg heeft.

Er is sprake van een beroepswerkzaamheid indien de verrichtingen intensief zijn, dit impliceert dat er een geheel van verrichtingen dat onderling verbonden is, zich vaak genoeg heeft voorgedaan, om een voortdurende en gewone beroepsbezigheid uit te maken²¹⁸.

²¹³ Cass. 23 oktober 1975, *Arr.Cass.* 1976, 241.

²¹⁴ A. WEYN, B. DE COCK, B. LIEVENS, C. COUDRON, D. BUYLAERT, G. DELFOSSE, K. BOLLEN, K. DIRIX, M. HOEFMAN, N. DEMEYERE, Q. MASURE, R. GEENS, R. MINJAUW en T. GERNAY, "Personenbelasting" in A. TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, (134) 156.

²¹⁵ A. SPRUYT en M. MAUS, *Basisbegrippen Personenbelasting: materiële en formele beginselen*, Brugge, die Keure, 2012, 68.

²¹⁶ L. DEBROE (ed.), *Vademecum Fiscale Falconis 2015*, Mechelen, Kluwer, 2015, 174; Cass. 6 mei 1969, *Bull.Bel.* 1970, afl.475, 1067. Zie ook *Com.IB* 1992, nr.23/35.

²¹⁷ M. DEMEY, L. MAES en E. SMETS, "Hoofdstuk 2 Personenbelasting" in L. MAES en H. DE CRIJF, *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012,,(41) 82.

²¹⁸ H. VANHULLE, "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in B. TILLEMANS en A. VERBEKE, *Actualia vermogensrecht*, Brugge, die keure, 2005, (219) 221.

Of er sprake is van een gewone en voortgezette bezigheid die een beroepskarakter heeft, is een feitenkwestie. Echter werden er in de rechtsleer een aantal criteria ontwikkeld die als een richtlijn dienen. Zo dienen de verrichtingen voldoende talrijk te zijn, onderling verbonden te zijn, een beroepsmatig karakter te vertonen. Echter van belang hierbij is dat geen van deze elementen op zich een voldoende voorwaarde is om een inkomen als belastbaar te aanzien overeenkomstig artikel 27, tweede lid, 3° WIB 92²¹⁹.

De winsten en de baten evolueren steeds verder naar elkaar toe²²⁰. Toch is het onderscheid tussen beiden niet onbelangrijk, aangezien het belastbaar inkomen van deze beroepsinkomsten op verschillende manieren wordt berekend. Wat onderscheid de baten van de winsten? Voor winsten is het herhaaldelijk en gewoonlijk stellen van daden van koophandel noodzakelijk. Voor baten wordt er een zelfstandige beroepswerkzaamheid uitgeoefend zonder handelskarakter en die louter of hoofdzakelijk van intellectuele aard is, zelfs wanneer het over een bijkomende werkzaamheid gaat²²¹. In de praktijk zal dus het intellectueel karakter en het handelskarakter bepalend zijn. Indien er sprake is van beroepsuitoefening die eerder intellectueel is, dan zal er belast worden onder artikel 23, § 1, 2° WIB 92, in het andere geval onder artikel 23, § 1, 1° WIB 92.

²¹⁹ S. SABLON en S.LIEVENS, "De evolutie van het begrip winstgevende bezigheid", *AFT* 1983, 68-74.

²²⁰ A. SPRUYT en M. MAUS, *Basisbegrippen Personenbelasting: materiële en formele beginselen*, Brugge, die Keure, 2012, 69.

²²¹ *Vr. en Antw. Kamer* 2010-11, 13 september 2010, 13 (Vr. nr. 38 V. WOUTERS); *Com.IB* 1992, nr. 23/32.

5. Crypto-Currencies de lege ferenda

5.1. Economische impact

Op het einde van de jaren '90 was het moeilijk om ons in te beelden welke impact het internet zou gaan hebben op ons dagelijks leven. Sinds het internet werd opengesteld voor particulier gebruik in 1996 heeft het een gestage groei gekend tot de 2,4 miljard gebruikers die het vandaag kent²²². Het internet bracht ons onder meer de mogelijkheid om te communiceren met vrienden en familie waar dan ook ter wereld, online aankopen te doen die aan onze voordeur worden afgeleverd²²³. Mijn inziens staan we met betrekking tot crypto-currencies daar waar we ons eind de jaren '90 ten aanzien van het internet bevonden. Het is namelijk een nieuwe technologie die zijn weg nog moet vinden en waarvan de voordelen nog niet geheel gekend zijn. Het is een technologie die mijn inziens door gestage groei het niveau van het internet als innovatie kan bereiken.

Het gebruik van crypto-currencies biedt substantiële voordelen ten aanzien van traditioneel geld. Door zijn digitale karakter is de fysieke aanwezigheid van de koper en verkoper niet noodzakelijk om een transactie door te voeren. Transacties kunnen daarnaast eender waar en wanneer worden doorgevoerd. Bovendien zijn er ook een heel aantal economische voordelen. De kosten die gepaard gaan met het produceren, transporteren en de verwerking van traditioneel geld zijn aanzienlijk. De kosten ten aanzien van handelaars en banken wordt in de Verenigde Staten alleen al op 60 miljard dollar per jaar geschat. De kosten die gepaard gaan met een volledig elektronisch betalingssysteem zouden slechts een derde tot de helft van deze 60 miljard bedragen. Dit werd recent ook bevestigd in een ontwerp-resolutie over virtuele valuta van het Europees Parlement. Daarin werd ook gesteld dat de transactiekosten waarschijnlijk tot ver beneden de 1% zouden dalen, dit in vergelijking met de 2 tot 4 % voor traditionele betalingssystemen en in vergelijking tot de meer dan 7% voor grensoverschrijdende transacties²²⁴. Daarnaast staan crypto-currencies ook garant voor snelle transactietijden²²⁵. De transactie gebeurt binnen enkele seconden. De verificatie van de transactie duurt tussen de 10 en 60 minuten²²⁶. Met andere woorden kan er worden gesteld dat het gebruik van crypto-currencies, betalingstransacties een stuk goedkoper en efficiënter zouden kunnen maken voor de eindgebruiker en de financiële instellingen²²⁷.

Daarnaast zijn ze ook nodig omdat er steeds meer nood is aan de mogelijkheid om micro-transacties door te voeren. Dit zijn betalingen van bedragen die zo klein zijn, dat de transactiekost

²²² C. RICHTER, S. KRAUS en R. B. BOUNCKEN, "Virtual Currencies Like Bitcoin As A Paradigm Shift In The Field Of Transactions", *International Business & Economics Research Journal* 2015, 575.

²²³ W.J. LUTHER, "Bitcoin and the Future of Digital Payments", *Independent Review* 2016, 400.

²²⁴ COMMISSIE ECONOMISCHE EN MONETAIRE ZAKEN, ontwerpverslag over virtuele valuta van 23 februari 2016, 2016/2007(INI), 5, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bCOMPARL%2bPE-575.277%2b01%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fNL>.

²²⁵ BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, *Digital currencies*, 2015, 10, <http://www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf>.

²²⁶ A. MIKOLAJEWICZ-WOZNIAK en A. SCHEIBE, "Virtual currency schemes-the future of financial services", *Foresight* 2015,369.

²²⁷ N.A. PLASSARAS, "Regulating Digital Currencies: Bringing Bitcoin Within the Reach of the IMF", *Chicago Journal of International Law* 2013, 9, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2248419.

momenteel hoger is dan het te betalen bedrag²²⁸. Het gebruik van micro-transacties zou het mogelijk maken online te betalen per krantenartikel dat men leest, per online spel dat men speelt, per foto die men bekijkt. Dit zou mogelijk worden door het algemeen gebruik van crypto-currencies als betaalmiddel²²⁹.

Toch hoeft de technologie achter crypto-currencies niet beperkt te blijven tot het faciliteren van betalingssystemen. Dit is namelijk niet de enige mogelijke toepassing²³⁰. De technologie is namelijk in essentie één grote databank die beveiligd wordt door cryptografie. Een blockchain kan dus worden gebruikt in alle situaties waarin het decentraal beveiligd bijhouden van gegevens aangewezen is. Het is dus door middel van de blockchain mogelijk om op een veilige wijze registers van onder meer aandelen, contracten, rijbewijzen, testamenten, trouwaktes, verzekeringen, hypotheek, patenten, domeinnamen en ga zo maar door te bewaren²³¹. De eerste stappen in die richting werden ook al gezet. Zo heeft de NASDAQ reeds een eerste test gedaan om aandelen over te dragen met behulp van de blockchain technologie²³².

Vandaar dat men in de *fintech* sector, de sector waarin nieuwe financiële technologieën worden ontwikkeld, zich wel eens laat ontvallen: "ik geloof niet per se in Bitcoin, maar wel in de *blockchain*"²³³. Deze zienswijze is enigszins aannemelijk aangezien bitcoin nog steeds op een relatief kleine schaal opereert. Er zijn namelijk maar vijf miljoen gedownloade bitcoin *wallets*²³⁴. Ik ben van mening dat het absoluut zo is, dat de Bitcoin technologie vele voordelen kan bieden. Echter vind ik het te kort door de bocht om te zeggen dat bitcoin op zich niet zal slagen. Ik vind dat het op zijn minst de tijd moet krijgen om enige bekendheid te vergaren en dan zal duidelijk worden of er een draagvlak is om over te stappen naar dit type van betaalmiddelen.

Naast de *fintech* sector gaat vandaag ook de traditionele financiële sector met Bitcoin-technologie aan de slag²³⁵. Stilaan beginnen deze instellingen namelijk de voordelen in te zien die deze technologie teweeg kan brengen²³⁶.

²²⁸ T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 114; COMMISSIE ECONOMISCHE EN MONETAIRE ZAKEN, ontwerpverslag over virtuele valuta van 23 februari 2016, 2016/2007(INI), 5, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bCOMPARL%2bPE-575.277%2b01%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fNL>.

²²⁹ K.L. MACINTOSH, "How to Encourage Global Electronic Commerce: The Case for Private Currencies on the Internet", *Harvard Journal of Law & Technology* 1998, 757, <http://jolt.law.harvard.edu/articles/pdf/v11/11HarvJLTech733.pdf>; T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 114.

²³⁰ T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 116.

²³¹ F. HEGGER, *De geldrevolutie: hoe technerds bouwen aan een nieuwe financiële wereld*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 155.

²³² M. DAKERS, *Nasdaq makes first share trade using blockchain technology*, 2015, <http://www.telegraph.co.uk/finance/markets/12075825/nasdaq-blockchain-share-trade-bitcoin-technology.html>.

²³³ T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 116.

²³⁴ D. DE VRIES, *Heeft Bitcoin de toekomst? Nee, maar de achterliggende blockchain-technologie wel. Hoe Blockchain bij Bitcoin werkt.*, 2016, <http://innovators.kpmg.nl/nl/blogs/the-blockchain-promise/>.

²³⁵ T. SPAAS en M. VAN ROEY, "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 124.

²³⁶ E. MARAS, *ABN AMRO And Rabobank Ramp Up Blockchain Initiatives*, 2016, <https://www.cryptocoinsnews.com/abn-amro-and-rabobank-ramp-up-blockchain-initiatives/>.

5.2. Juridische impact

Het feit dat crypto-currencies volledig gedecentraliseerd functioneren, maakt het moeilijk om hen te onderwerpen aan enige vorm van regulering. Er is namelijk geen emittent om zich tot te wenden²³⁷. Toch volgen de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI) en de Nationale Bank van België (NBB) de evolutie rond crypto-currencies en dan in het bijzonder bitcoin op de voet op. Dit in samenwerking met haar nationale en internationale partners²³⁸. Wat betreft transacties waarbij de Euro betrokken is, is het zelfs zo dat enkel de Europese Centrale Bank, als centrale emissiebank voor de Euro, bevoegd is voor de uitoefening van het toezicht op alle financiële structuren die transacties in Euro verwerken²³⁹.

Wanneer een land regelgeving wil aannemen is het aanbevelingswaardig om rekening te houden met de principes die werden uiteengezet door het IMF²⁴⁰. Dit houdt ten eerste in dat de regulering in lijn moet zijn met de risico's die crypto-currencies creëren zonder de innovatie in de weg te staan. Een totale ban op crypto-currencies zoals onder meer Rusland in het verleden heeft voorgesteld is dan ook niet aan te bevelen²⁴¹. Er is een nood om regelgeving aan te nemen die flexibel is en het mogelijk maakt om op toekomstige problemen die zouden opduiken te reageren, eerder dan te over reguleren. Het is daarnaast ook belangrijk rekening te houden met de nieuwe business modellen die crypto-currencies met zich meebrengen. Bovendien moeten overheden zich er voor hoeden niet enkel te focussen op de invloed die crypto-currencies door onder meer witwassen op de markt kunnen hebben. Het is ook belangrijk de financiële gezondheid van de *exchanges* te waarborgen door prudentiële regelgeving. Hierbij kan de Bitlicense van de staat New York als voorbeeld dienen²⁴². Tot slot is het van belang dat er ook rekening wordt gehouden met de mate waarin crypto-currencies reeds zijn geïntegreerd binnen het conventionele financiële systeem.

Onder meer het Verenigd Koninkrijk is wat betreft regulering van crypto-currencies op de goede weg²⁴³. In dat kader wordt er door S. ENNIS van de Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) terecht opgemerkt dat door het feit dat er minder regelgeving bestaat in het

²³⁷ BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, *Digital currencies*, 2015, 10, <http://www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf>.

²³⁸ *Vr. en Antw.* Senaat, Vr. nr. 5-8723, 16 april 2013 (M. Taelman).

²³⁹ *Vr. en Antw.* Kamer 2015-16, 20 november 2015, nr.54/51, 41 (Vr. nr. 562 R. DESYN); *Vr. en Antw.* Senaat, Vr. nr. 5-10287, 4 november 2013 (M. Taelman); NATIONALE BANK VAN BELGIË, *Verslag 2015: Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht*, 2015, 295, https://www.nbb.be/doc/ts/publications/nbbreport/2015/nl/t1/verslag2015_tiii.pdf.

²⁴⁰ D. HE, K. HABERMEIER, R. LECKOW, V. HAKSAR, Y. ALMEIDA, M. KASHIMA, N. KYRIAKOS-SAAD, H. OURA, T. SAADI SEDIK, N. STETSENKO, C. VERDUGO-YEPES, *Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations*, 2016, 35-36, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.

²⁴¹ A. ANDRIANOVA, *Bitcoin Users Would Face Jail Under Russian Cryptocurrencies Law*, 2016, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-04-28/russian-law-would-send-bitcoin-users-to-jail-as-cybercriminals>.

²⁴² Revised BitLicense Regulatory Framework van 25 februari 2015, http://www.dfs.ny.gov/legal/regulations/revised_vc_regulation.pdf.

²⁴³ HM TREASURY, *Digital currencies: response to the call for information*, Londen, 2015, 19-20, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/414040/digital_currencies_response_to_call_for_information_final_changes.pdf.

Verenigd Koninkrijk, de *fintech* sector er ook sneller groeit dan in de rest van Europa. De EU kan dus lessen trekken uit het voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk²⁴⁴.

Toch dient er opgemerkt te worden dat aangezien crypto-currencies een globaal fenomeen zijn, ingrijpen op nationaal niveau in de meeste gevallen weinig soelaas zal bieden²⁴⁵. Er is dan ook nood aan een supranationale en internationale aanpak. De eerste stappen in deze richting zijn al gezet door middel van rapporten van onder meer het IMF, de Europese Centrale Bank, de European Banking Authority en zo meer²⁴⁶. Deze rapporten geven de risico's en voordelen weer die crypto-currencies met zich meebrengen en geven hun visie, een aanzet omtrent hoe crypto-currencies kunnen gereguleerd worden.

Mijn inziens is het alle sinds wat de Europese Unie betreft beter om de nationale standpunten te uniformiseren. Elk land gaat tot nu toe namelijk op zijn eigen manier om met de fiscale regels omtrent crypto-currencies en dit komt de rechtszekerheid binnen de Europese Unie niet ten goede. Het grote voordeel van een aanpak op het niveau van de Europese Unie is dan ook dat er een consistent niveau van regelgeving zou zijn, dat rekening houdt met de risico's die crypto-currencies inhouden en dat van toepassing is voor alle deelnemers aan de interne markt van de Europese Unie²⁴⁷. Dergelijke regelgeving kan worden aangenomen op basis van artikel 53(1) van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna VWEU) dat handelt over het vrij verkeer en de vrijheid van vestiging, evenals op basis van artikel 114 VWEU. Op basis van deze artikelen wordt namelijk het merendeel van de wetgeving omtrent financiële diensten aangenomen²⁴⁸.

Het Hof van Justitie heeft met haar arrest Hedqvist van 22 oktober 2015, wat het btw vraagstuk betreft, wel al enige leidraad kunnen brengen. Hoewel het qua toepassing beperkt blijft tot btw kan het als inspiratie gebruikt worden om ook op andere vlakken binnen de fiscaliteit van de lidstaten tot meer gelijkheid en uniformiteit in de interpretatie van de fiscale regels met betrekking tot crypto-currencies te komen²⁴⁹.

Om crypto-currencies en de blockchain technologie kansen te geven is het dan ook wenselijk dat er richtlijnen vanuit de overheid of administratie zouden komen²⁵⁰. Binnen de Europese Unie lijkt mij de Europese Commissie mij hiervoor het best geschikt. De Commissie zou in het uitwerken van haar regelgeving een voorbeeld kunnen nemen aan de Verenigde Staten, waar reeds voor bitcoin

²⁴⁴ K. SOETEMAN, *EU gaat virtuele valuta nog niet reguleren*, 2016, <http://tweakers.net/nieuws/107528/eu-gaat-virtuele-valuta-nog-niet-reguleren.html>.

²⁴⁵ *Vr. en Antw. Senaat*, Vr. nr. 5-8723, 16 april 2013 (M. Taelman).

²⁴⁶ D. HE, K. HABERMEIER, R. LECKOW, V. HAKSAR, Y. ALMEIDA, M. KASHIMA, N. KYRIAKOS-SAAD, H. OURA, T. SAADI SEDIK, N. STETSENKO, C. VERDUGO-YEPES, *Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations*, 2016, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>; EUROPEAN BANKING AUTHORITY, *EBA Opinion on 'virtual currencies'*, 2014, <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>; EUROPEAN CENTRAL BANK, *Virtual currency schemes*, 2012, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>; EUROPEAN CENTRAL BANK, *Virtual currency schemes-a further analysis*, 2015, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.

²⁴⁷ EUROPEAN BANKING AUTHORITY, *EBA Opinion on 'virtual currencies'*, 2014, <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>.

²⁴⁸ *Ibid.*

²⁴⁹ S. REYNDERS, "Bitcoin: to VAT or not to VAT?", *Fisc. Act.* 2015, afl. 36, 6.

²⁵⁰ A. AH KUN CA, "Bitcoin: The Currency of the Future?", *Chartered Accountants Journal* 2014,38.

en aan bitcoin gerelateerde bedrijven regelgeving bestaat²⁵¹. Daarnaast heeft de IRS er met haar notice 2014-21 een administratieve leidraad ontwikkeld²⁵². Dit maakt dat de belastingplichtige weet waar hij aan toe is. Een gelijkaardige leidraad is ook voor België en bij uitbreiding de Europese Unie mijn inziens aanbevelingswaardig.

Aanvankelijk leek de Europese Commissie een afwachtende houding aan te nemen wat betreft het reguleren van crypto-currencies, de Commissie wou zich beperken tot het controleren ervan. Dit werd door het hoofd staf en budget van de Europese Commissie O. SALLES meegedeeld tijdens de hoorzitting omtrent virtuele valuta van 25 januari 2016²⁵³. Deze houding veranderde echter al snel. Dit blijkt uit het actieplan van 2 februari 2016 van de Europese Commissie ter versterking van de strijd tegen terrorismefinanciering²⁵⁴. Dit actieplan kwam er nadat een eerdere poging van de Commissie om *exchanges* op te nemen in richtlijn 2015/849 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 inzake de voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorismefinanciering niet aanvaard werd door de medewetgevers tijdens de onderhandelingen over deze richtlijn²⁵⁵. De invalshoek van het terrorisme dreigt er mijn inziens voor te zorgen dat er vooral zal worden gefocust op de als negatief gepercipieerde karakteristieken van crypto-currencies, zonder de vernieuwing die deze technologie met zich mee kan brengen voldoende aan bod te laten komen. Dit gaat ook in tegen de principes zoals uiteengezet door het IMF.

Wat de regulering van crypto-currencies betreft beschikt de Europese Unie mijn inziens over twee richtlijnen die haar aardig op weg kunnen helpen. Namelijk richtlijn 2015/2366 betreffende betalingsdiensten in de interne markt van 25 november 2015 en richtlijn 2009/110/EG betreffende de toegang tot, de uitoefening van en het prudentieel toezicht op de werkzaamheden van instellingen voor elektronisch geld van 16 september 2009²⁵⁶.

Wat betreft de richtlijn betalingsdiensten dient er voor eerst te worden opgemerkt dat deze nog dient te worden omgezet door de lidstaten. Echter heeft de Europese Commissie aangekondigd dat zij overweegt om het gedeelte omtrent vergunningsaanvragen en controle van het deelnemerschap, respectievelijk artikel 5 en 6, toepasselijk te maken ten aanzien van *exchanges*. Dit om de controle en het inzicht in de markt te bevorderen²⁵⁷. Dit lijkt echter makkelijker gezegd

²⁵¹ M.L. VELDHUJZEN, R. VAN DE BERG, E.A. VAN GOOR, "Bitcoin, income taks and vat-current legislation & policy and an outlook on the future" in ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 57.

²⁵² IRS, notice 2014-21, <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.

²⁵³ K. SOETEMAN, *EU gaat virtuele valuta nog niet reguleren*, 2016, <http://tweakers.net/nieuws/107528/eu-gaat-virtuele-valuta-nog-niet-reguleren.html>; COMMISSIE ECONOMISCHE EN MONETAIRE ZAKEN, *notulen vergadering 25 januari 2016*, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bCOMPARL%2bPE-575.376%2b01%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fNL>.

²⁵⁴ Mededeling van de commissie aan het Europees parlement en de raad inzake een actieplan ter versterking van de strijd tegen terrorismefinanciering, COM(2016)50, 2 februari 2016.

²⁵⁵ *Vr. en Antw.* Commissie 2015-16, 28 oktober 2015, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2015-014184&language=NL>.

²⁵⁶ Richtlijn 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015 betreffende betalingsdiensten in de interne markt, *Pb.L.* 23 december 2015, L 337/35; Richtlijn 2009/110/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de toegang tot, de uitoefening van en het prudentieel toezicht op de werkzaamheden van instellingen voor elektronisch geld, *Pb.L.* 10 oktober 2009, L 267/7.

²⁵⁷ J. CZARNECKI, *This Proposal Could Reshape Europe's Cryptocurrency Policies*, 2016, <http://www.coindesk.com/this-overlooked-proposal-could-reshape-europes-cryptocurrency-policies/>.

dan gedaan omdat voor dergelijke ingreep niet kan worden volstaan met het toevoegen van enkele bepalingen. Het is hoogstwaarschijnlijk dat sommige basis concepten van de richtlijn betalingsdiensten zullen dienen te worden aangepast, hierbij valt onder meer te denken aan de begrippen betalingsinstellingen, betalingstransactie en geldmiddelen. Hoewel dit laatste begrip niet per se zou dienen te veranderen mits de Europese Commissie crypto-currencies onder de richtlijn omtrent elektronisch geld zouden brengen.

Wat betreft de richtlijn elektronisch geld dient er te worden opgemerkt dat de Europese Commissie momenteel ook aan een nieuwe versie van deze richtlijn werkt. Daarbij buigt de Europese Commissie zich onder meer over de vraag of, en zo ja op welke wijze vormen van virtueel geld en aldus ook crypto-currencies in de volgende richtlijn elektronisch geld dienen te worden opgenomen. Uit een parlementaire vraag van 20 november 2015 is echter af te leiden dat de lidstaten nog niet betrokken werden in het overleg ter voorbereiding van deze nieuwe richtlijn²⁵⁸.

Indien de richtlijn elektronisch geld in die zin zou worden hervormd dat crypto-currencies onder haar toepassingsgebied zouden vallen, biedt dit mijn inziens een groot voordeel. Voor het moment komt het namelijk contra intuïtief over om crypto-currencies economisch als geld te beschouwen, waar dit juridisch en fiscaal niet mogelijk is²⁵⁹. Dit probleem zou hierdoor grotendeels worden opgelost.

Mijn inziens dient er *de lege ferenda* met andere woorden te worden gesteld dat crypto-currencies alle kansen dienen te krijgen die ze verdienen. In dat kader zal er enige vorm van regelgeving noodzakelijk zijn. Bij voorkeur dient dit te gebeuren op het niveau van de Europese Instellingen. Echter dient er over gewaakt te worden dat men zich niet te fel laat beïnvloeden door de jammerlijke gebeurtenissen van de actualiteit. De aanslagen van Parijs zijn ongetwijfeld één van de redenen geweest om een actieplan ter versterking van de strijd tegen terrorismefinanciering te ontwikkelen. Dit terwijl een rapport van Europol expliciet stelt dat er geen bewijs is dat ISIS zich financiert door middel van anonieme betaalmiddelen zoals bitcoin. Het rapport stelt namelijk: *There is no evidence however of IS-financing networks in existence. Despite third party reporting suggesting the use of anonymous currencies like Bitcoin by terrorists to finance their activities, this has not been confirmed by law enforcement*²⁶⁰.

²⁵⁸ Vr. en Antw. Kamer 2015-16, 20 november 2015, nr.54/51, 41 (Vr. nr. 562 R. DESYN); J. CZARNECKI, *This Proposal Could Reshape Europe's Cryptocurrency Policies*, 2016, <http://www.coindesk.com/this-overlooked-proposal-could-reshape-europes-cryptocurrency-policies/>.

²⁵⁹ B. SPRINGAEL, "Bitcoins: het virtuele goud?", *TFR* 2014, (759) 763.

²⁶⁰ EUROPOL, *Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks*, Den Haag, 2016, 7, <https://www.europol.europa.eu/content/changes-modus-operandi-islamic-state-terrorist-attacks>.

6. Besluit

6.1. Crypto-currencies

De eerste crypto-currency was de bitcoin. Dit nieuwe verschijnsel werd gebaseerd op de ideeën van Satoshi NAKAMOTO. Het is een nieuw elektronisch betaalsysteem dat volledig peer-to-peer werkt en waarbij als zodanig geen betrouwbare derde partij dient betrokken te zijn. Het vertrouwen dat men normaliter in dergelijke derde partij stelt, werd door S. NAKAMOTO vervangen door cryptografisch bewijs. Hij had dus een manier gevonden om op een virtuele manier financiële transacties uit te voeren, zonder daarbij een derde partij te moeten vertrouwen.

Op basis van de *open source* software die S. NAKAMOTO lanceerde werden nieuwe gelijkaardige systemen ontwikkeld die op een bepaald technisch facet een vernieuwing brachten zoals snellere transactie snelheden. Het geheel van deze varianten wordt *alt coins* genoemd en vormt samen met bitcoin het begrip crypto-currencies.

Als zodanig zijn crypto-currencies een virtuele, gedecentraliseerde en (op het eerste zicht) anonieme munt, die niet ondersteund wordt door een staat, overheid of andere juridische entiteit, en die niet inwisselbaar is voor goud of een andere grondstof.

Crypto-currencies lijken onlosmakelijk met de notie geld verbonden. Daarom onderzoek ik of er sprake kan zijn van enerzijds geld in de economische zin en anderzijds van geld in de juridische zin.

Om te kunnen spreken van geld in de economische zin dient er aan drie functies te worden voldaan. In de eerste plaats dient er een vereenvoudiging van de handel tot stand te komen in vergelijking met ruilhandel omdat er sprake is van een circulatiemiddel. In de tweede plaats dient het te kunnen worden gebruikt als rekeneenheid of waardemeter. Tot slot dient het ook als spaar- of reservemiddel te kunnen worden gebruikt. Hoewel er discussies heerst in de rechtsleer, sluit ik mij aan bij de strekking die stelt dat crypto-currencies het potentieel hebben om deze drie functies op een efficiëntere manier in te vullen dan traditioneel geld. Crypto-currencies kunnen mijn inziens dan ook worden gezien als geld in de economische zin.

Om te kunnen spreken van geld in de juridische zin dient er sprake te zijn van een wettig betaalmiddel. Dit is vooralsnog voor geen enkele crypto-currency het geval. Daarom kunnen crypto-currencies niet gezien worden als geld in de juridische zin.

Dit leidt tot de conclusie dat vooralsnog crypto-currencies niet kunnen gezien worden als geld, maar dienen te worden gezien als een ruilmiddel dat als geld wordt gebruikt.

6.2. Indirecte belastingen

De kwestie of er sprake is van geld of een ruilmiddel speelde ook in de discussie omtrent de heffing van btw over transacties in crypto-currencies een belangrijke rol.

Het is namelijk zo dat het zuivere gebruik van geld voor btw-doeleinden geen belastbaar feit uitmaakt. Btw is namelijk een belasting op het eindverbruik. Aangezien men geld niet verbruikt is er als dusdanig dan ook geen btw verschuldigd. Dit werd bepaald in de arresten *Mirror Group* en *Cantor Fitzgerald* beiden d.d. 9 oktober 2001 en herhaalt in het arrest BUPA. In geen enkel van deze arresten stelt het Hof dat het zou moeten gaan om betalingen met wettige betaalmiddelen. Naar mijn mening komt het arrest *Granton Advertising* hier als nuttig voor. In de conclusie van de Advocaat-Generaal bij dit arrest wordt namelijk gesteld dat rechten die op een gelijkaardige wijze als geld worden gebruikt, ook als zijnde geld dienen te worden behandeld voor btw doeleinden.

Er kan dus worden geargumenteed dat een loutere ruil van betaalmiddelen niet onder het toepassingsgebied van de btw-richtlijn valt.

De handel van crypto-currencies zal dan ook enkel onder het toepassingsgebied van de btw-richtlijn vallen indien er een bepaalde vergoeding wordt aangerekend voor de wisseltransactie die kan worden gezien als een deviezentransactie die wordt verricht voor een tegenprestatie zoals in het arrest *First National Bank of Chicago*. Daarbij gaat het om een handeling onder bezwarende titel zoals vereist onder artikel 2 van de btw-richtlijn.

De handel in crypto-currencies voegt niets toe aan de onderliggende code en dient dan ook gezien te worden als een afzonderlijke prestatie. Daarom dient er te worden nagegaan of er voor deze prestatie een btw-vrijstelling van toepassing is.

Op dat punt zijn de meningen in de rechtsleer uiteenlopend en wordt er door een aantal auteurs verdedigd dat het zou gaan om een elektronische dienst en dat er geen btw-vrijstelling van toepassing is, aangezien de term geld in de vrijstellingen van artikel 135 van de btw-richtlijn dient begrepen te worden als wettig betaalmiddel.

Het is inderdaad zo dat het gaat om een elektronische dienst, echter valt de mening omtrent de interpretatie van geld als wettelijk betaalmiddel niet bij te treden. In het arrest Hedqvist werd namelijk beslist dat voor de handel tussen een crypto-currency, in casu bitcoin en traditioneel geld, de btw-vrijstelling van artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn van toepassing is.

Wat betreft de handel tussen traditioneel geld en crypto-currencies kan er dus worden gesteld dat deze handeling onder het toepassingsgebied van het WBTW zal vallen en aldus zal kunnen worden gekwalificeerd als een elektronische dienst die kan worden vrijgesteld op basis van artikel 44,§3, 9° WBTW. Deze bepaling correspondeert met artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn.

De vraag hoe een transactie tussen twee crypto-currencies dient behandeld te worden is in de rechtsleer nog niet behandeld. Mijn inziens zal een dergelijke transactie eveneens binnen het toepassingsgebied van de btw-richtlijn vallen indien er een vergoeding voor de transactie wordt aangerekend.

In het arrest Hedqvist stelde het Hof van Justitie dat handelingen betreffende niet-traditionele valuta's, in de mate de partijen bij de overeenkomst deze aanvaarden als alternatief betaalmiddel en geen ander doel hebben dan te fungeren als betaalmiddel, kunnen gezien worden als financiële handelingen.

Mijn inziens kan uit die formulering worden afgeleid dat een transactie tussen twee crypto-currencies een financiële handeling is en bijgevolg deze transactie ook onder de btw-vrijstelling van artikel 135, lid 1, e) van de btw-richtlijn kan worden gebracht.

Met betrekking tot betalingen in crypto-currencies dient er te worden vastgesteld dat deze handeling buiten het toepassingsgebied van de btw-richtlijn valt. Over de aangekochte goederen of diensten zal echter wel de gebruikelijke btw verschuldigd zijn.

Wat betreft *mining* dient er te worden gesteld dat crypto-currencies door het netwerk zelf worden gegenereerd en er als zodanig dan ook geen specifieke consument bestaat voor deze activiteit. Het is namelijk moeilijk een link aan te tonen tussen de verleende diensten en de verkregen vergoeding. Dit leidt er dan ook toe dat *mining* buiten het toepassingsgebied van de btw-richtlijn zal vallen. Ook de *transaction fees* zullen buiten het toepassingsgebied van de btw-richtlijn vallen. Aangezien deze als een vorm van fooi dienen te worden gezien en er dus geen juridische verplichting bestaat om deze vergoeding te betalen.

6.3. Directe belastingen

Het louter aanhouden van crypto-currencies geeft geen aanleiding tot roerende inkomsten. Aangezien in artikel 17 WIB 92 roerende inkomsten worden gezien als *alle opbrengsten* van roerend vermogen en aangewend *uit welke hoofde ook*, kan er worden afgeleid dat deze bepaling zich niet beperkt tot traditioneel geld, maar ook kan worden aangewend voor inkomsten verkregen uit crypto-currencies.

Wat betreft interesten dient er te worden vastgesteld dat deze door artikel 19, §1, 1° WIB 92 worden gevat. De moeilijkheid bestaat er echter in of inkomsten uit crypto-currencies op het aanslagformulier dienen te worden vermeld als inkomsten in een vreemde valuta conform artikel 17, §2 WIB 92. Dan wel als goederen in natura conform artikel 20bis WIB 92. Aangezien er hier omtrent geen concrete richtlijnen bestaan, lijkt het verdedigbaar dat de tegenwaarde in euro op het moment van toekenning van de crypto-currencies door de belastingplichtige op eigen initiatief wordt vermeld.

Wat betreft dividenden dient er opgemerkt te worden dat voor fiscale doeleinden de notie dividend, zoals bepaald in de artikelen 17, § 1 en 18 WIB 92, veel ruimer is dan het burgerrechtelijke dividend. Daarom zullen alle voordelen die door een vennootschap in de fiscale zin worden toegekend aan aandelen of winstbewijzen een belastbaar dividend vormen, ongeacht de benaming die hieraan wordt gegeven en uit welke hoofde ook en op welke wijze de toekenning ook gebeurt.

Daarbij dient geen onderscheid te worden gemaakt naar de aard van de aandelen, hun vorm of de wijze waarop ze worden overgedragen. Dit betekent dus dat inkomsten die men ontvangt naar aanleiding van een winstbewijs in een vennootschap zullen kwalificeren als een dividend en als dusdanig kunnen worden belast. Het feit dat dit dividend zou worden uitgekeerd in de vorm van crypto-currencies staat daartoe niet in de weg, aangezien een dividend ook kan uitgekeerd worden in de vorm van goederen in natura.

Wat betreft de diverse inkomsten dient er te worden opgemerkt dat de belastingadministratie een ruime draagwijdte toekent aan artikel 90, 1° WIB 92. Concreet betekent dit dat de administratie meent dat alle types van inkomsten, ook roerende en onroerende, als divers inkomen kunnen worden belast, indien de toets van het normale beheer van het privé-vermogen niet wordt doorstaan. Dit houdt in de prestaties die door een goede huisvader worden gedaan in het kader van het behoud of de aangroei van het privévermogen en betrekking hebben op onroerende goederen, portefeuillewaarden of roerende waarden.

Om van een normaal beheer van een privévermogen te kunnen spreken, dient er aan drie voorwaarden te worden voldaan. De winst moet het gevolg zijn van een normaal beheer, moet gecreëerd worden vanuit een privévermogen en moet worden voortgebracht door onroerende goederen, waarden in portefeuille of roerende voorwerpen. Van handelaars in en *miners* van crypto-currencies kan mijn inziens worden gezegd dat zij abnormaal hoge risico's nemen gelet op de volatiliteit die eigen is aan crypto-currencies in het algemeen. Dat er wordt gehandeld vanuit een privévermogen moet steeds in casu worden bekeken. Wat de derde voorwaarde betreft kan er mijn inziens worden gesteld dat crypto-currencies een portefeuillewaarde uitmaken. Gelet op de evolutieve interpretatie van dat begrip en het feit dat crypto-currencies ruim verhandelbaar zijn.

Daarnaast mag er geen sprake zijn van speculatie. Deze verrichtingen zijn in de regel uitgesloten van het normaal beheer van privévermogen. *Day trading* zal mijn inziens als zodanig dan ook dienen te worden belast als een divers inkomen.

Bovendien mogen de inkomsten niet kunnen kwalificeren als winst of baten die verwezenlijkt worden in het kader van een beroepswerkzaamheid, in dat geval kan er worden belast als beroepsinkomsten.

Het begrip beroepsinkomsten wordt zeer ruim opgevat. Het gaat namelijk over alle inkomsten die men rechtstreeks of onrechtstreeks ontvangt uit de uitoefening van een beroepsactiviteit. De vorm, zijnde in geld, in natura of een andere vorm is daarbij van geen tel. Inkomsten die men als een winst of baat ontvangt uit een geheel van verrichtingen die voldoende talrijk en onderling

verbonden zijn om een gewone en voortgezette bezigheid uit te maken die het verwerven van inkomsten als doel heeft, zullen kwalificeren als beroepsinkomsten. Wanneer handelingen betreffende crypto-currencies als een handelsactiviteit kunnen kwalificeren, dan zal er mijn inziens sprake zijn van winst, in het andere geval kan er nog steeds sprake zijn van een winstgevende activiteit die geen ondernemingsactiviteit is en ook niet als een bezoldiging kan kwalificeren, in dat geval is er sprake van baten.

6.4. De lege ferenda

Voor de toekomst denk ik dat het belangrijk is dat crypto-currencies de ruimte krijgen om te groeien. Reglementering zal daarbij van essentieel belang zijn. Echter moet men zich daarbij hoeden voor overregulering, die wordt ingegeven in het kader van terrorisme financiering.

Wat betreft regulering zie ik kansen op het Europees niveau. Meer bepaald door een hervorming van de richtlijnen elektronisch geld en betalingsdiensten. Crypto-currencies zijn een globaal gegeven en dienen dan ook bij voorkeur op een internationaal of supra-nationaal niveau te worden gereguleerd. Er werden reeds stappen in de goede richting gezet, onder meer ook door het IMF, door het formuleren van enkele principes. Echter zal enkel de toekomst kunnen uitwijzen waar crypto-currencies naar toe evolueren. Worden zij het nieuwe geld of het nieuwe goud? Momenteel dient er te worden gezegd dat zij eerder als ruilmiddel en dus als het nieuwe goud functioneren, echter naar de toekomst toe lijkt het mij niet denkbeeldig dat we kunnen spreken van het nieuwe geld. Wat betreft de fiscale implicatie met betrekking tot de directe en indirecte belastingen was het beeld eerder genuanceerd. Met betrekking tot de directe belastingen kunnen we vast stellen dat de bestaande regels toereikend zijn. Voor de indirecte belastingen was dit veel minder het geval. Daarom kwam het arrest Hedqvist op een goed moment. Hoewel het nog enkele vragen ongemoeid laat, werden er grote stappen vooruit gezet voor de rechtszekerheid voor de gebruiker van crypto-currencies.

7. Bibliografie

7.1. Wetgeving

7.1.1. EU Recht

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, *Pb.C.* 18 december 2000, C.364/1.

Verord.Raad nr.1, 15 april 1958 tot regeling van het taalgebruik in de Europese Economische Gemeenschap, *Pb.L.* 6 oktober 1958, 385.

Verord.Raad nr.282/2011, 15 maart 2011 houdende vaststelling van maatregelen ter uitvoering van richtlijn 2006/112/EG betreffende het gemeenschappelijk stelsel van belasting over de toegevoegde waarde, *Pb.L.* 23 maart 2011, L 77.

Eerste Richtlijn 67/227/EEG van de Raad van 11 april 1967 betreffende de harmonisatie van de wetgevingen der Lid-Staten inzake omzetbelasting.

Tweede Richtlijn 67/228/EEG van de Raad van 11 april 1967 betreffende de harmonisatie van de wetgevingen der Lid-Staten inzake omzetbelasting - Structuur en wijze van toepassing van het gemeenschappelijk stelsel van belasting over de toegevoegde waarde.

Richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde, *Pb.L.* 11 december 2006, L 347/1.

Richtlijn 2009/110/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de toegang tot, de uitoefening van en het prudentieel toezicht op de werkzaamheden van instellingen voor elektronisch geld, *Pb.L.* 10 oktober 2009, L 267/7.

Richtlijn 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015 betreffende betalingsdiensten in de interne markt, *Pb.L.* 23 december 2015, L 337/35.

7.1.2. Wetten

7.1.2.1. België

Burgerlijk wetboek van 21 maart 1804, Code Napoléon 3 september 1807.

Wetboek van 3 juli 1969 van de belasting over de toegevoegde waarde, *BS* 17 juli 1969.

Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 van 10 april 1992, *BS* 30 juli 1992.

Gecoördineerde Grondwet van België van 17 februari 1994, *BS* 17 februari 1994 (tweede uitg.).

7.1.2.2. Nederland

Burgerlijk Wetboek Boek 6 van 22 november 1991, *Staatsblad* 1991, nr.600.

7.1.2.3. Verenigde Staten

Revised BitLicense Regulatory Framework van 25 februari 2015,
http://www.dfs.ny.gov/legal/regulations/revised_vc_regulation.pdf.

7.1.3. Koninklijke besluiten

KB 24 april 2014 tot goedkeuring van het reglement van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten betreffende het commercialiseringsverbod van bepaalde financiële producten aan niet-professionele cliënten, *BS* 20 mei 2014, 40.095.

7.1.4. Parlementaire stukken

7.1.4.1. Europa

Vr. en Antw. Commissie 2015-16, 28 oktober 2015,
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2015-014184&language=NL>.

7.1.4.2. België

Verslag van de Commissie van Financiën van de Senaat, *Parl. St.* Senaat 1961-62, nr.366.

Verslag namens de commissie voor de financiën en begroting bij het wetsontwerp houdende fiscale en andere bepalingen van 12 november 1998, *Parl.St.* Kamer 1998-1999, nr.49-1608/8.

MvT wetsontwerp betreffende financiële zekerheden en houdende diverse fiscale bepalingen inzake zakelijke-zekerheidsovereenkomsten en leningen met betrekking tot financiële instrumenten, *Parl. St.* Kamer 2004-05, nr.51-1407/1, 60.

Integraal verslag van de Commissie Financiën en Begroting, *Parl. St.* Kamer 2015-2016, nr. 54 COM 267.

Vr. en Antw. Kamer 2000-01, 7 juni 2000, nr. 50/48, 5687-5690 (Vr. nr. 386 Y. LETERME).

Vr. en Antw. Kamer 2002-03, 9 januari 2003, nr. 50/161, 20724-20725 (Vr. nr. 1204 VAN CAMPENHOUT).

Vr. en Antw. Kamer 2010-11, 13 september 2010, nr. 53/13 (Vr. nr. 38 V. WOUTERS).

Vr. en Antw. Kamer 2013-14, 7 februari 2014, nr. 53/152, 249 (Vr. nr.762 C.GENNEZ).

Vr. en Antw. Kamer 2015-16, 20 november 2015, nr.54/51, 41 (Vr. nr. 562 R. DESYN).

Vr. en Antw. Senaat, Vr. nr. 2-20, 9 mei 2000 (Vr. nr. 632 VAN QUICKENBORNE).

Vr. En Antw. Senaat, Vr. nr. 5-7753, 16 januari 2013 (Y. VASTERSAVENDTS).

Vr. en Antw. Senaat, Vr. nr. 5-8723, 16 april 2013 (M. Taelman).

Vr. en Antw. Senaat, Vr. nr. 5-10287, 4 november 2013 (M. Taelman).

7.1.5. Administratieve richtlijnen

7.1.5.1. België

Circ. nr. Ci.RH.241/467.430, 8 augustus 1997, *Bull.Bel.* 1997, afl. 775, 2069-2071.

Com.IB 1992, nr.24/25.

Com.IB 1992, nr.23/35.

Com.IB 1992, nr.90/5.2.

Com.IB 1992, nr. 18/4.

Com.IB 1992, nr. 23/3.

Com.IB 1992, nr. 23/5.

Com.IB 1992, nr. 23/28.

Com.IB 1992, nr. 23/32.

7.1.5.2. Verenigde Staten

IRS, notice 2014-21, <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.

7.2. Rechtspraak

7.2.1. Europa

HvJ 15 juni 1989, nr. C-348/87, ECLI:EU:C:1989:246, *B.T.W.-Revue* 1996, 627-633 en FJF 1989, 309-311, noot.

HvJ 3 maart 1994, nr. C 16/93, ECLI:EU:C:1994:80.

HvJ 7 december 1995, nr. C-449/93, ECLI:EU:C:1995:420.

HvJ 24 oktober 1996, nr. C-288/94, ECLI:EU:C:1996:398.

HvJ 5 juni 1997, nr. C-2/95, ECLI:EU:C:1997:278.

HvJ 14 juli 1998, nr. C-172/96, ECLI:EU:C:1998:354.

HvJ 9 maart 2000, nr. C-437/97, ECLI:EU:C:2000:110.

HvJ 9 oktober 2001, nr. C-409/98, ECLI:EU:C:2001:524.

HvJ 9 oktober 2001, nr. C-108/99, ECLI:EU:C:2001:526.

HvJ 1 april 2004, nr. C-1/02, ECLI:EU:C:2004:202.

HvJ 27 oktober 2005, nr. C-41/04, ECLI:EU:C:2005:649.

HvJ 8 december 2005, nr. C-280/04, ECLI:EU:C:2005:753.

HvJ 21 februari 2006, nr. C-419/02, ECLI:EU:C:2006:122.

HvJ 19 april 2007, nr. C-455/05, ECLI:EU:C:2007:232.

HvJ 21 juni 2007, nr. C-453/05, ECLI:EU:C:2007:369.

HvJ 21 februari 2008, nr. C-271/06, ECLI:EU:C:2008:105.

HvJ 16 oktober 2008, nr. C-253/07, ECLI:EU:C:2008:571.

HvJ 19 november 2009, nr. C-461/08, ECLI:EU:C:2009:722.

HvJ 11 januari 2010, nr. C-88/09, ECLI:EU:C:2010:76.

HvJ 29 juli 2010, nr. C-40/09, ECLI:EU:C:2010:450.

HvJ 5 juli 2012, nr. C-259/11, ECLI:EU:C:2012:423.

HvJ 12 juli 2012, nr. C-326/11, ECLI:EU:C:2012:461.

HvJ 26 september 2013, nr. C-189/11, ECLI:EU:C:2013:587.

HvJ 6 maart 2014, nr. C-606/12, ECLI:EU:C:2014:125.

HvJ 13 maart 2014, nr. C-464/12, ECLI:EU:C:2014:139.

HvJ 12 juni 2014 nr. C-461/12, ECLI:EU:C:2014:1745.

HvJ 22 oktober 2015, nr. C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718, *TBH* 2016, 177-180, noot R. HOUBEN.

7.2.2. België

Cass. 11 februari 1946, *Bull.Bel.* 1946, 210, 82-84.

Cass. 29 september 1964, *Pas.* 1965, I, 94.

Cass. 6 mei 1969, *Bull.Bel.* 1970, afl.475, 1067-1073.

Cass. 12 juni 1974, *Bull.Bel.*1975, nr.528, 595-608.

Cass. 23 oktober 1975, *Arr.Cass.* 1976, 240-242.

Cass. 24 oktober 1975, *Arr.Cass.* 1976, 244-254.

Cass. 21 mei 1982, *T.Not.* 1984, 272.

Cass. 27 oktober 1983, *Bull.Bel.* 1985, afl. 637, 471-475.

Cass. 6 mei 1988, *FJF* 1988, nr.88/156, 294-297.

Cass. 1 februari 2002, RG F.00.0053 F, *Arr.Cass.* 2002, deel II, 338-343.

Cass. 30 november 2006, *RGCF* 2007, nr.1, 40-50.

Cass. 15 april 2010, *TFR* 2012, nr. 424, 570-573.

Cass. 10 september 2010, AR F.08.0086.N, *Fiscoloog* 2010, afl. 1224, 1213.

Cass. 6 mei 2011, *Fiscoloog* 2011, nr.1254, 3-5.

Luik 2 juni 1975, *Bull.Bel.* 1977, nr.547, 134-141.

Gent 21 mei 2002, *Fiscoloog* 2002, afl. 855, 9.

Brussel 24 juni 2004, *JDF* 2005, afl. 7-8, 230-236.

Brussel 25 januari 2012, *FJF* 2013, No. 2013/75, 285-291.

Rb. Leuven 11 januari 2002, *TFR* 2002, nr. 225, 695-698, noot G.D. GOYVAERTS.

Rb. Brussel 22 februari 2002, *Fiscoloog* 2002, afl. 851, 9.

Rb. Namen 27 november 2002, *FJF* 2003, No. 2003/40, 150-158.

Rb. Leuven 25 februari 2005, *FJF* 2005, afl. 8, 778-781.

Rb. Hasselt 5 oktober 2005, *Fisc. Koer.* 2005, 611-615.

Rb. Luik 30 januari 2006, *TFR* 2006, afl. 308, 756-763, noot W. VERMEULEN en O. DE KEUKELAERE.

Rb. Leuven 10 maart 2006, RG 00/2340/A, www.monKEY.com, LE1 06/3.

Rb. Hasselt 24 oktober 2013, *FJF* 2015, No 2015/75, 81 en *Fisc.Koer.* 2013, 583-586.

7.2.3. Nederland

Rb. Overijssel 14 mei 2014, ECLI: NL: RBOVE: 2014:2667.

7.3. Institutionele rapporten en communicatie

7.3.1. Rapporten

ALMEIDA, Y., HABERMEIER, K., HAKSAR, V., HE, D., KASHIMA, M., KYRIAKOS-SAAD, N., LECKOW, R., OURA, H., SAADI SEDIK, T., STETSENKO, N., VERDUGO-YEPES, C., *Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations*, 2016, 30, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, *Basel III, A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*, 2010, <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, *Digital currencies*, 2015, <http://www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf>.

COMMISSIE ECONOMISCHE EN MONETAIRE ZAKEN, ontwerpverslag over virtuele valuta van 23 februari 2016, 2016/2007(INI), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bCOMPARL%2bPE575.277%2b01%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fNL>.

EUROPEAN CENTRAL BANK, *Virtual currency schemes*, 2012, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.

EUROPEAN CENTRAL BANK, *Virtual currency schemes a further analysis*, 2015, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.

EUROPEAN BANKING AUTHORITY, *EBA Opinion on 'virtual currencies'*, 2014, <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>.

EUROPOL, *Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks*, Den Haag, 2016, <https://www.europol.europa.eu/content/changes-modus-operandi-islamic-state-terrorist-attacks>.

GOVERNMENT ACCOUNTABILITY OFFICE, *Virtual economies and currencies. Additional IRS Guidance Could Reduce Tax Compliance Risks*, 2013, <http://www.gao.gov/assets/660/654620.pdf>.

HIGH LEVEL EXPERT GROUP, *The Future of the Belgian Financial Sector*, 2016, https://www.febelfin.be/sites/default/files/InDepth/hleg_report_the_future_of_the_belgian_financial_sector.pdf.

HM TREASURY, *Digital currencies: response to the call for information*, Londen, 2015, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/414040/digital_currencies_response_to_call_for_information_final_changes.pdf.

NATIONALE BANK VAN BELGIE, *Verslag 2015: Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht*, 2015, https://www.nbb.be/doc/ts/publications/nbbreport/2015/nl/t1/verslag2015_tiii.pdf.

7.3.2. Mededelingen

Mededeling van de commissie aan het Europees Parlement en de Raad inzake een actieplan ter versterking van de strijd tegen terrorismefinanciering, COM(2016)50, 2 februari 2016.

7.4. Rechtsleer

7.4.1. Doctoraten

BAL, A.M., *Taxation of virtual currency*, 2014, <http://hdl.handle.net/1887/29963>.

7.4.2. Boeken

AFSCHRIFT, T. en DAUBE, M., *Impôt des personnes physiques- Chronique de jurisprudence 2000-2008*, Brussel, Larcier, 2009, 1155p.

CAETANO, R., *Learning Bitcoin*, Birmingham, Packt Publishing, 2015, 236p.

COUTURIER, J.J., PEETERS, B. en PLETS, N., *Belgisch Belastingrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 1260p.

DEBROE, L., *Vademecum Fiscale Falconis 2015*, Mechelen, Kluwer, 2015, 464p.

FISKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 1980-1998 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 1999, 441p.

FISKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 1999-2001 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2003, 479p.

FISKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 2002-2004 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2005, 557p.

FISKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 2005-2007 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2009, 506p.

FISKOFOON VZW (ed.), *Inkomstenbelastingen 2008-2010 in Fiscale Rechtspraakoverzichten*, Gent, Larcier, 2012, 557.

FRANCO, P., *Understanding Bitcoin: Cryptography, engineering, and economics*, Chichester, Wiley, 2015, 288p.

GOVERS, M., *BTW actua 2014*, Het BTW Huis, s.l., 2015, 315p.

HEGGER, F., *De geldrevolutie: hoe technerds bouwen aan een nieuwe financiële wereld*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 248p.

HENDRICKX, C., *Inkomstenbelasting 2011-2013*, Gent, Larcier, 2015, 724p.

LOOSVELD, S., *Geld, geldschulden en deviezen: Belgisch, Europees en internationaal perspectief*, Brussel, Larcier, 2007, 418p.

MAUS, M. en SPRUYT, A., *Basisbegrippen Personenbelasting: materiële en formele beginselen*, Brugge, die Keure, 2012, 230p.

MEYUS, A., *Beleggingen en fiscus: Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 418p.

NUSSBAUM, A., *Money in the Law*, New York, Foundation Press, 1950, 534p.

RIVERA, E. en SOLDAI, A., *Manuel TVA*, Limal, Anthemis, 2015, 487p.

SCHRANS, G. en STEENNOT, R., *Algemeen deel van het financieel recht*, Antwerpen-Groningen-Oxford, Intersentia, 2003, 484p.

STAS, D., MASSIN, I., en VYNCKE, K., *Handboek Belasting Toegevoegde Waarde*, Brugge, die Keure, 569p.

VANDEBERGHE, F., *Handboek Personenbelasting 2015*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 1397p.

VANDENDRIESSCHE, P. en VYNCKE, K., *Handboek Belasting Toegevoegde Waarde*, die keure, Brugge, 2011, 513p.

VAN DE WOESTEYNE, I., *Handboek personenbelasting 2015-2016*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, , 2015, 795p.

VAN DE WOESTEYNE, I., *Fiscaal recht in essentie*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2016, 408p.

7.4.3. Verzamelwerken

DE BROECK, L., DE CRIJF, H. en MAES, L., *Fiscaal Praktijkboek directe belastingen 2007-2008*, Mechelen, Kluwer, 2007, 305p.

DE CRIJF, H. en MAES, L., *Belastingrecht in kort bestek*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2012, 608p.

PANIS, W. en PERMEKE, J., "Hoofdstuk I Algemene beginselen en toepassingsgebied" in PANIS, W., *Fiscale Rechtspraakoverzichten BTW 2009-2014*, Gent, Larcier, 2015, 1-11.

TIBERGHIE, A., *Handboek voor fiscaal recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, 2200p.

VANHULLE, H., "Het normaal beheer van een privé-vermogen anno 2005: evolueert de fiscus mee?" in TILLEMANS, B. en VERBEKE, A., *Actualia vermogensrecht 2005*, Brugge, die keure, 2005, 219-241.

ZUIDAS INSTITUUT VOOR FINANCIËEL RECHT EN ONDERNEMINGSRECHT, *Bitcoins: Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer, Kluwer, 2015, 88 p.

7.4.4. Tijdschriften

AH KUN CA, A., "Bitcoin: The Currency of the Future?", *Chartered Accountants Journal* 2014, 36-38.

BOUNCKEN, R. B., KRAUS, S. en RICHTER, C., "Virtual Currencies Like Bitcoin As A Paradigm Shift In The Field Of Transactions", *International Business & Economics Research Journal* 2015, 575-586.

CAPACCIOLI, S., "vat & bitcoin", *EC Tax Review* 2014, 361-362.

CRUYSMANS, E., "Pas de T.V.A. pour les bitcoins!", *les pages* 2016, 4.

DE BIE, B. en VERHULST, J., "Bitcoins, de ver-van-mijn-bedshow of toch niet?", *Audit, Control & Governance* 2015, nr.6.

DE RAEDT, S., "Artikel 90, 1° WIB 1992 en de koker-theorie", *TFR* 2012, 379-381.

HANDLER, S.G., LEE, J., LONG, A., MCRAE, M. en STEINER, J., "Bitcoin Basics: a Primer on Virtual Currencies", *Business Law Journal* 2015, 21-48.

HOUBEN, R., "Bitcoin there are two sides to every coin", *TBH* 2015, 139-159.

HUYSMAN, S., "Het fiscale regime van ontvangsten uit onverschuldigde betaling en van opbrengsten uit strafbare of andere ongeoorloofde verrichtingen", *TFR* 1996, afl. 146, 316-332.

LIEVENS, S. en SABLON, S., "De evolutie van het begrip winstgevende bezigheid", *AFT* 1983, 68-74.

LUTHER, W.J., "Bitcoin and the Future of Digital Payments", *Independent Review* 2016, 397-404.

MACINTOSH, K.L., "How to Encourage Global Electronic Commerce: The Case for Private Currencies on the Internet", *Harvard Journal of Law & Technology* 1998, 733-796, <http://jolt.law.harvard.edu/articles/pdf/v11/11HarvJLTech733.pdf>.

MAFTEI, L., "Bitcoin-Between legal and informal", *CES Working Papers* 2014, 53-59, http://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2014_VI3_MAF.pdf.

MIKOLAJEWICZ-WOZNIAK, A. en SCHEIBE, A., "Virtual currency schemes-the future of financial services", *Foresight* 2015, 365-377.

PANIS, W. en VERBEECK, K., "Actualiteiten Hof van Justitie Indirecte belastingen- Conclusies advocaat-generaal 16 juli 2015, C-264/14, Skatteverket/ David Hedqvist", *TFR* 2016, 49-50.

PLASSARAS, N.A., "Regulating Digital Currencies: Bringing Bitcoin Within the Reach of the IMF", *Chicago Journal of International Law* 2013, 1-26, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2248419.

RANK, P., "Betaling in Bitcoins: geld of ruilmiddel, betaling of inbetalinggeving?", *Ars Aequi* 2015, 177-185.

REYNDERS, S., "Bitcoin: to VAT or not to VAT?", *Fisc. Act.* 2015, afl. 36, 5-6.

SPAAS, T., "Bitcoin en de blockchain in de directe belastingen", *Fisc. Act.* 2015, 6-9.

SPAAS, T. en VAN ROEY, M., "Quo vadis Bitcoin?", *Computerrecht* 2015, 113-124.

SPRINGAEL, B., "Bitcoins: het virtuele goud?", *TFR* 2014, 759-763.

STEENNOT, R., TISON, M. en WYMEERSCH, E., "Overzicht van rechtspraak. Privaat bankrecht (1999-2007)", *TPR* 2008, afl. 3, 1043-1268.

VAN CROMBRUGGE, S., "'Meegekocht' dividend blijft fiscaal 'dividend'", *Fiscoloog* 2011, afl. 1259, 1-2.

VANWYNSBERGHE, M., "Bitcoin heeft het op de grenzen van het goederenrecht gemunt", *RW* 2014-15, 1442.

WOLF, R., "Bitcoin and EU VAT", *International VAT Monitor* 2014, 254-257.

7.4.5. Bijdragen

BOLLEN, R., "The Legal Status of online currencies: are Bitcoins the future?", 2013, 1-38, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2736021.

CREEMERS, E.J., *Virtuele valuta in de btw*, 2014, 1-30, <http://www.europesefiscalestudies.nl/upload/EJ%20Creemers.pdf>.

DANEZIS, G. en MEIKLEJOHN, S., *Centrally Banked Cryptocurrencies*, 1-14, 2016, <https://eprint.iacr.org/2015/502.pdf>.

FLEDER, M., KESTER, M.S. en PILLAI, S., *Bitcoin Transactions Graph Analysis*, 2014, <http://people.csail.mit.edu/spillai/data/papers/bitcoin-transaction-graph-analysis.pdf>.

KAPLANOV, N.M., "Nerdy Money: Bitcoin, the private digital currency, and the case against its regulation", *Temple Law Review* 2012, 2, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2115203.

NAKAMOTO, S., "Bitcoin a Peer-to-Peer Electronic Cash System", 2008, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

7.5. Kranten en blogs

ANDRIANOVA, A., *Bitcoin Users Would Face Jail Under Russian Cryptocurrencies Law*, 2016, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-04-28/russian-law-would-send-bitcoin-users-to-jail-as-cybercriminals>.

BIDDLE, S. en CUSH, A., *This Australian Says He and His Dead Friend Invented Bitcoin*, <http://gizmodo.com/this-australian-says-he-and-his-dead-friend-invented-bi-1746958692>.

BRADBURY, D., *Meet the Bots That Let You Trade Bitcoin in Your Sleep*, 2014, <http://www.coindesk.com/how-to-trade-bitcoins-bot-software-sleep/>.

BRANWEN, G. en GREENBERG, A., *Bitcoin's creator satoshi nakamoto is probably this unknown australian genius*, 2015, <https://www.wired.com/2015/12/bitcoins-creator-satoshi-nakamoto-is-probably-this-unknown-australian-genius/>.

CELLAN-JONES, R., *The Bitcoin affair: Craig Wright promises extraordinary proof*, 2016, <http://www.bbc.com/news/technology-36193006>.

CZARNECKI, J., *This Proposal Could Reshape Europe's Cryptocurrency Policies*, 2016, <http://www.coindesk.com/this-overlooked-proposal-could-reshape-europes-cryptocurrency-policies/>.

DAKERS, M., *Nasdaq makes first share trade using blockchain technology*, 2015, <http://www.telegraph.co.uk/finance/markets/12075825/nasdaq-blockchain-share-trade-bitcoin-technology.html>.

DE VRIES, D., *Heeft Bitcoin de toekomst? Nee, maar de achterliggende blockchain-technologie wel. Hoe Blockchain bij Bitcoin werkt.*, 2016, <http://innovators.kpmg.nl/nl/blogs/the-blockchain-promise/>.

HAJDARBEGOVIC, N., *Review: Haasbot 2.0 Brings Automatic Trading to the Next Level*, 2015, <http://www.coindesk.com/review-haasbot-automated-trading/>.

MARAS, E., *ABN AMRO And Rabobank Ramp Up Blockchain Initiatives*, 2016, <https://www.cryptocoinsnews.com/abn-amro-and-rabobank-ramp-up-blockchain-initiatives/>.

MOREAU, J., *Japan's Cabinet Passes Bills to Officially Recognize Digital Currencies As Real Money*, 2016, <https://www.cryptocoinsnews.com/japans-cabinet-passes-bills-offiically-recognize-digital-currencies-real-money/>.

NAKAMOTO, S., *Bitcoin P2P e-cash paper*, <http://www.mail-archive.com/cryptography@metzdowd.com/msg09959.html>.

SAFI, M., *Australian Craig Wright claims he is bitcoin founder Satoshi Nakamoto*, 2016, <https://www.theguardian.com/technology/2016/may/02/craig-wright-bitcoin-founder-satoshi-nakamoto-claim>.

SOETEMAN, K., *EU gaat virtuele valuta nog niet reguleren*, 2016, <http://tweakers.net/nieuws/107528/eu-gaat-virtuele-valuta-nog-niet-reguleren.html>.

THE ECONOMIST, *Craig Wright reveals himself as Satoshi Nakamoto*, 2016, <http://www.economist.com/news/business-and-finance/21698060-craig-wright-reveals-himself-as-satoshi-nakamoto>.

X., *Who is Satoshi Nakamoto?*, <http://www.coindesk.com/information/who-is-satoshi-nakamoto/>.

7.6. Websites

<https://www.bitstamp.net/>.

<https://bitcointalk.org/index.php?topic=957500.5;imode>.

<https://btc-e.com/>.

<https://btcjam.com/>.

<https://btcpop.co/home.php#welcome>.

<https://www.coinbase.com/?locale=en>.

<http://www.coindesk.com/price/>.

<https://coinmarketcap.com/>.

<https://loanbase.com/>.

<http://www.xe.com/>.

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Crypto-currencies: het nieuwe geld of het nieuwe goud?

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2016**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Horemans, Jef

Datum: **15/05/2016**